

knauf

Плита КНАУФ
Звичайна

Плита КНАУФ
Вологостійка

Плита КНАУФ
Вогнестійка

Є відмінності!

Компанія КНАУФ знайшла спосіб зробити Вашу роботу зручнішою.
Тепер кожна плита КНАУФ має свій унікальний колір. Вам буде легко їх розрізнити.

ТОВ "КНАУФ ГІПС КИЇВ", 03067, м. Київ, вул. Гарматна, 8
тел.: (+38 044) 277-9900; www.knauf.ua

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

№ 3, 2021

У МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

СПІВПРАЦЯ З РОБОТОДАВЦЯМИ

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 48764

**ПОСПІШАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ**

ДОКЛАДНІШЕ НА REDPRESA.UA

видавництво
**ПЕДАГОГІЧНА
ПРЕСА**
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 406/2021 (витяг)

Про відзначення державними нагородами України
з нагоди Дня Незалежності України

За значний особистий внесок у державне будівництво, зміцнення обороноздатності, соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю та з нагоди 30-ї річниці Незалежності України постановляю:

Нагородити орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня

КРЕМЕНЯ Василя Григоровича – президента Національної академії педагогічних наук України, академіка НАН України.

Нагородити орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня

ГАЙДЕЯ Олексія Олексійовича – директора Чернігівського фахового коледжу інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну.

Присвоїти почесні звання

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ»

БАБОШИНІЙ Ользі Іванівні – викладачеві, керівнику хору Вінницького фахового коледжу мистецтва імені М. Д. Леонтовича
ГАВРИЛЮКУ Роману Миколайовичу – директорві Вишницького коледжу прикладного мистецтва імені В. Ю. Шкребляка, Чернівецька область

ДОЛГІХ Марині Василівні – викладачеві-методисту Кропивницького музичного фахового коледжу

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

ПАНКОВІЙ Галині Михайлівні – викладачеві-хореографу Київського державного фахового хореографічного коледжу

Президент України
23 серпня 2021 року

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

З УКРАЇНОЮ У СЕРЦІ

Матеріал читайте у наступному номері

У Київському професійно-педагогічному
коледжі імені Антона Макаренка

Курсанти ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»

ТВОРЧІ ПОШУКИ В ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Матеріал читайте на с. 50 – 52

На полях навчального господарства
Вищого професійного училища № 41 м. Тульчина

Олександр Подолян, здобувач
освіти з професії «Тракторист-машиніст
сільськогосподарського виробництва»,
готує техніку до оранки на полях
навчального господарства Вищого
професійного училища № 41 м. Тульчина

ПАРТНЕРСТВО ЯК УМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Матеріал читайте на с. 56 – 59

Відпрацювання здобувачем освіти дій помічника машиніста
електровоза на шляху прямування за допомогою тренажера
з управління локомотивом та усунення
несправностей «ZD Simulator»

Микола Мартинюк, переможець Галузевого
конкурсу фахової майстерності з професії
«Слюсар з ремонту рухомого складу», здобувач
освіти групи № 20 з професії «Слюсар з ремонту
рухомого складу. Помічник машиніста електровоза»
під час виконання конкурсного завдання

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

№ 3 (92) 2021

ЛИПЕНЬ – СЕРПЕНЬ – ВЕРЕСЕНЬ

Склад редакційної колегії науково-методичного журналу
«ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР, ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Нелля Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Валентина Радкевич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Наталія Кулаласва – доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Людмила Базиль – доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Валерій Булгаков – кандидат політичних наук, доцент, директор ДВНЗ «Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну», голова правління Громадської організації «Всеукраїнська асоціація працівників закладів I – II рівнів акредитації»

Валентина Гордієнко – кандидат педагогічних наук, учений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

Інна Гриценко – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (відповідальний секретар)

Роман Гуревич – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології і підготовки фахівців вищої кваліфікації Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Юрій Зінковський – доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, професор кафедри конструювання та виробництва радіоапаратури Національного технічного університету України «КПІ» імені Ігоря Сікорського

Тетяна Іщенко – кандидат педагогічних наук, професор, директор Державної установи «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» МОН України

Петро Коржевський – начальник Управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації

Катерина Мірошніченко – президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти

Василь Петрович – директор ДНЗ «Київський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»

Людмила Шевчук – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Ольга Щербак – доктор педагогічних наук, доцент, член-кореспондент НАПН України, директор Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка, керівник Українського аналітичного центру професійної освіти «Національна обсерваторія»

Франтішек Шльосек – доктор педагогічних наук, професор надзвичайний Академії спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві, голова Наукового педагогічного товариства «Польща – Україна», іноземний член НАПН України

Ірина Шумік – кандидат наук з державного управління, генеральний директор Директорату професійної освіти МОН України

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ,
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Виходить чотири рази на рік. Заснований у 1997 році
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія KB № 23535-13375ПР від 31.08.2018 р.
Схвалено вченою радою
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
(протокол № 7 від 30.08.2021 р.)

Передплатний індекс 48764

ЗМІСТ

СТОРИНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Ничкало Нелля. Три десятиліття профтехосвіти в Незалежній Україні: уроки для сьогодення і майбутнього..... 2

У МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Шумік Ірина. Нові орієнтири професійної освіти 6

У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Мірошніченко Катерина. Формуємо національну та регіональні Стратегії розвитку професійної освіти разом 9

ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Радкевич Валентина. Науковий супровід забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти 12

Бородієнко Олександра. Досвід створення наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти: огляд пілотного проєкту 14

Пригодій Микола. SMART в освіті: тенденція моди чи необхідність? 17

Довгань Наталя. Розвиток комунікативно-мовленнєвої компетентності учнів під час вивчення англійської мови 20

Бойчук Оксана. Формування конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг 23

Івацко Тетяна. Стили управління підприємницькою діяльністю у професійній освіті 27

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

Булгаков Валерій. Фахова передвища освіта в системі освіти України 31

ВИХОВАННЯ

Короленко Лілія. Сприятливий психологічний клімат і згуртованість колективів 35

Савлюк Олег. Музейна педагогіка в діяльності центра профтехосвіти..... 38

Навроцька Валентина. Медіація у врегулюванні конфліктів 41

СПІВПРАЦЯ З РОБОТОДАВЦЯМИ

Романенко Світлана. Системна співпраця з підприємствами – запорука якісної підготовки робітничих кадрів 44

Виноградська Голда. Дієва профорієнтація в індустрії моди 47

Друм Тетяна. Творчі пошуки в підготовці конкурентоспроможних фахівців 50

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Пилявець Марина, Ніколін Дмитро. Міжнародна співпраця як пріоритетний напрям розвитку професійної (професійно-технічної) освіти..... 53

Міськова Маргарита. Партнерство як умова інноваційного розвитку 56

Балицька Валентина. Європейські орієнтири в підготовці майбутніх кваліфікованих робітників 59

ВІТАСМО

Покликання Вадектини Радкевич – служіння профтехосвіті..... 62
Від токаря – до інноваційного директора

До ювілею Петра Качаловського 63

© Усі права захищено. Жодні частина, елемент, ідея, композиційний підхід цього видання не можуть бути скопійованими чи відтвореними в будь-якій формі і ніякими засобами – ні електронними, ні фотомеханічними, у тому числі й ксерокопіюванням, записом або комп'ютерним архівуванням, без письмового дозволу видавця.

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори. Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення прийнятих до друку матеріалів. Рукописи не повертаються. У разі використання матеріалів посилання на журнал в обов'язковому порядку.

© «Педагогічна преса», 2021

© «Професійна освіта», 2021

ТРИ ДЕСЯТИЛІТТЯ ПРОФТЕХОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: УРОКИ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТНЬОГО

Нелля НИЧКАЛО, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член (академік) НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Тридцята річниця Незалежності України – це надзвичайно важлива дата в історії нашої держави. Вона є незаперечним символом постійної боротьби за реальну незалежність у різних контекстах державотворення. У гострій боротьбі поєдналися і здобутки, і помилки та втрати, з'явилися нові загрози, які не раз впливали й нині продовжують негативно впливати на формування фундаменту людського капіталу.

Сама Доля подарувала нам можливість з січня 1970 р. пізнавати систему професійно-технічної освіти, вивчати особливості підготовки кваліфікованих робітників для промисловості, сільськогосподарства і сфери послуг. І на кожному етапі відкривати великий потенціал цієї системи, її можливості у підготовці учнівської молоді до самостійної трудової діяльності.

Не вдаючись до ідеалізації минулого, на багатьох конкретних прикладах можна довести, що у 80–90-х роках минулого століття українська профтехосвіта була взірцем інноваційного, випереджувального розвитку цієї системи. Ці сторінки, що вже увійшли до історії, розкрито в енциклопедичному виданні «Профтехосвіта України: XX століття» (2004). Наведемо лише окремі з них: розроблення Комплексної системи управління якістю підготовки кваліфікованих робітничих кадрів, схваленої Державним Комітетом СРСР з професійно-технічної освіти. Ця система здобула визнання і впроваджувалась у всіх республіках колишнього Радянського Союзу. У 1970 р. в НДІ педагогіки Міністерства народної освіти почав діяти відділ професійно-технічної освіти, який очолила талановитий педагог-методист математики О. Дубинчук. Було розпочато дослідження комплексу проблем поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки кваліфікованих робітників. До багатьох творчих викладачів прийшло усвідомлення важливості дослідницької роботи в закладах профтехосвіти. Дослідження проводилися за такими головними напрямками: поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки, теорія

і практика політехнічної освіти; виховна робота у професійно-технічних навчальних закладах; удосконалення програм та підручників для системи профтехосвіти, забезпечення наступності в роботі восьмирічної школи і середнього ПТУ, науково обґрунтоване використання наочності, технічних засобів навчання, їх комплексне застосування. В областях і в Києві працювали постійно діючі виставки передового педагогічного досвіду викладачів і майстрів закладів профтехосвіти. На ВДНГ діяв спеціальний павільйон, де завжди можна ознайомитися з новими методичними розробками, технічними приладами, художніми виробами переможців різних конкурсів.

У ті роки Україна стала осередком педагогічних експериментів у профтехосвіті. До Києва, Львова, Миколаєва, Харкова та інших міст неодноразово приїздив засновник виробничої і професійної педагогіки академік С. Батишев. Він підтримував українські інновації, експерименти та сприяв їх поширенню і втіленню в життя.

24 липня 1991 р. спільною постановою Міністерства народної освіти УРСР, Міністерства праці УРСР та Президії Академії наук УРСР № 7/52/59 було затверджено «Концепцію розвитку професійної освіти України», що відповідала розвитку суспільства на той час і визначала стратегічні напрями розвитку професійної освіти. Це був принципово новий науковий прогностичний документ, розроблений науковцями відділу профтехосвіти НДІ педагогіки. Цією Концепцією визначалися шляхи науково-методичного забезпечення розвитку системи професійної освіти, обґрунтовувалася доцільність створення в Україні науково-дослідного Інституту професійно-технічної освіти.

Боротьба за реалізацію цієї концепції була багатолітньою, гострою і не завжди результативною. Радянські стереотипи, надмірна ідеологізація, жорстка централізація гальмували інновації, творчість. Інститут професійно-технічної освіти «народжувався» впродовж 15 років, журнал «Про-

фесійно-технічна освіта» (з 2018 р. «Професійна освіта») торував дорогу в життя майже десятиліття... І таких прикладів немало.

Нині завдяки співпраці МОН і НАПН України, підтримці Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, постійній взаємодії з НАН України, іншими міністерствами і відомствами в нашій державі зроблено досить багато доброго й необхідного для розвитку системи профтехосвіти в нових соціально-економічних умовах. Хоча не маємо права не помічати негативних процесів, спричинених серйозними помилками в державній освітній політиці щодо підготовки сучасного виробничого персоналу.

Цьогорічна ювілейна дата в історії нашої держави зумовлює об'єктивну потребу по-чесному проаналізувати стан справ, здійснити правдиву діагностику, визнати помилки й мати мужність назвати їх причини... Вважаємо, що без цього неможливо рухатися вперед у нових умовах виборювання й утвердження української державності.

Викладемо окремі наші роздуми на основі багатолітньої особистої участі разом із своїми учнями, що формувалися як дослідники проблем підготовки кваліфікованих робітників під час роботи в закладах профтехосвіти різних типів й зростали до відомих фахівців-учених у галузі професійної педагогіки.

Ключова проблема сьогодення – державна освітня політика з підготовки сучасного виробничого персоналу. Треба визнати, що в Україні її обґрунтовано на високому теоретико-методологічному рівні з урахуванням світових тенденцій. Не можна забути, як у перші роки незалежності науковці, практичні працівники десятки разів зустрічалися і в кабінеті тодішнього міністра освіти і науки України В. Кременя, і в конференц-залі Президії НАПН України та багатьох інших локаціях, як гостро дискутували, «відпрацьовували» – буквально «шліфували» кожне положення Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), затвердженою у 1993 р. Кабінетом Міністрів України, а також Національної доктрини розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України 17 квітня 2002 р. Нам не соромно за кожне слово і кожний рядок цих документів великої державної ваги.

На той час це була велика перемога. Та радість профтехосвітян тривала не дуже довго... Чому? А тому, що в молодій незалежній державі були політичні сили, які потужно впливали, щоб в Україні все залишалось так, як у Росії. Не дай, Боже, будь-яких інновацій та самостійності... Тут відразу були на сторожі суворі цензори (і у Верховній Раді України, і в Кабінеті Міністрів України, і в різних партіях нерідко антиукраїнського

спрямування, що прагнули використовувати профтехосвіту для своїх політичних демонстрацій і відповідно – цілей).

Повернемося в 2002–2004 роки. Управління профтехосвіти Міністерства освіти України, Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти, Відділення педагогіки і психології профтехосвіти АПН України об'єднали свої зусилля у розробленні нової концепції розвитку професійної освіти з урахуванням нових соціально-економічних потреб. У конференц-залі Президії АПН України 5 липня 2004 р. відбулося спільне засідання колегії Міністерства освіти України і Президії АПН України. На порядку денному – вищезгадана концепція. Головне зауваження: чому у назві цього документа слова «професійна освіта», а не «профтехосвіта», як у Росії? У результаті явно політичної, а не наукової дискусії було схвалено назву цієї концепції з подвійним формулюванням «Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти». А потім ця «подвійна» назва «переповзає» до Закону України «Про освіту» (Стаття 15. Професійна (професійно-технічна) освіта), а згодом міцно закріплюється в інших нормативно-правових документах. Аргументи про те, що в світовій практиці законотворення не прийнято використання подвійних назв, були марними... Отже, «прислужування» різним політичним силам породжувало серйозні помилки.

Досить гіркою і неприємною була ситуація, пов'язана з пропозицією назвати українську систему підготовки кваліфікованих робітників так само, як у Росії – «нижча початкова професійна освіта». За принципову позицію нас нищівно критикували, принижували, пришивали негарні ярлики. Досі вдячна іноземному члену НАПН України, колишньому директору Інституту розвитку професійної освіти Міністерства освіти Російської Федерації, головному редактору журналу «Профессиональное образование», професору І. Смирнову, який у виступі на Загальних зборах НАПН України сказав: «Дорогі друзі-українці! Не піддавайтеся політичному тиску моїх земляків. Не погоджуйтеся з назвою «нижча початкова професійна освіта», яку Вам нав'язують з Москви ...».

Не секрет, що в умовах постійного політичного тиску багатьох «політичних симпатиків» нашого північного сусіда досить складно було реалізувати українську державну освітню політику щодо підготовки кваліфікованих робітників. Хоча жодних виправдань за допущені помилки тут навіть не може бути.

Тривалий час панувала непослідовність і безвідповідальність за виконання багатьох дер-

жавних програм, що мали спрямовуватись на вдосконалення підготовки кваліфікованих робітників у закладах профтехосвіти. Ці програми дуже ретельно розроблялись з участю відповідних міністерств і відомств, науковців, представників різних економічних секторів і громадських організацій. Вони красиво презентувалися й широко висвітлювалися у ЗМІ. А потім все відбувалося, як завжди: грошей на їх виконання у бюджеті, як правило, не знаходилося. Тут можна згадати й «Основні напрями реформування професійно-технічної освіти в Україні» (Указ Президента України від 8 травня 1996 року № 322/96). Десять актуальних, теоретично і практично обґрунтованих напрямів. І навіть було розпочато конкретну роботу в областях щодо їх реалізації...

До речі, така ж доля спіткала і Державну програму «Вчитель», схвалену учасниками II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти у 2002 р. і затверджену Указом Президента України від 28 березня 2002 р. № 379.

Результати навіть такого досить короткого ретроспективного аналізу реалізації державної політики щодо підготовки молоді до самостійної трудової діяльності радості не додають... Варто задуматись над тим, чому у високорозвинутих країнах світу, на досвід яких ми так хочемо посилаємось, також міняються президенти, уряди, правлячі партії, міністри, високі державні чиновники, а державний курс на підготовку людського капіталу, на високі інвестиції в його розвиток не послаблюється, а навпаки – розширюється і зміцнюється.

Не можна закривати очі на дуже серйозні помилки у реалізації державної політики щодо профтехосвіти. Домінує постійне прагнення здешевити підготовку кваліфікованого робітника. Куди вже далі здешевлювати? Гіркою ціною здешевлення є сукупність негативних результатів, зокрема: стипендії учнів закладів профтехосвіти були удвічі менші порівняно з технікумами і коледжами; знищено гаряче харчування всіх учнів (за винятком дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування), і прекрасні ідальні пустують; не передбачаються кошти на забезпечення спеціальним одягом осіб, які здобувають освіту в ЗП(ПТ)О, під час виробничого навчання та виробничої практики на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих умовах. Таке «здешевлення» тяжко вдарить по дітях, родинах, економіці і в цілому по державі.

Нічим іншим, крім відсутності політичної волі, не можна пояснити те, що чимало нормативно-

правових документів щодо підготовки кваліфікованих робітників у нашій державі побудовано на основі ще радянського ЄКТС (Єдиного тарифно-кваліфікаційного справочника...). В результаті цього і Класифікатор професій, і Довідник кваліфікаційних характеристик містять застарілі та відживші професії, а також їх характеристики. Отже, в Україні й далі «живе» застаріла тарифно-розрядна система, що не узгоджується з компетентнісним підходом (з почасовою оплатою, як у зарубіжних країнах). Це спричиняє суперечності в розробленні творчими групами державних стандартів на робітничі професії на основі компетентнісного підходу. Їх розробники змушені «на око» прив'язувати до розрядів компетентності, котрими має оволодіти здобувач професійної освіти. Хоча всім, причетним до цієї справи, добре відомо, що ніде в світі не готують фахівців за «радянськими розрядами».

Ці та інші помилки спричинені некомпетентністю, безвідповідальністю і байдужістю. Хибність і зло від такого підходу наочно виявилися в грудні 2015 р., коли заклади профтехосвіти бездумно було скинуто на фінансування з місцевих бюджетів...

Досить тривожна негативна тенденція – «вимивання молодого покоління» з рідної землі. Один із каналів цього процесу, що постійно зростає, – заклади профтехосвіти. Після закінчення другого, а останніми роками – й першого навчального року в ЗП(ПТ)О наших дітей запрошують на гарних умовах на навчання до Польщі, Чехії, Словаччини, а також Естонії, Латвії, Литви та інших. Стипендія, харчування, сучасні гуртожитки, гарантоване стажування і працевлаштування за здобутою професією – усе це приваблює учнів та їх батьків в умовах наших невеселих реалій. Скільки наших дітей виїхало на навчання в інші країни за останні роки? Чи є статистика? Не-ві-до-мо! А це ж діти України! Це золотий фонд нашої держави, наш людський капітал, у формування якого треба інвестувати. Якщо цього не буде робити Україна, то ці діти стануть людським капіталом інших держав! Перший віце-прем'єр-міністр України – міністр економіки України О. Любченко зазначив: «Без людини немає незалежності держави... 30-річчя Незалежності України – це вік молоді, активної, працездатної людини, що визначається у цьому житті. 30–40 років – це середній вік нашого заробітчанина, який також визначився і, на жаль, не на користь України. Скільки їх таких – молодих, активних, освічених, які створюють економічне зростання нашим сусідам? На жаль, назвати точну кількість наших громадян, які не знайшли себе в Україні, неможливо. За експерт-

ними оцінками, від 2 до 3 млн стабільно щороку». О. Любченко зазначив, що Україна є лідером в Європі за кількістю працездатного населення, що працює за кордоном. Міністр розвитку громад та територій України О. Чернишов наголошує: «Сьогодні, за даними статистики, близько 3 млн українців працюють за кордоном. Це і Португалія, і Польща, і Чехія» [https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1bMPSiSQUnGivu_gt9Tmwc242Iny0qlhX].

На наше переконання, державна політика щодо формування і розвитку людського капіталу – це не красиві гасла й цитування різних міжнародних документів. Як кажуть у народі, на цьому далеко не заїдеш. Така цілеспрямована й послідовна діяльність на всіх рівнях органів державної влади та управління побудована на основі наукових підходів, з урахуванням прогнозів (не лише на близьку перспективу, а й на середню і довгострокову) з постійними інвестиціями в кожну категорію учнівської, студентської молоді й дорослого населення.

Україні необхідно на державному рівні визнати серйозну помилку, що полягає в грубому, волюнтаристському порушенні визнаного на світовому рівні співвідношення кількості молоді, яка після здобуття повної загальної середньої освіти має продовжувати навчання на академічному та професійному напрямках. У високорозвинутих країнах це співвідношення є таким: 20–25% випускників шкіл продовжують навчання на університетському напрямі; 75–80% – на професійному напрямі.

В Україні ця «піраміда» перевернута «догори ногами». Хіба за 30 років Незалежності не можна було збагнути недоцільність щорічного тиражування політологів, соціологів, юристів, журналістів, менеджерів низького рівня, які не потрібні сучасному ринку праці? У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, підготовленій науковцями НАПН України до 30-ої річниці Незалежності України за редакцією В. Кременя, у розділі «Професійна освіта для потреб особистості, економіки та суспільства» наведено досить сумні статистичні дані. Вони підтверджують, що випускники ЗВО реєструються в Центрах зайнятості як безробітні, щоб працевлаштуватися на посади кваліфікованих робітників. Ось тут доречно згадати про світовий досвід: випускник філософського чи іншого факультету, наприклад, в Іспанії, для працевлаштування на будь-якому промисловому підприємстві чи в сфері послуг має пройти теоретичне і практичне навчання у відповідних навчальних закладах та професійних центрах, скласти іспит (теоретичний і практичний) у незалежному цен-

трі, отримати документ державного зразка про професійну освіту. Без цього працевлаштування на офіційному ринку праці неможливе!

Десятиліттями гратися «в котика-мишку» з ринком праці – така гра є небезпечною, з очікуваними неминучими втратами людського, соціального та інтелектуального капіталу.

Ринок праці – це надзвичайно складне явище в цивілізаційному розвитку людства. І не лише явище економічне, фінансове, а передусім загальнолюдське, педагогічне. Адже головним творцем ринку праці є людина. Вона діє на ньому впродовж життя, вдосконалює його, розвивається професійно, створює духовні і матеріальні цінності, народжує нові інструменти і технології, що стимулюють розвиток освіти, науки і культури. Кожну дитину треба розумно готувати до самостійної трудової діяльності – професійно, морально, етично. Це потребує реальних інвестицій, завдяки яким вона зростатиме й ставатиме людським капіталом.

Людський капітал, за Г. Беккером, визначається як наявний у кожного запас знань, навичок, мотивацій. Інвестиціями в нього можуть бути освіта, накопичення професійного досвіду, охорона здоров'я, географічна мобільність, пошук інформації. Лауреати Нобелівської премії Т. Шульц і Г. Беккер основою розвитку людського капіталу вважали інвестиції в освіту, ефективність яких, за розрахунками останнього, становить 12–14 % річного прибутку.

На жаль, упродовж трьох десятиліть простежується «хронічна хвороба» у нашій профтехосвіті. Її формула досить проста: визначається мета, концептуально обґрунтовуються, розробляються необхідні нормативно-правові документи, упродовж тривалого часу здійснюється успішне впровадження, досягаються досить гарні результати і від яких цілком закономірною є радість. Здавалося б, все добре. Та ні! Приходять нові державні службовці та управлінці різних рівнів, які здебільшого не є професіоналами в цій сфері, і починають ініціювати нові хвилі реформування. Як писав академік С. Батишев, «одна реформа найжджала на іншу», ще не закінчувалася одна реформа – розпочиналася інша, що не завжди була логічним продовженням попередньої.

Вважаємо, що ці та інші факти, що підтверджують серйозні помилки у реалізації державної політики щодо формування людського капіталу потребують глибокого аналізу, осмислення його результатів та здійснення нових реальних кроків для забезпечення підготовки учнівської молоді до самостійної трудової діяльності в нових соціально-економічних умовах.

НОВІ ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Ірина ШУМІК, генеральний директор Директорату професійної освіти МОН України, кандидат наук з державного управління

У березні 2021 р. Президент України підписав Указ «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти», у якому визначив основні цілі та завдання модернізації професійної освіти в Україні. Також Указом Президента було створено Раду з питань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти, затверджено її персональний склад та проведено установче засідання. Представники цього органу здійснюватимуть моніторинг розвитку галузі, а також надаватимуть пропозиції щодо змін у законодавстві з питань професійно-технічної освіти.

На виконання Указу Президента МОН України розробило проект Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 рр. Програма передбачає цілісну модернізацію галузі за ключовими напрямками: управління та фінансування закладів, осучаснення змісту й підвищення якості освіти, розвиток партнерства у галузі та популяризацію професійно-технічної освіти. «Державі й суспільству потрібно орієнтуватися на європейські практики, де 70 % випускників шкіл обирають професійну освіту» – про таке завдання для української професійної освіти говорить заступник міністра освіти і науки Ігор Гарбарук.

Досягненням можна вважати затвердження Методичних рекомендацій щодо створення наглядової (підкувальної) ради закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Відбулися також зміни й у визнанні кваліфікацій. Тепер в українців, які повернулися з-за кордону, іноземців та осіб без громадянства не буде проблем з працевлаштуванням, адже цьогоріч МОН України затвердило Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в ін-

ших країнах. Цей документ дає можливість підтвердити в Україні здобуту за кордоном професійну кваліфікацію.

Упродовж року розроблено низку методичних рекомендацій, що сприяють якійсній роботі системи професійно-технічної освіти. Ідеться про затвердження методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів професійно-технічної освіти за компетентнісним підходом, формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах тощо.

У відповідь на виклики пандемії COVID-19 заклади освіти організували навчання викладачів цифрових навичок. Понад 1000 педагогів пройшли 128 онлайн-вебінарів з підвищення цифрових компетентностей, 25 навчально-методичних центрів професійної освіти пройшли навчання з розгортання Microsoft Office 365. Таке навчання дало змогу методистам цих центрів надалі проводити підготовку викладачів з використанням інструментів ліцензійного програмного забезпечення.

Визначною подією для професійної освіти стало проведення масштабної конференції Міністерства освіти і науки України «**Освіта можливостей: нові горизонти П(ПТ)О в Україні**». Захід відбувся 8–9 липня 2021 р. у м. Львів на базі Львівського професійного коледжу готельно-туристичного та ресторанного сервісу. Зібрання приурочено 30-річчю Незалежності України. Конференція зібрала на одному майданчику всіх зацікавлених у розвитку галузі професійної освіти: народних депутатів, представників МОН України, міжнародних організацій, місцевих органів влади, закладів професійної освіти тощо.

Перший день конференції розпочався з вітального слова міністра освіти та науки України Сергія Шкарлета. Він зазначив, що МОН

України поставило перед собою сміливу мету – перезавантажити систему професійної освіти, зміцнити її, а також остаточно зруйнувати стереотип про її непрестижність. Нині професійна освіта в центрі уваги Президента та Уряду. Планується прийняття нового Закону «Про професійну освіту». Освітняни чекали на нього дуже довго, оскільки чинний Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту» вже давно не відповідає сучасним потребам, реальному стану справ. З-поміж основних завдань, які будуть передбачені Законом України «Про професійну освіту»: підвищення престижу здобуття професійної освіти серед молоді; узгодження реформи «Нової української школи» і професійної освіти, забезпечення їх наступності; закладення гнучких механізмів для здобуття професійної освіти дорослими; створення умов для постійної взаємодії професійної освіти з ринком праці; посилення автономії та розширення фінансово-господарської діяльності закладів професійної освіти; запровадження нового термінологічного апарату.

«Нові світові тренди, такі як екологізація, роботизація та цифрова трансформація всіх сфер життя стрімко змінюють ринок праці. Тому система професійної освіти має гнучко та оперативно реагувати на такі зміни. Завдяки новому Закону ми плануємо реалізувати концептуально нові підходи до системи професійної освіти, а саме – створити дієві механізми державно-приватного партнерства, забезпечити автономію закладів професійної освіти, запровадити механізми реалізації профільної середньої освіти професійного спрямування» – наголосила Ольга Коваль, голова підкомітету з питань професійно-технічної та фахової передвищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій.

Під час панельної дискусії «Кращі міжнародні практики розвитку професійно-технічної освіти для впровадження в Україні» учасники обговорили досвід участі МОН у міжнародних проектах щодо профосвіти та поділились результатами. Нині основними завданнями галузі є єдина система професійної освіти, оновлення її змісту та якості, а також популяризація такої освіти. Для їх ефективної реалізації МОН України бере участь у понад 10 міжнародних проєк-

тах та активно залучає міжнародних експертів до реформування галузі.

Учасники обговорили способи управління мережею професійної освіти в умовах децентралізації. Основними питаннями панельної дискусії «Нові підходи до управління системою професійної освіти: можливості для розвитку» стали вдосконалення мережі закладів професійної освіти, а також глобальні тренди, що впливають на зміни у цій сфері.

Ще однією темою панельної дискусії стало створення кваліфікаційних центрів. У квітні цього року було затверджено Типове положення про кваліфікаційний центр, що визначає основні завдання, функції, права та обов'язки такого центру. Кваліфікаційні центри мають право видавати сертифікати, які підтверджують професійну кваліфікацію, однак перед тим вони обов'язково повинні бути акредитовані Національним агентством кваліфікацій. Юрій Баланик, голова Національного агентства кваліфікацій наголосив, що кваліфікаційні центри забезпечуватимуть оцінювання результатів навчання осіб, присвоєння та/або підтвердження професійних кваліфікацій, а також здійснюватимуть визнання відповідних професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах. Тепер кожна особа, котра має бажання підтвердити свою кваліфікацію, може звернутися в кваліфікаційний центр, пройти практичне і теоретичне оцінювання й отримати сертифікат про її професійну кваліфікацію та право на офіційне працевлаштування. Найближчим часом буде підготовлено ще один важливий документ – Порядок акредитації кваліфікаційних центрів, і тоді система визнання результатів інформального й неформального навчання запрацює повноцінно.

Окремою дискусійною темою стало забезпечення якісного змісту професійної освіти. Для розвитку цього напрямку МОН намагається залучати всіх стейкхолдерів сфери. Це важливо при розробленні стандартів на компетентнісній основі. Нині розроблено понад 220 стандартів, ще 45 буде затверджено наказами МОН до кінця 2021 року. У створенні таких стандартів важливу роль відіграє роботодавець, який повинен сформувати перелік умінь і навичок, яких має обов'язково набути учень закладу професійної (професійно-технічної) освіти під час навчан-

ня. Учасниками панельної дискусії про зміст та якість професійної освіти стали представники МОН України, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, ГО «Інститут професійних кваліфікацій», фінського компоненту Програми ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», роботодавці та ін.

Представник Фінського національного агентства з питань освіти Пасі Рейнікаєн поділився фінським досвідом поліпшення змісту, якості освітніх програм і стандартів. Водночас, представник від роботодавців Євген Клопотенко розповів про необхідність змін щодо розрядності в підготовці за деякими професіями та анонсував свій проект з реформування підготовки за професією «Їухар» разом з МОН України та Київським вищим професійним училищем швейного та перукарського мистецтва.

Другий день конференції професійної освіти був присвячений питанням співробітництва, зокрема дуальній формі навчання, змішаному та дистанційному навчанню, а також функціям і цілям регіональних рад професійно-технічної освіти. Учасники мали можливість взяти участь у воркшопах, присвячених кар'єрному консультуванню, комунікації вступної кампанії та ефективній профорієнтації. Ігор Гарбарук висвітлює особливості дуальної форми навчання: «Ми впроваджуємо дуальну форму навчання з 2015 року. Усе розпочалося з експерименту для трьох закладів, а нині дуальну форму навчання реалізують 217 закладів професійної освіти. Дуальна система має свої переваги як для закладу освіти, так і для роботодавців. Завдання МОН України зробити цю систему не просто вигідною для усіх сторін, а й максимально зручною. Торік МОН України затвердило Положення про дуальну форму навчання в закладах професійної освіти, яке детально визначає права та обов'язки ключових стейкхолдерів процесу: роботодавця, адміністрації закладу та учня. Такий документ суттєво спрощує комунікацію між ними».

Андрій Лукасевич вказав на необхідність створення кластерів дуальної форми навчання – організаційних об'єднань стейкхолдерів сфери: представників місцевої влади, підприємств і закладів професійної освіти, які мають допомогти всім зацікавленим сторонам дійти спільного розуміння

розвитку та цілей дуальної освіти в регіоні. Олена Колеснікова, голова галузевої ради Федерації металургів України, наголосила, що бізнес має брати активну участь в розвитку професійної освіти. Така активна співпраця роботодавців та закладів освіти є взаємовигідною, оскільки бізнес матиме змогу отримати спеціалістів із необхідними професійними навичками, а заклад освіти не лише зможе успішно працевлаштувати своїх учнів, а й забезпечити їх навчання за новітніми програмами з реальними кар'єрними перспективами від бізнес-партнерів.

Про об'єднання стейкхолдерів та співробітництво говорили також на панельній дискусії щодо діяльності регіональних рад професійної освіти, що мають стати новою платформою, яка об'єднує всіх стейкхолдерів сфери. Регіональна рада має оперативно реагувати на такі запити бізнесу та формувати рекомендації, обов'язкові для виконання органами влади.

Важливою темою другого дня було обговорення процесів змішаного та дистанційного навчання в закладах освіти. У межах панелі було анонсовано створення сайту навчально-практичних центрів, який допоможе зібрати всю інформацію про заклади на єдиній платформі. На сторінках сайту буде розміщено усю необхідну інформацію про центр: перелік обладнання, тривалість і вартість навчання, контакти для зв'язку та відгуки інших користувачів.

Як бачимо, упродовж цього навчального року вдалось зробити чимало для розвитку професійної освіти в Україні. Однак чимало завдань ще попереду. Найголовніше зараз продовжувати рух реформи професійної освіти вперед. Нині у нас є все, щоб модернізувати галузь: підтримка у прийнятті важливих нормативно-правових актів, що задають темп змінам, підтримка професійної освіти на рівні законодавчої та виконавчої влади, а також потужне бажання змінюватися на місцях. Нам потрібно зробити потужний ривок щодо зміни законодавства, умов праці та комунікації, і усім стане очевидно, що професійна освіта справді є освітою можливостей.

* З матеріалами конференції (презентації спікерів та відеозаписи) можна ознайомитися на сайті МОН України у розділі «Професійно-технічна освіта»

ФОРМУЄМО НАЦІОНАЛЬНУ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ РАЗОМ

Катерина МІРОШНИЧЕНКО, президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти, м. Київ

16 червня 2021 року відбулося чергове засідання Президії Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти (далі – ВАПП). З-поміж основних питань, які були обговорені на засіданні: напрями та результати діяльності ВАПП у I півріччі 2021 року; основні напрями модернізації професійної освіти та оновлення нормативно-правового забезпечення діяльності закладів професійної освіти; про підготовку проекту Закону України «Про професійну освіту»; про започаткування нових підходів до формування внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості професійної освіти; про нові можливості та шляхи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у 2021–2022 навчальному році; про обговорення проекту професійного стандарту з професії «Майстер виробничого навчання»; про актуальні проблеми 2020–2021 навчального року в галузі професійної освіти та виклики 2021–2022 навчального року. Завершилось засідання Президії ВАПП дискусією щодо актуальних питань діяльності із питань захисту соціальних прав учасників освітнього процесу на регіональному та загальнонаціональному рівні.

Учасники засідання відзначили основні результати діяльності ВАПП у I півріччі 2021 року, а саме:

- забезпечено участь представників ВАПП у складі Ради з питань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти як консультативно-дорадчого органу при Президенті України (Р. Недашківський та М. Несен) та в складі робочої групи із розроблення проекту Закону України «Про професійну освіту»;

- направлено звернення до Міністерства освіти і науки України з питань розвитку та оптимізації закладів професійної освіти, зокрема ДПТНЗ «Київське вище професійне училище машинобудування та комп'ютерно-інтегрованих технологій», Пулинського професійного ліцею Житомирської області, «Конотопського професійно-технічного училища», професійно-технічного училища № 46 с. Лазірки Полтавської області та до регіональних органів виконавчої влади щодо недоведення показників регіонального замовлення закладам професійної освіти у м. Кропивницький та м. Київ;

© Мірошніченко К., 2021

- порушено клопотання перед центральними органами виконавчої влади щодо відновлення права закладів професійної освіти на підготовку фахового молодшого бакалавра за кошти регіональних бюджетів та щодо необґрунтованого зменшення строків відпустки педагогічних працівників регіональних Навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти із 42 до 24 днів.

Відзначено збільшення кількості осередків – учасників ВАПП, так упродовж 2021 року до складу ВАПП увійшов колектив кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка (керівник кафедри В. Ковальчук).

Заслухавши та обговоривши виступ І. Шумік, генерального директора Директорату професійної освіти МОН; К. Мірошніченко, президента ВАПП, членів Президії ВАПП А. Луцької, А. Бондар, В. Радкевич, Л. Сергеевої, В. Сидоренко, Л. Шевчук та інших, Президія ВАПП **ухвалила:**

1. Інформацію керівних органів ВАПП щодо напрямів та обсягів проведеної роботи у I півріччі 2021 року взяти до уваги.

2. Рекомендувати обговорити у педагогічних колективах основні проблеми професійної освіти та надати пропозиції щодо їх врегулювання, запропонувати шляхи розвитку та вдосконалення підготовки кваліфікованих кадрів для реалізації цих завдань представниками ВАПП – членами Ради з питань розвитку професійної (професійно-технічної) освіти як консультативно-дорадчого органу при Президенті України.

3. Продовжити роботу над аналізом проектів нормативно-правових актів у сфері професійної освіти та надавати пропозиції з метою їх модернізації, оновлення та розроблення нових актуальних нормативно-правових актів.

4. Визначити основні проблеми розвитку професійної освіти в регіонах для обговорення їх із керівниками Міністерства освіти і науки України, зокрема:

- забезпечення фінансування заробітної плати педагогічних працівників професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки закладів професійної освіти за рахунок субвенції із державного бюджету;

- врегулювання питання стипендіального забезпечення учнів ЗП(ПТ)О на рівні стипендії закладів фахової передвищої освіти;

- врегулювання питання щодо недопущення різних підходів до фінансового забезпечення діяльності ЗП(ПТ)О із обласного бюджету та бюджетів міст-обласних центрів, передбачити фінансування із врахуванням реальних затрат підготовки спеціалістів за різними професіями;

- прискорення питання передачі майнових комплексів ЗП(ПТ)О у комунальну власність, але винятково на рівень області. Встановити законодавчі запобіжники для недопущення вилучення земельних ділянок та майна закладів професійної освіти;

- врегулювання питання фінансового забезпечення підготовки фахових молодших бакалаврів за рахунок коштів регіональних бюджетів закладами П(ПТ)О, що мають відповідні ліцензії та акредитовані за освітньо-професійними програмами;

- передбачити контроль за своєчасним переукладанням контрактів із директорами закладів П(ПТ)О, не допускати випадків щорічного переукладання контрактів або укладання їх строком менше 1 року та залишати керівників у статусі виконуючого обов'язків директора понад 0,5-1 року;

- ініціювати перед МОН створення окремої Науково-методичної ради з питань дослідно-експериментальної роботи у галузі професійної (професійно-технічної) освіти під керівництвом директорату професійної освіти МОН та залучити до її складу фахівців із професійної освіти та науковців відповідного профілю;

- врегулювати питання щодо підвищення рівня заробітної плати майстрів виробничого навчання та педагогів професійного навчання; підвищення престижності посади «методист»;

- вирішити питання щодо штатного забезпечення діяльності навчально-практичних центрів галузевого спрямування шляхом створення єдиного багатогалузевого центру із окремою штатною посадою керівника НМЦ за умови створення 2-х і більше таких центрів на базі одного закладу;

- активно залучати представників ВАПП до розроблення та обговорення проектів нормативно-правових актів у галузі професійної освіти, до всеукраїнських заходів, що стосуються актуальних питань розвитку професійної освіти;

- популяризувати нові форми і методи підвищення кваліфікації педагогічних працівників з-поміж закладів професійної освіти.

ВАПП ініціювала системне проведення на регіональному рівні навчальних семінарів-тренінгів із питань формування внутрішньої та зовнішньої системи забезпечення якості професійної освіти за участі обласних осередків ВАПП та регіональних органів Державної служби за-

безпечення якості освіти. З-поміж завдань для регіональних осередків ВАПП визначено: активно залучати до діяльності ВАПП представників приватних та комунальних закладів професійної освіти, відокремлених структурних підрозділів закладів вищої та фахової передвищої освіти, навчальних центрів, що діють в умовах виробництва, наукових та науково-дослідних установ, роботодавців та їх об'єднань, соціальних партнерів. Необхідно долучатися до інформаційної компанії щодо популяризації кваліфікацій професійної освіти, перспектив кар'єрного зростання випускників ЗП(ПТ)О, модернізації матеріально-технічного забезпечення та змісту освіти, запровадження нових форматів підготовки кваліфікованих кадрів і професійної освіти.

Поряд із проблемами сьогодення ВАПП активно досліджує перспективи стратегічних напрямів розвитку професійної освіти. Особливої актуальності набуває визначення стратегій розвитку при розробленні проекту Закону України «Про професійну освіту» та регіональних Стратегій розвитку професійної освіти. Сучасна доба характеризується значним зростанням ролі знань, умінь та навичок у всіх сферах життя суспільства, що потребує нових підходів до їх усвідомлення, засвоєння та застосування. Це ставить перед системою освіти України та, зокрема, перед сферою професійної освіти, завдання переосмислити свою роль у підготовці кваліфікованих кадрів та фахівців нової генерації. Провідну роль у цьому процесі мають відіграти нові моделі управління закладом освіти, основані на логістичних підходах; формування системи підготовки педагогічних кадрів фахового спрямування для професійної та фахової передвищої освіти та широкій підтримці розвитку креативності педагогічних працівників.

Адаптація освітньої галузі нашої країни до загальноєвропейських цінностей має враховувати основні положення, сформульовані європейською спільнотою щодо держав, які планують своє членство в ЄС, що концентруються навколо двох вимог: система освіти повинна бути сучасною, «прозорою» і зрозумілою та необхідно досягти співмірності змісту освіти й етапів навчання, що забезпечить рівноцінність та визнання документів про освіту між країнами ЄС.

Спеціальна комісія ЮНЕСКО на основі доповіді Жака Делора «Освіта: прихований скарб» сформулювала фундаментальні цілі освіти XXI століття (Гордон Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Пер. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.):

Стратегічна ціль 1. Поліпшити якість і ефективність систем освіти:

- підвищити якість навчання і професійного вдосконалення педагогів;

- розвивати вміння, які потрібні для суспільства знань;

- забезпечити доступ до інформаційно-комунікаційних технологій;

- збільшити набір здобувачів освіти у практико-орієнтованих сферах.

Стратегічна ціль 2. Полегшити повсюдний доступ до систем освіти:

- формувати відкрите освітнє середовище;
- зробити освітній процес цікавим;
- підтримувати громадську активність і суспільну згуртованість.

Стратегічна ціль 3. Відкрити систему освіти для довкілля і світу:

- посилити зв'язки зі світом праці, дослідницької діяльності та суспільством;
- розвивати підприємливість;
- поліпшити ситуацію у сфері навчання іноземних мов;
- розвивати мобільність і обміни, європейську співпрацю.

Ефективність реалізації зазначених цілей залежить від вибору моделі управління освітньої системи у сфері професійної освіти. Нині виділяють чотири типи моделей освітніх систем, що поділяються на 2 основні групи, що орієнтовані на загальноприйняті цінності:

Демократичні моделі і цінності реалізуються на основі двох моделей:

1. Раціональна модель системи освіти характеризується збалансованістю освітніх потреб і уподобань особистості при підтримці й стимулюванні суспільством її освітніх досягнень. Незважаючи на соціальну привабливість, в історично доступному для огляду періоді модель практично не зустрічається, не існує і сьогодні. Це зумовлюється: недостатнім рівнем розвитку демократичних стосунків між різними економічними структурами та державними установами; малою кількістю високотехнологічних підприємств; низьким рівнем надання освітніх послуг; неспроможністю своєчасно використовувати досягнення науки. Раціональна модель являє собою певні правила та норми, підкріплені осмисленістю, логічністю, достовірністю думок, фактів і науковим прогнозуванням, які гіпотетично окреслюють можливість позитивних і негативних змін.

2. Відкрита модель системи освіти виникає в результаті спрямованості освіти на досягнення стратегічних цілей зорієнтованих на демократичні цінності суспільства. Такі моделі широко розповсюджені в світовій практиці і мають значний спектр варіативної реалізації з огляду на національні умови впровадження і функціонування. Країни з високим рівнем розвитку та усвідомленням ролі людини в сучасному світі формують відкриту модель освіти, зокрема в США, Великій Британії, Австралії, Фінляндії не існує державного тиску на систему освіти, органи контролю частково делеговані громадськості. Відкриті моделі створюються в результаті суспільних рішень, або в результаті часткового

відсторонення державних інститутів від освітнянських систем. Відкрита модель освіти характеризується гнучкою дидактичною системою, доступністю до структурних трансформацій та реформування.

Авторитарні моделі і цінності також базуються на основі двох моделей:

3. Прагматична модель системи освіти спрямована на оволодіння особистістю знаннями у поєднанні з орієнтацією на суспільні цінності, характеризується націленістю на забезпечення значущих довгострокових проектів суспільства з формуванням позитивного ставлення особистості до соціуму та державної політики. Така модель характеризується практичним цілепокладанням, орієнтацією змісту освіти на застосування отриманих знань у повсякденному житті, оволодіння професійними знаннями, але при цьому цілі освіти щодо розвитку особистості є надзвичайно обмеженими.

4. Тоталітарна модель системи освіти характеризується ідеологічною заангажованістю, нехтуванням інтелектуальними потребами особистості при одночасному стимулюванні її політичної лояльності. У кожній тоталітарній моделі, не зважаючи на відмінності, спостерігається позиція держави щодо політичного виховання особистості. У межах такої моделі все підлягає централізації і контролю: методи педагогічного впливу на особистість, терміни навчання, зміст виховних заходів тощо.

Нині українська освіта має більшість рис радянської прагматичної моделі освіти, де розвиток особистості ще не є пріоритетним, а в підготовці фахівців простежуються державні інтереси, існує надмірний вплив на освіту регіональних органів влади та центральних органів управління. Сьогодні вже зроблено певні кроки з реформування освіти шляхом трансформації моделі освіти з прагматично-розвиненої до розвинено-відкритої, а потім до відкритої. Але для таких трансформацій потрібна консолідація суспільства та політична воля. Саме таке завдання постає перед робочою групою, що працює над проектом Закону України «Про професійну освіту».

Законопроект визначає з-поміж пріоритетних напрямів модернізації професійної освіти: нові механізми управління якістю освіти, здійснення освітнього моніторингу, впровадження інноваційних освітніх та виробничих технологій, використання ІТ-технологій в управлінні освітою, формування професійної компетентності керівників освіти та розвиток креативності педагогічних працівників. Реалізація цих завдань є важливим напрямом діяльності Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти як на національному рівні, так і при формуванні регіональних Стратегій розвитку професійної освіти на 2021–2023 роки. Тож, наше майбутнє – у наших руках.

НАУКОВИЙ СУПРОВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Валентина РАДКЕВИЧ, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, м. Київ

Провідною ознакою сучасного постіндустриального суспільства є потужний вплив на всі сфери його життєдіяльності технологічних, соціальних і техносціальних трендів, що детермінують інтенсивну цифровізацію, автоматизацію, роботизацію всіх галузей економіки, розвиток мережевого суспільства, глобалізацію та екологізацію державної політики, зокрема у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Відповідно до цього зумовлюється необхідність модернізації професійної (професійно-технічної) освіти шляхом: реформування системи управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти зі створенням їх нової архітектури та розвитком системи взаємодії зі стейкхолдерами в рамках державно-приватного партнерства, зростанням їхньої автономії; розроблення та впровадження нових форм здобуття освіти (дуальної, дистанційної, змішаної) та методів організації освітнього процесу; актуалізації ролі науково-експериментальної, аналітичної, дорадчої діяльності педагогічних колективів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Тож, перед системою професійної (професійно-технічної) освіти постає надважливе завдання – привести її якість у відповідність до викликів сучасності. Це завдання відображено в одній із 17-ти цілей стратегій Сталого розвитку «Україна – 2030» – «Якісна освіта». Досягнення означеної цілі та вирішення низки пов'язаних із цим завдань потребують також якісного науково-методичного супроводу, який упродовж багатьох років здійснює Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, виступаючи науковою платформою забезпечення якості національної професійної (професійно-технічної) освіти.

З огляду на викладене, основними напрямками діяльності Інституту ПТО НАПН України із забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти є вдосконалення: освітнього середовища; системи оцінювання здобувачів освіти; підвищення рівня готовності педагогічних працівників до модернізаційних змін, а керівників – до реалізації управлінських процесів на інноваційних засадах. Так для вдосконалення освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти Інститутом ПТО НАПН України було проведено спеціальне дослідження теоретичних і методичних засад створення інформаційно-освітнього середовища для підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. За результатами цього дослідження розроблено та впроваджено низку педагогічних інновацій. Серед них найбільш цінними є: концепція проектування інформаційно-освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти, провідна ідея якої полягає у забезпеченні електронної взаємодії між суб'єктами освіти, реалізації педагогічних, організаційних, соціальних, комунікативних зв'язків і умов для електронної навчально-методичної підтримки освітнього процесу; контент-бібліотека зі значним переліком електронних освітніх ресурсів навчальних дисциплін професійно-практичного та соціально-економічного спрямування, електронних енциклопедій і довідників; система дистанційного навчання, що охоплює цілі, зміст, методики, засоби навчання, оцінювання та самооцінювання результативності дистанційного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Практичне значення мають також методики проектування дистанційних курсів для системи професійної (професійно-технічної) освіти та організації самостійної роботи здобувачів освіти засобами

дистанційного навчання. Із питань удосконалення освітнього середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Інституті ПТО НАПН України було підготовлено і захищено кілька кандидатських і докторських дисертацій, із текстом яких можна ознайомитися на сайті Інституту за покликанням: <https://ivet.edu.ua/repozytarii/baza-dysertatsii>.

Для вдосконалення системи оцінювання здобувачів освіти науковцями Інституту ПТО НАПН України розроблено: концепцію стандартизації професійної підготовки здобувачів освіти як теоретичну основу формування готовності педагогічних працівників до компетентісно-орієнтованої підготовки майбутніх фахівців у закладах освіти; методику розвитку самоосвітньої компетентності здобувачів освіти, згідно з якою забезпечується активний розвиток їхніх самоосвітніх здатностей щодо опанування компетентісно орієнтованим змістом навчання; технологію тестового контролю успішності навчання, метою якої є надання педагогічним працівникам дієвого екструментарію об'єктивного оцінювання компетентісних досягнень здобувачів освіти; методику моніторингу і контролю успішності дистанційного навчання кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що дає змогу активніше впроваджувати мережеві технології, автоматизувати контроль знань, підвищувати якість і об'єктивність оцінювання дистанційного навчання; методику оцінювання результатів проектної діяльності здобувачів освіти на основі відповідних критеріїв і процедур.

З метою підвищення рівня готовності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до модернізаційних змін запропоновано низку методик і технологій, а саме: розвитку професійної, енергоефективної, екологічної, здоров'язбережуваної компетентності; правової культури; готовності до стандартизації професійної підготовки майбутніх фахівців; організації дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; застосування системи дистанційного професійного навчання. Перспективною педагогічною інновацією є розроблені SMART-комплекси навчальних дисциплін для різних галузей економіки. Це комплексні, інформаційні, динамічні системи навчально-методичного спрямування,

які відповідають SMART-критеріям і мають статичний, динамічний і середовищний складники, що надають цілісну інформацію про навчальний предмет з можливістю оперативного доступу до навчального контенту з будь-якого місця (за умов доступу до мережі «Інтернет»), забезпечують оперативне оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти. Широке розповсюдження мають проектні технології, методики формування кар'єрної і підприємницької компетентностей та багато інших інновацій, з якими можна ознайомитися на сайті Інституту: <https://ivet.edu.ua/>. Професійна компетентність педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти вдосконалюється шляхом їхнього навчання в магістратурі, аспірантурі та докторантурі Інституту ПТО НАПН України, а також через їхню участь у вебінарах, семінарах, науково-практичних конференціях, що систематично проводяться науковцями з актуальних проблем модернізації професійної (професійно-технічної) освіти.

Для підвищення рівня готовності керівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до здійснення управлінських процесів на інноваційних засадах обґрунтовано особливості управління сучасним закладом освіти як проектно-орієнтованою організацією із застосуванням програмного забезпечення управління проектною діяльністю педагогічних працівників. Застосування проектно-цільового підходу уможливорює інтегрування освіти з наукою і виробництвом шляхом залучення до управління соціальних партнерів, створення освітньо-виробничих кластерів, проведення форсайт-проектів. Реалізації цих напрямів сприяють: підготовлені, апробовані і впроваджені в практику управлінської діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти методика маркетингового управління; технологія проектного менеджменту; технологія розвитку соціального партнерства; дорожня карта для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти.

Переконані, що науковий супровід забезпечення якості національної професійної (професійно-технічної) освіти сприятиме підготовці очікуваних суспільством та ринком праці спеціалістів цифрової економіки – готових ефективно й успішно працювати в динамічних умовах постіндустріального суспільства.

ДОСВІД СТВОРЕННЯ НАГЛЯДОВИХ РАД ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ОГЛЯД ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ

Олександра БОРОДІЄНКО, доктор педагогічних наук, старший дослідник, член-кореспондент НАПН України, провідний науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

Розкрито результати пілотного проєкту зі створення наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти, який здійснювався у Донецькій, Луганській і Запорізькій областях за підтримки Програми розвитку ООН.

Ключові слова: професійна освіта, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, наглядові ради.

Oleksandra BORODIENKO

EXPERIENCE OF CREATING SUPERVISORY BOARDS OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS: REVIEW OF THE PILOT PROJECT

The results of the pilot project for the creation of supervisory boards of vocational education institutions, which was carried out in Donetsk, Luhansk and Zaporizhia regions with the support of the UN Development Program, are revealed.

Keywords: vocational education, institutions of vocational education, supervisory boards.

Результати аналізу концептуальних положень стратегічних документів (затвердженої Кабінетом Міністрів України «Стратегії розвитку професійно-технічної освіти на період до 2023 року», Концепції «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року», Указу Президента України «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти», проєкту «Концепції державної цільової соціальної програми професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки») [1–4] дають можливість виокремити основні стратегічні вектори розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на найближчі роки: створення ефективної системи управління та фінансування, забезпечення відповідності змісту і якості професійної (професійно-технічної) освіти потребам ринку праці, розвиток державно-приватного партнерства, популяризація професійної (професійно-технічної) освіти.

Вочевидь, що реалізація окреслених завдань та ініціатив не можлива без залучення широкого кола стейкхолдерів та соціальних партнерів, взаємодія з якими на систематичній і постійній основі є фундаментом публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти. Однією з форм такого партнерства є наглядові ради закладів професійної освіти, які за суттю своєю є, з одного боку, елементом контролю діяльності ке-

рівництва закладу, а з іншого – потужним джерелом підтримки його (закладу) сталого розвитку та підвищення рівня конкурентоздатності на регіональних ринках освітніх послуг. Наглядова рада закладу професійної (професійно-технічної) освіти поєднує дорадчо-консультативну і функцію контролю діяльності закладу та його керівника. Діяльність цього органу сприяє: ефективному контролю за використанням бюджетів та виконанням статутної діяльності, контролю за реалізацією стратегічних завдань закладу, модернізації його роботи, впровадженню інноваційних моделей управління, підвищенню сталості та конкурентоспроможності закладу. Наглядова рада у так званій системі стримувань і противаг відіграє функцію первинного відбору кандидатів на посаду керівника закладу, забезпечення законності у процесі його виборів, постійного контролю його діяльності, висловлення недовіри у разі наявності порушень.

Нормативно-правове забезпечення діяльності наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти охоплює відповідні статті Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019), проєкту Закону України «Про професійну освіту» (2019), основні принципи, закладені у Типовому положенні про наглядову раду при державній науковій установі (2016) та проєкті Типового положення про наглядову раду закладу професійної

(професійно-технічної) освіти (2020) [5–8]. Проте, попри певне унормування діяльності таких рад на законодавчому рівні, досі відкритим залишається питання операціоналізації їхньої діяльності та результативної роботи. Питання операціоналізації діяльності наглядової ради закладу професійної (професійно-технічної) освіти є одним із ключових і таких, яке визначає результативність її роботи у перспективі. Практика показує, що дорадчо-консультативні органи компаній, організацій, закладів освіти часто не виконують покладені на них функції, їхні засідання є формальними, рекомендації очікуваними, часто нерелевантними та такими, які не мають практичної значущості та не приводять до імплементації поліпшень та іновацій у діяльність. Тому ймовірними ризиками, до виникнення яких може призвести неефективне функціонування наглядових рад, є формальність участі її членів у роботі цього дорадчого органу, відсутність очікуваних покращень у роботі закладу, а також небажання членів наглядової ради брати активну участь у житті закладу, перешкоджання роботі наглядової ради з боку представників закладу, небажання керівництва закладу надавати інформацію членам наглядової ради, а також неврахування закладом рекомендацій, наданих наглядовою радою.

У процесі створення та організації результативної роботи наглядової ради саме представники закладу професійної (професійно-технічної) освіти є основною рушійною силою, яка не тільки визначає контекст діяльності цього органу, а й здійснює основну роботу із його створення та організації результативної діяльності. Тому представникам закладів важливо усвідомити особливості технології створення наглядової ради, а також послідовно здійснювати її основні етапи.

За підтримки Програми розвитку ООН у грудні 2020 – червні 2021 рр. на теренах Донецької, Луганської і Запорізької областей було реалізовано пілотний проект зі створення наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти. У ньому взяли участь проектні команди закладів із Донецької, Луганської та Запорізької областей (ДНЗ «Запорізький професійний ліцей автотранспорту», ДНЗ «Запорізький професійний ліцей залізничного транспорту», ДНЗ «Бердянський машинобудівний професійний ліцей», ДНЗ «Дніпрорудненський професійний ліцей», ДНЗ «Багато профільний центр професійно-технічної освіти», Золотівського професійного ліцею, Лисичанського професійного торгово-кулінарного ліцею, Марківського професійного аграрного ліцею, Новоайдарського професійного аграрного ліцею, Вищого професійного училища № 92 м. Северодонецька, ДНЗ «Маріупольський центр професійно-технічної освіти», Маріупольського професійного ліцею автотранспорту, Ку-

рахівського професійного ліцею, Великоновосілківського професійного ліцею, Краматорського вищого професійного училища, Державного професійно-технічного навчального закладу «Краматорський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Мелітопольський багато профільний центр професійно-технічної освіти»), представники органів місцевого самоврядування, департаментів освіти і науки облдержадміністрацій, підприємств та компаній, громадських організацій, структурних підрозділів Державної служби зайнятості тощо. Для реалізації цього проекту нами було розроблено комплекс методичного забезпечення: посібник для учасників тренінгу [9], технології створення та організації ефективної діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти, презентація для учасників тренінгу, комплекс завдань для групової роботи, комплекс завдань для посттренінгового супроводу учасників тренінгу, шаблони презентацій учасників проектних команд, опитувальники [10].

Програма розвитку проектних команд зі створення наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти проектувалась, зважаючи на необхідність досягнення загальної мети – створити у закладах, які брали участь у пілотному проекті, дієві наглядові ради та забезпечити їх ефективне функціонування на перспективу. Основними етапами програми були: тренінг (частина 1 та 2) та посттренінговий супровід проектних команд (етапи 1, 2 і 3). Тренінг для учасників проектних команд зі створення наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти «Утворення та функціонування наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти» організувався в онлайн-овому форматі з використанням інтерактивних технологій. Для виявлення рівня вмотивованості учасників до опанування матеріалом тренінгу, їхнього ставлення до питань, які обговорювались, залучення до активного критичного осмислення отриманої інформації використовувались онлайн-опитувальники (за допомогою платформи інтерактивних опитувань Pollev). Програма тренінгу передбачала групову роботу «Проектування складу наглядової ради закладу професійної (професійно-технічної) освіти», метою якої було, зокрема, проектування складу та структури наглядової ради. Результатом цієї роботи стало те, що кожна проектна команда випрацювала архітектуру наглядової ради, конкретизувала її мету, завдання та функції.

Метою першого етапу посттренінгового супроводу було супроводження учасників проектних команд щодо реалізації ними визначених кроків (проведення зборів трудового/педагогічного колективу) та створення проектів докумен-

тів (аналітичної записки за результатами зборів трудового/педагогічного колективу, проекту листа-пропозиції потенційному члену наглядової ради, проекту положення про наглядову раду, проекту етичного кодексу).

Метою другого етапу посттренінгового супроводу було здійснення учасниками проектних команд визначених кроків (надсилання листів-пропозицій, проведення первинних перемовин з потенційними членами наглядових рад), створення проектів документів та баз даних (CRM потенційних членів наглядової ради, бази даних потенційних членів, перспективного складу наглядової ради, проекту складу підкомітетів, проекту наказу про створення наглядової ради, орієнтовного плану засідань на 2021 р., посібника для членів наглядової ради, критеріїв оцінювання результативності діяльності, проекту порядку денного першого засідання, плану зовнішніх комунікацій наглядової ради на 2021 рік). Третій етап передбачав організацію і проведення учасниками проектних команд першого засідання новостворених наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Результатом цих заходів стало те, що 13 із 16 закладів-учасників проекту створили наглядові ради; було проведено перше (установче) засідання, у ході якого були узгоджені питання організаційного характеру (обрання голови, затвердження підкомітетів, обговорення проектів документів (положення про наглядову раду, етичного кодексу члена наглядової ради, програми діяльності цього органу, плану комунікацій тощо) та стратегічних питань щодо розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

З позицій власного досвіду учасники пілотного проекту висловили рекомендації щодо підвищення ефективності роботи із організацією наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти:

1. Стосовно членства: не пропонувати до складу наглядової ради осіб, які не є вмотивованими до результативної роботи; обирати керівником наглядової ради не представника органу влади (чи органу місцевого самоврядування), а власника місцевого бізнесу, керівника громадської організації чи іншу особу, діяльність якої буде безпосередньо тривалий час пов'язана з територією, де працює заклад (в ідеалі – випускника закладу); виважено підходити до відбору кандидатів у члени наглядової ради; пропонувати участь в наглядовій раді тільки зацікавленим потенційним членам; формуючи персональний склад наглядової ради, необхідно звертати увагу на так звані «ліміт керованості» та «ліміт дієвості» цього органу: кількість членів має бути такою, щоб, з одного боку, орган результативно виконував покладені на нього функції, а з іншого – забез-

печувалось ефективне управління процесами; оскільки діяльність наглядової ради передбачає виконання визначених функцій (загальне управління закладом, фінансове управління, управління якістю, забезпечення зв'язку із регіональним ринком праці, здійснення комунікаційної політики), то й потенційні члени наглядової ради повинні мати відповідний досвід та експертизу; у процесі проектування членства у наглядовій раді треба брати до уваги необхідність сформувати такий кількісний склад, у якому, з одного боку, було би представлено всі групи стейкхолдерів, а з іншого – вводити до складу наглядової ради найбільш вмотивованих членів, що стане платформою для ефективної роботи органу в перспективі; потрібно також пам'ятати про те, що посадові особи та члени наглядової ради мають бути взірцем професійної та етичної поведінки як під час виконання обов'язків члена ради, так і поза ним.

2. Стосовно організації процесу: якомога раніше розпочинати роботу, що спричинить комплексне бачення цього процесу та дозволить закладу швидко отримати зиски від підтримки цього органу; розпочинати роботу з підготовки дорожньої карти, діяти винятково у рамках наміченого плану (дорожньої карти) підготовки до створення наглядової ради; чітко формулювати вектори розвитку закладу; тайм-менеджмент: чіткий розподіл часу на основну діяльність та підготовку до створення наглядової ради; налагодити тісну співпрацю з роботодавцями; упевнитись у підтримці обласних та міських департаментів освіти і науки; ознайомитись з матеріалами посібників, нормативно-правовим забезпеченням діяльності наглядових рад, алгоритмом створення наглядової ради; уважно читати посібники, долучатись до нарад; співпрацювати зі стейкхолдерами; ознайомитись зі ст. 25 та 29 Закону України «Про освіту»; провести перемовини із потенційними членами наглядової ради; підготувати необхідні документи; ретельно підготуватись до проведення зборів трудового колективу (продумати відповіді на можливі запитання); створити робочу групу; створити банк даних потенційних членів наглядової ради, продумати план бесіди з ними; підготовку та створення наглядової ради закладу професійної (професійно-технічної) освіти можна розглядати як проект, застосовуючи принципи та засоби проектного менеджменту; до складу проектної команди зі створення наглядової ради, насамперед, потрібно включити представників закладу, а також найбільш вмотивованих представників соціальних партнерів, які, ймовірно, стануть членами наглядової ради.

ЛІТЕРАТУРА

1. МОН. Стратегія розвитку професійно-технічної освіти до 2023 року. (2021). – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/kolegiya-mon-shvalila-strategiyu-rozvitku-profesijno-tehnichnoyi-osviti-do-2023-roku>

2. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. (2019). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

3. Президент України. Указ «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти». (2021). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/1302021-38149>

4. МОН. Проект концепції державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки. (2021). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-konceptiyi-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-rozvitku-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-2022-2027-roki>

5. Верховна Рада України. (2017). Закон України «Про освіту». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [Дата звернення 20 Квітня 2020 року].

6. Верховна Рада України. (2019). Закон України «Про фахову передвищу освіту». – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> [Дата звернення 20 Травня 2020 року].

7. Міністерство освіти і науки України. (2018). Проект Закону України «Про професійну освіту». – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dogromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu> [Дата звернення 20 Червня 2020 року].

8. Міністерство освіти і науки України. (2020). Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про наглядову раду закладу професійної (професійно-технічної) освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-postanovi-kmu-pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-naglyadovu-radu-zakladu-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti> [Дата звернення 20 Червня 2020 року].

9. Бородієнко О. (2020). Наглядові ради закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Практичний посібник. / О. Бородієнко. – ПРООН, 2020. – 187 с.

10. Бородієнко О. (2020). Методичні рекомендації щодо створення й організації роботи наглядових рад закладів професійної (професійно-технічної) освіти / О. Бородієнко. – ПРООН, 2021. 196 с.

SMART В ОСВІТІ: ТЕНДЕНЦІЯ МОДИ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?

Микола ПРИГОДІЙ, доктор педагогічних наук, професор, науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ

Здійснено ретроспективний аналіз підготовки викладачів до використання цифрових технологій у освітньому процесі. Виявлено особливості організації освітнього процесу на основі застосування SMART-комплексів. Схарактеризовано етапи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників.

Ключові слова: підготовка викладачів, цифрові технології, цифрові технології в освіті, SMART-комплекс, методика розроблення SMART-комплексів.

Mykola PRYHODII

SMART IN EDUCATION: FASHION TREND OR NECESSITY?

A retrospective analysis of teachers' preparation for the use of digital technologies in the educational process was conducted. Features of the organization of educational process on the basis of application of SMART-complexes are established. The development stages of SMART-complexes for training of skilled workers are given.

Keywords: teacher training, digital technologies in education, SMART-complex, methods of SMART-complex development.

Забезпечення суспільного розвитку, зокрема його прогресу, можливе лише за умови транслявання накопиченого досвіду в різних сферах життєдіяльності від покоління до покоління. Цю функцію й має забезпечити система освіти. Будь-який новий спосіб збереження та

© Пригодій М., 2021

передачі інформації суттєво впливає на особливості функціонування освіти. Виникнення мови дало змогу здійснити революцію у комунікації первісної людини та передавати накопичений досвід двох-трьох поколінь у межах компактної соціальної групи. Поява писемності дала змогу забезпечити довготривале збереження та пе-

редачу накопичених знань попередніх поколінь. Почалося створення та стала невід'ємною складовою життя система закладів освіти, де за допомогою друкованого слова людина, яка особисто не пережила певний досвід, могла поділитися здобутками інших з молоддю.

Виникнення електронного виду сигналів та можливість працювати з ними сприяли новому поштовху в накопиченні, систематизації, а що найголовніше, у розповсюдженні та доступі до широкого спектра інформації. Зрозуміло, що це суттєво вплинуло на організацію системи освіти. Підготовка педагогів до застосування цифрових (як їх тільки не називають: інформаційні, «нові» інформаційні, комп'ютерні, інформаційно-комунікаційні та ін.) технологій у освітньому процесі здійснюється з урахуванням науково-технічної та соціальної трансформації суспільства.

Водночас можна констатувати, що різкі зміни у галузі цифровізації суспільства створюють певні труднощі для вчителів. У середині 80-х років минулого століття, відповідно до запиту суспільства, було запроваджено курс «Інформатика», у межах якого опановували основи алгоритмізації та програмування. Така підготовка вчителів на організацію освітнього процесу не впливала. Але у них упродовж майже двадцяти років було сформоване уявлення про «інформаційні технології» як про сферу програмування. Потужне запровадження комп'ютерної техніки наприкінці 90-х – на початку 2000-х в освітній процес стало певним шоковим явищем. Виникла необхідність здійснювати перепідготовку педагогів з урахуванням нових можливостей комп'ютерної техніки.

З початку XXI ст. активно здійснювалась підготовка майбутніх педагогів до широкого використання можливостей комп'ютерної техніки та глобальної мережі у межах освітнього процесу, але, зазвичай, все це розглядається як технічні засоби навчання у межах традиційної освіти. Наприкінці 20-х років нашого століття стало зрозуміло, що у найближчі часи відбуватимуться суттєві зміни в освіті (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл викладачів за способом використання ІКТ у освітньому процесі (2018 р.)

Передумовою такої ситуації стала трансформація соціальних взаємодій молоді з урахуванням наявних цифрових технологій. Вона зорієнтована на миттєве отримання необхідної інформації у контексті проблеми, що розв'язується; інформація має бути викладена у компактній, лаконічній формі, бажано у вигляді інфографіки; перевага віддається відео- або аудіо потокам замість текстів [3]. Перехід на нові правила проведення навчальних занять спричинили карантинні заходи. Пріоритетним стало питання про організацію освітнього процесу на основі цифрових технологій (рис. 2). Як і раніше, для більшості педагогів це стало шоковою терапією.

Рис. 2. Розподіл викладачів за способом використання ІКТ у освітньому процесі (кінець 2020 р.)

У цифровому мережевому суспільстві актуальною стає концепція розвитку освіти впродовж життя, це обумовлено тим, що на всіх рівнях необхідно забезпечувати формування медіа та інформаційної грамотності, медіакультури і медіапсихологічної компетентності [1, 9]. За таких умов на допомогу вчителям, викладачам та адміністрації закладів освіти прийшли науковці Національної академії педагогічних наук України. Враховуючи запит суспільства та за рекомендацією Міністерства освіти і науки України, в Інституті професійної-технічної освіти, лабораторією електронних навчальних ресурсів досліджувалась проблема створення SMART-комплексів для підготовки майбутніх фахівців.

Кінцевою метою запровадження SMART-технологій є використання штучного інтелекту для побудови освітньої траєкторії та супроводу здобувача освіти. На сучасному ж етапі запровадження SMART-комплексу організація освітнього процесу покладається на вчителя та адміністрацію, а його реалізація повністю відбувається у межах інформаційно-освітнього середовища закладу освіти. В умовах застосування SMART-комплексу розв'язується проблема нового підходу до організації освітнього процесу. По-перше, необхідно конкретизувати, які компетентності

мають бути сформовані під час навчання, повністю усуваючи другорядний матеріал. По-друге, визначити, що є показником компетентності – конкретний, матеріальний чи нематеріальний об'єкт, який оцінюється. По-третє, забезпечити досяжність визначеної мети освіти під час створення контент-бібліотеки, системи індивідуальних завдань, тестів рекомендацій з побудови власної освітньої траєкторії. По-четверте, актуалізувати аспекти практичної підготовки на базі лабораторій, майстерень, виробничих ділянок тощо. По-п'яте, здійснити чітке планування етапів підготовки, змінювати часові характеристики з урахуванням індивідуальних прагнень здобувачів освіти.

Під час виконання співробітниками лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійно-технічної освіти НАПН України наукового дослідження «Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей» було виявлено особливості розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників цих галузей, що полягають у наявності спеціального програмного забезпечення, у якому відбувається основна робочо-моделювальна діяльність учнів і викладачів. Наприклад, для машинобудівної галузі існує набір найпоширеніших програмних середовищ – SolidWorks, AutoCAD mechanical, для будівельної галузі – AutoCAD Architecture, КОМПАС-3D, для аграрної галузі – AutoCad Map 3D, MapInfo, й СУБД різних типів. Цей перелік не є вичерпним, але дає приблизне уявлення спеціалізованого інформаційного забезпечення для роботи працівників у зазначених галузях.

ІТ-середовищ для розроблення галузевих продуктів є велика кількість, і вони охоплюють різні аспекти діяльності кожної галузі. Проте можна інтегрувати різні програмні продукти у SMART-комплекс (який створюється з навчальною метою), зокрема для забезпечення відтворення 3D моделей, продуктів, створених СУБД (системами управління базами даних). Для інтерактивного картографування у форму електронного підручника підходить Adobe Acrobat, для відтворення у вигляді вебсайту – Moodle, для відтворення у вигляді хмарного ресурсу – MS Office 365.

У середовищі Moodle (Google Classroom, Wix.com та ін.) проєктуються SMART-комплекси навчальних предметів у динамічному форматі, зручному для використання як викладачам, так і учням; реалізується можливість кожному учневі вибудувувати власну освітню траєкторію із запропонованого викладачем ресурсу; простий візуальний редактор уможливорює створення online курсів із текстом, зображеннями, вкладеними файлами, мультимедіа.

Створено методику розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників, що включає шість етапів: організаційно-цільовий (визначення основної мети, проміжних цілей засвоєння навчального матеріалу та здійснення аналізу стану забезпечення оснащення комп'ютерною технікою, інтернетом, відповідним програмним забезпеченням для створення освітнього контенту); змістовий (згідно з навчальною програмою дисципліни визначення структури змісту і наповнення майбутнього SMART-комплексу, блоків навчального матеріалу, що потребують візуалізації); структурний (здійснення візуалізації навчального контенту, створення відео, анімації, 3D моделей, графічних ілюстрацій); проєктувальний (після розроблення мультимедійного навчального контенту і його розміщення у бібліотеці SMART-комплексу монтування навчального матеріалу в електронний підручник у Adobe Acrobat DC. У My TestEditor створення інтерактивних тестових файлів, що стосуються кожної навчальної теми електронної книги, після чого їх монтування у підручник шляхом функції вкладення); узагальнювальний (розміщення електронного підручника в динамічному компоненті SMART-комплексу (це може бути Google Classroom, Wix.com, Moodle та ін.)); процесуальний (після розміщення електронних підручників у мережі надання доступу учнівським групам для користування SMART-комплексом) [2].

Отже, сучасний педагог потребує допомоги в організації освітнього процесу в нових умовах цифровізації освітніх відносин. Запровадження SMART-компонентів є нагальною потребою реформування системи освіти України. В Інституті професійно-технічної освіти НАПН України (<https://ivet.edu.ua>) систематично проводяться вебінари з актуальних проблем освіти та тренінги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ничкало Н. Г. Наукове забезпечення розвитку освіти дорослих в Україні / Н. Г. Ничкало // Вісник НАПН України. – 2020. – № 2(2). – С. 1–14. – URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/download/98/128> (дата звернення: 06.02.2021).
2. Пригодій М. А., Гуменний О. Д., Зуєва А. Б. Методичні рекомендації з розроблення SMART-комплексів для професійної підготовки кваліфікованих робітників аграрної галузі: навч.-метод. посіб. / М. А. Пригодій, О. Д. Гуменний, А. Б. Зуєва. – Житомир: «Полісся», 2019. – 58 с.
3. Kryvorot T., Prygodii M. Using Network-Based Educational and Methodological Complexes in Professional Training of Future Lecturers // Professional Pedagogics. – 2020. – № 1(20). – p. 109–117.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Наталя ДОВГАНЬ, викладач вищої категорії, старший викладач ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування», м. Одеса

Висвітлено основні аспекти формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти під час вивчення англійської мови. Уточнено поняття «комунікативна компетентність» «мовна компетентність», «мовленнєва компетентність» здобувачів освіти у процесі професійної підготовки. Схарактеризовано функції мови (так як всі вони реалізуються через мовлення): функції повідомлення, комунікації, збереження інформації, контактна, емотивна, функції впливу, функції формування і вираження думки, регулятивна функція.

Ключові слова: компетентнісний підхід; комунікативно-мовленнєва компетентність; компетентнісно-орієнтоване навчання; інтегроване навчання.

Natalia DOVHAN

DEVELOPMENT FEATURES OF THE LINGUISTIC-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TRAINING

The main aspects of the formation of communicative and speech competence of students in the study of English are highlighted. The concept of "communicative competence", "language competence", "speech competence" of students in the process of professional training is specified. The functions of language are characterized (since they are all realized through speech): functions of message, communication, storage of information, contact, emotional, functions of influence, functions of formation and expression of thought, regulatory function.

Keywords: linguistic-communicative competence, competence-based education, intergrated education.

Сучасний період розвитку суспільства в Україні відкриває широкі перспективи для оновлення змісту освіти, що дає змогу виховувати розвинене і духовно багате покоління. Одним із показників духовної культури особистості, її моральності, внутрішньої і зовнішньої краси є мовленнєва культура, комунікативна компетентність, у якій проявляється інтелект, рівень мислення індивіда, його освіченість і вихованість, культурність і ціннісні орієнтири.

Відомо, що ефективна мовленнєва комунікація досягається завдяки володінню комунікантами мовною компетенцією, але не тільки на основі знань фонетичної, лексичної і граматичної структури мови, а й знань усіх складових ситуації мовленнєвого спілкування. До англійської компетентності відносять уміння: оперувати засобами мови, дотримуватись норм літературного мовлення, швидко і доречно вживати мовні засоби, утворювати різноманітні стилістично диференційовані висловлювання, редагувати власне і чуже мовлення, володіти стильовими засобами мови.

У теорію і практику сучасної освіти широко впроваджується термін «компетентнісний підхід», який розуміємо як результат нових вимог, що висувуються до якості освіти, який ґрунтується

© Довгань Н., 2021

ся не на засвоєнні готових знань, переданих від викладача до здобувача освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) готових результатів, а є процесом, що безпосередньо веде до результату, тобто орієнтований на здобуття необхідних компетентностей. Реалізація компетентнісного підходу під час навчання іноземної мови передбачає вирішення питань сучасної лінгводидактики, зокрема й завдяки комплексу методик для навчання здобувачів освіти. У цьому контексті широко використовується термін «комунікативна компетентність» – як здатність здобувача освіти організувати свою мовну діяльність у її рецептивних, репродуктивних і продуктивних видах, використовуючи мовні засоби відповідно до конкретної ситуації спілкування.

Комунікативна компетентність охоплює як мовні, так і власне комунікативні вміння і навички мовного спілкування з урахуванням адресата, ситуації і мети спілкування. Поняття «комунікативна компетентність» у процесі професійної підготовки інтегрується до категоріального апарату навчальних дисциплін, які так чи так вивчають проблеми комунікації: філософії, соціології, педагогіки, загальної та соціальної психології, лінгвістики, теорії мови, мовознавства тощо. Су-

часне суспільство потребує всебічного розвитку особистості, зокрема її комунікативних здібностей, що полегшують входження в європейське та світове співтовариство і дають змогу успішно функціонувати в ньому. Від людини вимагається універсальна здатність до створення різних висловлювань в усній і письмовій формі, пов'язаних з майбутніми діловими контактами, міжособистісними взаєминами.

Якість спілкування залежить від уміння володіти прийомами текстової діяльності. Однією з найважливіших функцій спілкування є мовлення – особливий вид психічної діяльності людини, метою якої є спілкування між людьми, яке нерозривно пов'язане з мисленням. Так, комунікативний аспект оцінюється як родовий і домінує над іншими аспектами. Мовлення – процес, а мова – знаряддя спілкування. Поняття «мова» і «мовлення» тісно переплітаються між собою, незважаючи на деякі відмінності, характерні для кожного з цих понять. Мовлення – у життєдіяльності людини дає можливість пізнавати світ, розвивати мислення, спілкуватися з іншими людьми.

Мовна діяльність спрямована також на вираження власних думок комунікатора, сприймання чужих думок, бо мислення не може успішно розвиватися без мовного матеріалу. Знання слів, багатство словника дає змогу людині оперувати поняттями, тобто мислити, говорити, писати. У методиці навчання англійської мови під поняттям «розвиток мовлення» здебільшого розуміють формування навичок власних усних і письмових висловлювань, хоча, безперечно, сприймання чужого мовлення має також істотне значення, особливо це помітно у процесі навчання. Незаперечним фактом є те, що людина може сприйняти в усній і письмовій формі набагато більше інформації, аніж сама здатна сказати або написати.

У процесі навчання англійської мови теорія мовленнєвої діяльності враховує передусім те, що комунікація – це не передача інформації, а обмін нею між співрозмовниками. Вони по черзі міняються ролями («я» – комунікатор, «ти» – перцепієнт), висловлюючись про спільний предмет розмови. Розрізняють чотири види мовленнєвої діяльності у викладанні англійської мови: два з них – говоріння, письмо – утворюють текст (ці види належать до продуктивних), а інші – аудіювання і читання – передбачають сприймання, вони об'єднуються під назвою рецептивних видів.

Поняття мовленнєвої діяльності є як методичним, так і психологічним. Адже навчання читання англійської мови, письма, писемного й усного мовлення – це, передусім, формування специфічних мовленнєвих навичок і заснованих на них мовленнєвих або комунікативно-мовленнєвих

умінь (мається на увазі вживання навичок для вирішення різних конкретних, насамперед, комунікативних завдань). Види мовленнєвої діяльності – це і є різні види мовленнєвих умінь і навичок.

Отже, мовленнєва діяльність може бути спрямована на вираження власних думок комунікатора і на сприймання чужих думок. При продукуванні і рецепції з довготривалої пам'яті учасників комунікації «викликаються» мовні одиниці, які відтворюються з мовленнєвої компетентності.

Мовна компетентність здобувачів освіти забезпечується в процесі вивчення всіх розділів мови (фонетики, лексики, словотворення, граматики) і мовлення (його текстової основи, стильових різновидів, типів мовлення), обох його форм – усної й писемної, норм літературного мовлення. Усе це, засвоєне достатньо ґрунтовно, сприятиме формуванню лінгвістичних та мовленнєвих умінь і навичок здобувачів освіти. Мовна компетентність розглядається як сукупність лінгвістичних знань здобувачів освіти, оволодіння ними мовними одиницями та граматичними правилами; мовленнєвою компетентністю. Для забезпечення мовленнєвої компетентності навчальною програмою з англійської мови визначено зміст навчального матеріалу і державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О. Програма спрямовує на те, що основну увагу у вивченні англійської мови доцільно приділяти розвитку в здобувачів освіти навичок чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання і письма. Сукупність мовних знань і вмінь є фундаментом для вироблення мовленнєвих знань та вмінь, а мовна компетентність, відповідно, є основою розвитку мовленнєвої компетентності, необхідної для здійснення мовленнєвої діяльності.

Мовленнєва компетентність, охоплює широке коло особистісних мовних здібностей, знань, умінь і навичок, які забезпечують успішне здійснення мовленнєвої діяльності.

Комунікативна компетентність розуміється нами як певна здатність здобувача освіти здійснювати мовну діяльність у всіх її видах: слухання, говоріння, читання, письмо, розуміти чужу і формувати власну програму англійської поведінки, адекватну цілям, ситуаціям спілкування з урахуванням особливостей адресата і стилю мовлення.

Комунікативна компетентність охоплює три складники: мовний, мовленнєвий й соціокультурний. Їхній зміст розкрито в стандартах професійної (професійно-технічної) освіти та у навчальній програмі з англійської мови. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О має здійснюватися за двома основними напрямками: на лексичному рівні – ро-

бота над словом, на граматичному рівні – робота над словосполученням і реченням. Успіх роботи за кожним з означених напрямів залежить від ефективності системи мовних вправ. Важливими вимогами до мовних вправ є: систематичність, цілеспрямованість, різноманітність. Завдання викладача в процесі формування англійської та комунікативної компетентності здобувачів освіти полягають у:

- доборі англійських творів англійської літератури для читання та аналізу;
- забезпеченні процесу засвоєння здобувачами освіти достатнього словникового запасу слів, граматичних форм, синтаксичних конструкцій – мовного матеріалу, необхідного для грамотної побудови власних висловлювань;
- створенні в умовах уроку сприятливого мовного середовища для здобувачів освіти, наближеного до природних умов спілкування правильною мовою самого викладача;
- упровадженні основного дидактичного принципу інтегрованого навчання – як основи для формування комунікативної компетентності здобувачів освіти;
- створенні мовних ситуацій, які спонукають бажання висловитися.

Інтеграція в системі освіти розуміється як один з провідних дидактичних принципів, як форма організації змісту освіти та його реалізації на практиці (інтегрований урок). У системі професійної (професійно-технічної) освіти поняття «інтеграція» може виступати в декількох значеннях. Щодо навчального предмета «Англійська мова», то інтеграція може розглядатися: як мета, як засіб і результат навчання.

Ефективність навчання залежить не так від діяльності викладача, його професійної компетентності, як від особистісних якостей здобувачів освіти: їхньої активності, самостійності, ініціативності, бажання вчитися, здатності інтегрувати мовний, мовленнєвий і комунікативний навчальний матеріал у професійний та життєвий особистісний досвід спілкування.

Комунікативна спрямованість зумовлена метою навчання мови: засвоєння теорії мови слугує засобом, що забезпечує мовне спілкування (комунікацію). Такий підхід суттєво змінює методику навчання англійської мови, а отже й висуває нові вимоги до побудови уроків. Сучасна класифікація аспектів уроків з англійської мови передбачає типи уроків відповідно до стратегічного завдання англійської освіти – формування комунікативної компетентності здобувача освіти й інтегрує в конкретному типі уроку традиційні та сучасні структурні елементи навчального заняття з метою створення модернізованої педагогічної методики й удосконаленої технології, що

комплексно створюють систему ефективного навчання англійської мови у ЗП(ПТ)О.

Підготовка до нестандартного уроку з англійської мови є специфічним процесом і потребує ретельного розроблення й особливого моделювання навчально-пізнавальних дій. Такі заняття здійснюються переважно в колективній або груповій формі організації навчальної роботи й реалізуються за алгоритмом колективної творчої діяльності: формулювання мети, постановка навчального завдання, колективні чи групові пізнавальні дії, підсумки уроку. Усі типи нестандартних уроків мають відображати означені структурні компоненти. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь та навичок у здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О доцільно здійснювати в процесі навчання діалогічного і монологічного мовлення, що допоможе вчити осіб правильно і доцільно, користуватися всім арсеналом мовних засобів у процесі побудови зв'язних висловлень відповідно до норм літературної мови.

Працюючи над розвитком діалогічного мовлення, педагог має враховувати той факт, що «діалог, як форма мовленнєвої діяльності, має свою психологічну структуру: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат – очікувану реакцію співрозмовника» [1, 20].

У процесі формування діалогічного мовлення велика увага приділяється засвоєнню здобувачами освіти формул мовленнєвого етикету – ввічливих слів, які вживаються під час вітання, прощання, прохання тощо. Здобувачі освіти у ЗП(ПТ)О повинні запам'ятати найбільш уживані формули етикету, знати за яких обставин кожна з них уживається, а також правильно й доречно використовувати їх у власному мовленні. Паралельно із розвитком діалогічного мовлення має проводитись робота з розвитку усного монологічного мовлення осіб на заняттях англійської мови, яка має здійснюватися шляхом переказування прочитаних чи прослуханих текстів і побудови власних висловлень на основі побаченого, пережитого.

Монологічне мовлення має характеризуватися такими ознаками, як: змістовність, логічність, точність, багатство мовних засобів, виразність, чистота, правильність. Для того, щоб забезпечити змістовність висловлювань, потрібно пропонувати здобувачам освіти, які вивчають англійську мову, говорити чи писати тільки про те, що їм добре відомо. Важливо, щоб розповідь здобувача освіти була побудована на відомих йому фактах, на основі його власних спостережень, життєвого досвіду. Необхідно, щоб висловлювалися добре обмірковані думки, щирі переживання. Вимогою до монологічного мовлення є: логічність, послідовність, обґрунтованість викладу думок, відсутність пропусків і повторів, наявність висновків, що формуються на основі змісту.

Оскільки монологічне висловлення призначене для слухача, то здобувач освіти, зацікавлений у тому, щоб його почули, зрозуміли і правильно сприйняли, має подбати про виразність свого мовлення. Під виразністю треба розуміти не тільки дотримання розділових знаків та інтонації, а й уміння яскраво, переконливо і стисло висловлювати думку, здатність впливати на людей через відібрані факти, слова, побудову фраз, настрої розповіді. Набуті лінгвістичні знання та повноцінні мовленнєві вміння і навички з англійської мови є основою не лише для подальшої англомовної освіти, а й значною мірою забезпечують здобувачам освіти вільне самовираження в усіх галузях суспільно-виробничого життя.

Отже, вивчення англійської мови в ЗП(ПТ)О є складником професійного і особистісного розвитку здобувачів освіти. Тому розвиток мовленнєвої діяльності, формування комунікативно-мовленнєвої компетентності, культури спілкування має стати провідним завданням навчання англійської мови як базового предмета у ЗП(ПТ)О.

УДК 377.3:[316.77:005.336.2]

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Оксана БОЙЧУК, викладач вищої категорії, старший викладач ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну», м. Вінниця

Висвітлено окремі аспекти формування професійної комунікативної компетентності як одного із шляхів підвищення конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих робітників на ринку праці.

Ключові слова: професійна комунікативна компетентність, кваліфікований робітник, ринок праці, етапи формування, методика.

Oksana BOYCHUK

FORMATING THE COMPETITIVENESS OF FUTURE QUALIFIED SERVICE WORKERS

The article considers the problem of formation of professional communicative competence as one of the ways to increase the competitiveness of future skilled workers in the labor market.

Keywords: professional communicative competence, skilled worker, labor market, stages of formation, methods.

Значні зміни в економічному та соціальному житті українського суспільства в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів зумовлюють поступове зростання третинного сектору економіки – сфери послуг, який в економічно розвинених країнах становить 60–70 % ВВП, а в Україні, за даними Держкомстату України за 2018 рік, – близько 45 % ВВП. Згідно

© Бойчук О., 2021

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабюк Т. Й. Методика навчання освітньої галузі «Мова і література»: навчально-методичний посібник / [Авт.-уклад. Т. Й. Бабюк, М. С. Гордійчук, О. Ю. Попова]. – Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2017. – 148 с.

2. Васильєва О. В. Использование технологии интерактивного обучения для формирования коммуникативной компетентности младших школьников / О. В. Васильева // Содружество наук: материалы XI Международной научно-практической конференции молодых исследователей (21–22 мая 2015 г.) – Барановичи, 2015. – С. 321–324.

3. Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання англійської мови / Н. М. Захлюпана, І. М. Кочан. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 250 с.

4. Kononenko A. Implement the fundamentals of e-learning seredovisha at the process of training technicians for repair of cars. «Modern Methodology of Science and Education», May 26–27, 2016, Dubai, UAE. International Scientific and Practical Conference «Word Science». № 6 (10), Vol. 4, June 2016. P. 21–22.

5. Nyczkało Nella, Franciszek Szlosek. Kształcenie zawodowe w Polsce i Ukrainie – natleprzemian / N. Nyczkało, F. Szlosek. – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji. – Państwo wego Instytutu Badawczego, 2008. – 233 p.

ковими установами, галузевими радами, громадськими об'єднаннями» відповідно до кваліфікаційних рівнів, визначених Національною рамкою кваліфікацій [4] за такими дескрипторами: знання, уміння, навички, комунікація, відповідальність і автономія. Аналіз опису кваліфікаційних рівнів дає змогу стверджувати, що сучасний ринок праці на національному та міжнародному рівні вимагає від системи освіти підготовки компетентних працівників, які володіють системою знань, умінь і навичок, здатні до ефективної комунікації у виробничому середовищі та можуть нести відповідальність за свою діяльність.

Науковці прогнозують, що розвиток техніки і технологій, глобальна автоматизація виробництва і сфери обслуговування, роботизація усіх сфер життя людства вже до 2050 р. призведуть до занепаду і зникнення значної частини наявних нині професій, які не потребують високої кваліфікації, а отже, звільнення працездатного населення. У таких умовах визначна місія закладів професійної (професійно-технічної) освіти епохи постмодерну – підготовка кваліфікованих робітників, здатних до інтегрованої діяльності, удосконалення своїх професійних навичок упродовж життя, готових до перекваліфікації, конкуренції на ринку праці.

Проаналізувавши типові запитання, які ставлять рекрутери на співбесіді (*Ким ви бачите себе за декілька років? Які ваші сильні (слабкі) сторони? Чому ви хочете працювати саме у нас? Що ви найбільше цінуєте в колективі? Що ви сподіваєтесь отримати від цієї роботи?*), можна зробити висновок, що роботодавців у першу чергу цікавлять цінності потенційного працівника, готовність до командної роботи, володіння навичками самооцінки, здатність проектувати свою профе-

сійну діяльність. Ще одна вимога – стресостійкість і комунікабельність. Очевидно, що в нинішніх умовах готувати технологічно підготовленого кваліфікованого робітника в закладах професійної (професійно-технічної) освіти недостатньо, необхідно формувати компетентності, які дозволять йому успішно працевлаштуватися, швидко адаптуватися до умов професійної діяльності.

З огляду на викладене вище упродовж 2014–2020 років на базі ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти технологій та дизайну» було здійснено науково-педагогічне дослідження на тему «Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг». Професійну комунікативну компетентність ми розглядаємо як один із шляхів розвитку конкурентоздатності майбутніх кваліфікованих робітників і визначаємо її як інтегративне утворення мовних, комунікативних і професійних знань, умінь і навичок та особистісних якостей кваліфікованого робітника, що формується у процесі професійної мовної підготовки, розвивається і вдосконалюється під час практичної професійної діяльності і є якісною характеристикою випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти [1, 84].

З-поміж компонентів професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг виокремлюємо функціональні і структурні. Структурні компоненти в ньому забезпечуються наявністю професійних інтересів, ціннісних установок та позитивної мотивації до професійної діяльності, сукупністю знань про нормативність мовлення, про психологічні особливості професійного спілкування, володінням фаховою термінологією. Функціональні компоненти реалізуються сукупністю професій-

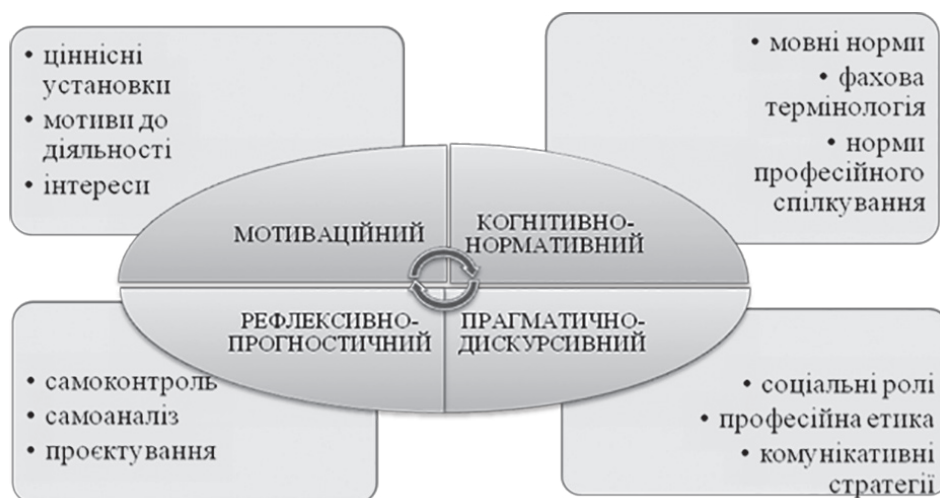

Рис. 1. Зміст компонентів професійної комунікативної компетентності

них умінь і навичок, здатністю до точного оформлення думки, побудовою діалогічних і монологічних висловлювань відповідно до комунікативного наміру, доцільністю залучення невербальних засобів, набутих навичок контролю та самоконтролю мовленнєвої діяльності. З огляду на це ми виокремили такі компоненти професійної комунікативної компетентності: мотиваційний, когнітивно-нормативний, прагматично-дискурсивний, рефлексивно-прогностичний.

Кожен із цих компонентів не може розглядатися ізольовано (рис. 1): вони взаємопов'язані, постійно взаємодіють, забезпечуючи виразно індивідуалізоване професійне мовлення, яке дозволяє кваліфікованому робітникові розкрити рівень своєї професійної майстерності, встановити і підтримувати необхідні для професійної самореалізації професійно-комунікативні контакти.

Після дослідження суті дефініції «професійна комунікативна компетентність майбутнього кваліфікованого робітника сфери послуг» необхідно було розв'язати проблему її формування. У процесі наукового пошуку було розроблено авторську методику, що спрямована на розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти на нормативне оволодіння професійною лексикою; оновлення змісту суспільно-гуманітарних та професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг; застосування інноваційних технологій формування професійної комунікативної компетентності. Формування професійної комунікативної компетентності за пропонуваною методикою здійснюється в три етапи: діагностично-мотиваційний, діяльнісно-операційний, рефлексивно-прогностичний [1, 39].

Діагностично-мотиваційний етап розпочинається з моніторингу рівня оволодіння здобувачами освіти першого курсу базовими знаннями з лінгвістичних дисциплін, дослідження сформованості мотивів до професійної та комунікативної діяльності з метою визначення наступної траєкторії формування професійної комунікативної компетентності (ПКК) й спрямований на розвиток позитивної мотивації учнів на нормативне оволодіння професійною лексикою і постійне стимулювання та підвищення пізнавального інтересу до вивчення мови, літератури, оволодіння професією. Важливе значення на цьому етапі має співпраця викладачів, класних керівників та фахівців соціально-психологічної служби закладу освіти.

До методів і прийомів розвитку позитивної мотивації та формування системи цінностей здобувачів освіти з метою розвитку професійної комунікативної компетентності відносимо такі: створення під час занять ситуації «наукових відкриттів», атмосфери морального задоволення від інтелектуальної праці; емоційно-моральне стимулювання; опора на життєвий досвід; створення атмосфери відкритості, довіри, ситуацій успіху, що дає змогу кожному учню повірити у власні сили. Здійснення самостійної пошуково-дослідницької роботи, пов'язаної з вивченням кращого професійного досвіду, дозволило створити банки професійних текстів для подальшого лінгвістичного аналізу, формувати професійний світогляд здобувачів освіти та їхню професійну мобільність. Використання засобів ІКТ, широке застосування ігрових технологій, проблемні методи навчання позитивно вплинули на підвищення ефективності освітнього процесу. Здобувачів освіти активно залучали до мовно-літературних та професійних конкурсів фахової майстерності, олімпіад та інших заходів. Це не лише мотивувало учнів до оволодіння професійною комунікативною компетентністю, а й стимулювало пізнавальну діяльність.

Другий етап формування ПКК майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг спрямовувався на формування когнітивно-нормативного та прагматично-дискурсивного компонентів. Його головна мета – оволодіння професійною лексикою відповідно до орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних та стилістичних норм української літературної мови; формування навичок професійної комунікації. Необхідність оновлення змісту суспільно-гуманітарних та професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг зумовлює узгодження змісту професійної та мовної підготовки для розширення можливостей комплексного використання професійної термінології в усному і письмовому мовленні.

У процесі дослідження реструктуризовано зміст навчальних дисциплін «Українська мова», «Українська література», «Основи професійної етики» для усунення оглядовості окремих тем й посилення уваги до професійного аспекту комунікативної підготовки. Значну увагу було приділено вивченню видів спілкування, комунікативних бар'єрів, невербальній комунікації, мистецтву проведення переговорів та розв'язання конфліктів, публічних виступів, комунікативних страте-

гій, етикету ділового спілкування з урахуванням соціальних ролей учасників. Врахування принципу інтегрування знань сприяло поєднанню досягнень сучасної мовознавчої науки та професійного дискурсу («Перукарська справа», «Основи флористики», «Фотосправа»), максимальному наближенню мовно-комунікативної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг до їхніх професійних потреб. Для ефективного формування професійної комунікативної компетентності розроблено робочий зошит з практичної риторики та запропоновано комплекс вправ для розширення і поглиблення мовних і професійних знань, ознайомлення зі специфікою ділового етикету сфери послуг. Виконання дослідницьких завдань спрямовувалося на розвиток комунікативних стратегій, практичних навичок ділового спілкування, формування рефлексивно-прогностичних умінь. Особлива увага на цьому етапі приділялася тісній співпраці викладачів загальноосвітніх навчальних предметів суспільно-гуманітарного циклу, навчальних предметів загальнопрофесійної підготовки та майстрів виробничого навчання.

Завершальним етапом формування професійної комунікативної компетентності є рефлексивно-прогностичний, спрямований на формування навичок самооцінки, самоаналізу, корекції недоліків та прогнозування подальших кроків. Завдання цього етапу реалізувалися на третьому році навчання, під час якого здійснювалася виробнича практика майбутніх кваліфікованих робітників у тісній співпраці викладачів, майстрів виробничого навчання та роботодавців.

Для ефективної реалізації авторської методики розроблено навчально-методичний комплекс, що охоплює: робочі програми, тематичні та поурочно-тематичні плани з української мови, української літератури та основ психології для професій «Перукар. Перукар-модельєр», «Флорист. Оформлювач вітрин та приміщень», «Фотограф. Оформлювач табло, віньєток та альбомів»; методичні рекомендації «Збагачення мовлення учнів професійною лексиною», збірник завдань з української мови для професій «Перукар. Перукар-модельєр», «Флорист. Оформлювач вітрин та приміщень», «Фотограф. Оформлювач табло, віньєток та альбомів» для здобувачів освіти, методичні рекомендації «Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг на основі мультидисциплінарного підходу до організації освітнього процесу», «Інноваційні педагогічні технології формування

професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг», «Методика формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг: традиції і новаторство» для викладачів, робочий зошит «Практична риторика». Ефективність розробленого навчально-методичного комплексу підтверджена результатами участі в Міжнародному конкурсі знавців української мови імені П. Яцика (призові місця на III етапі у 2015–2019 рр.) та регіональними результатами ЗНО (2018–2019 рр.) з української мови серед ЗП(ПТ)О Вінницької області.

Висновки. Результати експериментальної перевірки поетапної методики формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг засвідчили її ефективність, оскільки в експериментальній групі порівняно з контрольною відбулося зростання кількості учнів з високим рівнем сформованості професійної комунікативної компетентності за виокремленими у процесі дослідження мотиваційно-ціннісним, знаннево-пізнавальним, діяльнісним та рефлексивним критеріями.

До подальших напрямів досліджень цієї багатоаспектної проблеми відносимо: поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, формування професійної етики педагогічного і виробничого персоналу сфери послуг та вивчення зарубіжного досвіду професійної освіти і навчання працівників сфери послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук О. Ю., Бойчук В.М. & Гуревич Р. С. Професійна комунікативна компетентність як необхідна умова ефективної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника сфери послуг / О. Ю. Бойчук, В. М. Бойчук & Р. С. Гуревич // Наукові записки. – 2019. – Серія: Педагогіка і психологія. – 57. – С. 82–87.
2. Бойчук О. Ю. Етапи формування професійної комунікативної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг. Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka / Zbi r artyku w naukowych, 2020, 53, 38–44. ISSN:2450-8160.
3. Закон України «Про освіту», 2145-VIII, 2017. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій (2011). (Редакція від 02.07.2020). 1341-2011-п. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. Київ. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n12>.
5. Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 роки (2016). 1077-2016 р. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016. № 1077-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2016-%D1%80#Text>.

УДК 377.091.113:005.9

СТИЛІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Тетяна ІВАЦКО, старший викладач Державного навчального закладу «Вище професійне училище № 7 м. Вінниця», м. Вінниця

Здійснено теоретичний аналіз стилів управління підприємницькою діяльністю: індивідуально-психологічних особливостей, особистісних якостей, соціальної спрямованості для здобувачів освіти.

Ключові слова: стилі управління, підприємницька діяльність, прийняття рішень, ефективність, освітній процес.

Tetyana IVATSKO

BUSINESS MANAGEMENT STYLES IN PROFESSIONAL EDUCATION

The article considers the theoretical analysis of management styles - information and individual phenomenon of entrepreneurial activity: individual psychological characteristics, personal qualities, social orientation for students.

Keywords: management styles, entrepreneurial activity, decision making, efficiency, educational process.

Отримання, осмислення, систематизація, збереження та використання інформації пов'язане саме з підприємницькою діяльністю нового керівника та є інноваційною, що так бракує в сучасних фахівців. Спостерігаючи за змінами в процесі професійної діяльності, за допомогою яких формується так званий «індивідуальний почерк» підприємця, що має повторення та аналоги, відбувається пошук підходів та вирішення нових креативних керівних завдань, що є викликом сучасності на брак на ринку праці кваліфікованих фахівців. Застосування певного стилю або поєднання різних стилів мають ставати впізнаваними у керівному оточенні, співвідноситися, здебільшого, тільки з підприємницькою особою.

Зазвичай у багатьох випадках використання якогось певного стилю продиктоване конкретною підприємницькою ситуацією і залежить не стільки від обставин, скільки від талановитого та комунікабельного керівника. Варто пам'ятати, що вирішальне значення та формування інтелектуального потенціалу потребує від підприємця сміливості, рішучості, нетрадиційного мислення, глибоких знань теорії і практики, тобто тих якостей, які покладено в основу творчості сучасного креативного керівника. Підприємець – суб'єкт, який поєднує в собі новаторські та комерційні здібності для пошуку та розвитку нових видів і методів виробництва.

Культура організації – це сукупність реальних відносин в колективі, домінуючих позицій. До основних її характеристик відносять згуртованість персоналу, схильність до співпраці, орієнтованої на досягнення спільної мети [1, 71]. Керівник, сповідуючи ті чи інші моральні принципи, орієнтуючись на певні цінності, формує в колективі орієнтири (моральні і професійні), сприяє створенню своєрідної атмосфери підприємницької діяльності. Зважаючи на вищесказане, необхідно простежити взаємозв'язок стилів управління з організаційною культурою. Зокрема, уваги потребує такий аспект, як морально-психологічний клімат у колективі, на формування якого стиль керівника впливає безпосередньо. Отже, для аналізу обрано класифікацію організаційної культури за соціально-психологічними характеристиками колективу за Ч. Ханді. У пропонуваній класифікації автор виділяє такі типи організаційної культури:

- **культура влади** авторитарного стилю керівництва – централізація влади; визнається сила влади; команда розширюється за рахунок «вигідних» людей, які поділяють політику керівництва; владний контроль за виконанням управлінських рішень; керівник впевнений у собі, любить ризик, швидко реагує на зміни, орієнтований на владу і результат;

- **культура** авторитарного та ліберального стилю керівництва – керівнику притаманна безпечність, цілі досягаються за рахунок виконан-

ня ролей. Існує розподіл ролей; діяльність організації координується оточенням керівника; формалізовані рішення приймаються зверху; контроль і координація здійснюються владними структурами; ініціативи не заохочуються; стосунки регулюються приписами і наказами; поцінуються гарні виконавці. Погана адаптація до змін;

- **культура завдання** демократичного та авторитарного стилю управління – панує дух команди. Рішення приймаються на груповому рівні; владні повноваження делегуються членам колективу; у пошані – професіоналізм; командний результат важливіший за індивідуальний. Контроль за результатом здійснюється керівником та його оточенням; має місце систематичний контроль за діяльністю працівників, який не порушує загальних норм культури. Зусилля спрямовані на формування команди. Керівник гнучкий, самостійно регулює взаємини між працівниками. Гарно адаптується до умов зовнішнього середовища;

- **культура особистості демократичного стилю керування** – визнається сила особистості, її професіоналізм, заохочується творчість й ініціативність, створюються умови для індивідуального кар'єрного росту. У процесі прийняття рішень формалізація і процедури відсутні. Притаманні гуманні стосунки між керівництвом і членами колективу.

Так, демократичний стиль керівництва сприяє формуванню організаційної культури, спрямованої на особистість, її інтереси і цінності. Стосунки будуються на професіоналізмі, визнанні сили особистісних якостей, здібностей і обдаровань кожного члена колективу. Згідно із Законом управлінська діяльність керівника повинна ґрунтуватися на низці засадничих принципів, з-поміж яких чільне місце посідають принципи людиноцентризму, верховенства права, гуманізму та демократизму [2].

Нова модель управління, на переконання дослідників, має бути демократичною і відкритою. Реформування освіти передбачає інноваційні підходи до організаційно-управлінських структур, удосконалення функцій та методів керівництва, впровадження нової етики стосунків, заснованих на партнерстві [2, 4].

Основною ознакою демократичних стосунків у колективі є *толерантність*. Це повага до інших людей, прийняття їхніх позицій, розу-

міння того, що навколишній світ дуже різноманітний. Особливо ця ознака (її наявність або відсутність) виявляється під час конфліктних ситуацій. У процесі вирішення конфлікту толерантність стає життєво необхідною рисою. Такі демократичні принципи, як рівність, колегіальність в обговоренні і прийнятті рішень, добровільність участі неможливо зреалізувати, якщо люди ворожі один до одного, не виявляють довіри, сприймають відмінність як образу чи погрозу. Отже, виховання в собі рис толерантної людини, створення атмосфери поваги до іншого, орієнтація на демократичні засади управління стають найголовнішими завданнями сучасного керівника. З метою ознайомлення з практикою впровадження сучасних стилів управління можна проводити соціальні опитування із такими завданнями:

- 1) обґрунтувати вибір методики дослідження стилів управління;

- 2) здійснити діагностику домінуючих стилів у роботі керівника;

- 3) виявити ефективність використання домінуючого стилю підприємницької діяльності;

- 4) окреслити перспективи роботи керівника та колективу щодо розвитку стилю управління у контексті сучасних вимог.

Проводячи соціальне опитування керівників закладів професійно (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) регіону впродовж 2021 року ми послуговувались обов'язковими (надійності, валідності, дискримінативності та ін.) та додатковими (доступності, зрозумілості, простоти, низької трудомісткості та ін.) критеріями відбору з-поміж значної їх кількості обираючи такі:

- діагностичну методику «Самооцінка стилю управління» (авт. Ю. Г. Одегов, Г. Г. Руденко, С. М. Апенько, А. І. Мерко);

- діагностичну методику «Визначення стилю управління персоналом» (авт. В. П. Захаров).

Методика «Самооцінка стилю управління» може використовуватись з метою діагностики уявлень керівників щодо власних стилів управління. Респондентам запропоновано дати стверджувальну відповідь «так» або заперечувальну «ні» на запитання опитувальника. Після завершення роботи здійснюється підрахування кількості позитивних відповідей (оцінюватиметься в 1 бал) за кожним стилем згідно із ключем і формулюється висновок про ступінь вира-

женості стилів. Якщо за всіма шкалами оцінки низькі, то стиль несформований, якщо високі – то йдеться про змішаний стиль управління. Переважання оцінок за однією зі шкал на 3 і більше бала свідчить про більшу схильність до стилю, що характеризується цією шкалою. Така діагностична процедура може виявити тенденцію тяжіння керівників освітніх закладів до різних стилів управління: спрямованість на адаптивне управління, на виявлення поваги до думки своїх підлеглих, готовність делегувати свої повноваження, працювати в команді тощо.

Потенційними носіями демократичного стилю є ті директори, у яких зафіксується змішаний стиль управління, саме враховуючи підприємницьку діяльність. Вони більше орієнтуються на ситуації, на обставини, що складаються, – в одних випадках ці директори виявлятимуть демократичний стиль, в інших – авторитарний.

Вивчення ефективності стилю управління – *тип управлінської структури у закладі* – дасть можливість з'ясувати у навчальних закладах ЗП(ПТ)О реалізацію колегіальної моделі підприємницької діяльності, передбачити статусом закладів функціонування таких органів колегіального управління й громадського самоврядування такі, як: конференція колективу закладу, загальні збори колективу, рада закладу, педагогічна рада училища, методична рада училища, батьківський комітет, учнівський комітет. Працівники закладу, учні, батьки, представники громадськості через участь у цих представницьких органах долучаються до прийняття спільних підприємницьких рішень.

Аналіз діяльності керівників закладів засвідчив їх спрямованість на колегіальність у підприємницькій діяльності. Про це, зокрема, свідчитиме прагнення директорів спільно з колегами вирішувати важливі питання роботи навчальних закладів, обговорювати нагальні проблеми на нарадах. Адже керівники завжди відкриті до спілкування, не бояться делегувати владні повноваження своїм заступникам, відповідальні і вимогливі як до самого себе, так і до колег. Водночас, відчуваючи відповідальність перед колективом закладу, усі представницькі зустрічі керівники проводять самостійно, не перекладаючи зобов'язань на своїх колег.

Аналізуючи рівень організаційної культури та підприємницької діяльності керівника закладу

професійної освіти констатуємо, що робота директора чітко спланована, ретельно прописані перспективні (стратегічні) і тактичні завдання. На основі річного плану роботи навчального закладу складаються циклограми підприємницької діяльності, здійснюються планування роботи на місяць і тиждень. У щоденнику керівника прописано план роботи на кожен день, проводиться самоаналіз виконання підприємницької діяльності. Звертається увага на впорядковане робоче місце директорів, їх прагнення до систематизації документів. Усе вищесказане дає змогу сформулювати висновок про високий рівень організаційної культури та підприємницької діяльності в керівників закладів професійної освіти.

Керівники закладів ЗП(ПТ)О є справжніми підприємцями у своєму колективі. Вони користуються авторитетом і повагою з-поміж колег, часто самі долучаються до організації і проведення заходів, заохочують командну роботу, часто відвідують уроки колег, беруть участь у колективних обговореннях нагальних питань з підприємницької діяльності.

Стиль управління закладом визначався за допомогою діагностичної методики «Визначення стилю управління персоналом» (за В. Захаровим). Результати опитування представників педагогічного колективу Державного навчального закладу «Вище професійне училище № 7 м. Вінниці» засвідчили, що переважна більшість опитованих (8 з 10, що становить 80 %) вважають, що для керівника притаманний демократичний стиль управління, 2 педагоги (20 %) домінуючим стилем зазначили авторитарний.

Ступінь розвитку професійних якостей керівника закладу освіти В. Нартовського в ситуаціях підприємницької діяльності визначався за допомогою діагностичної методики «Самооцінка стилю управління». Результати тестування дають підстави сформулювати висновок, що директорів притаманне тяжіння до демократичного стилю управління (його ступінь вираження найбільший) з елементами авторитарного, а й іноді (українською рідко) – ліберального стилю. Директор закладу освіти орієнтований на створення позитивного морально-психологічного клімату в колективі, йому притаманні справедливість, тактовність, доброзичливість, прагнення уникати конфліктів тощо. Основним критерієм оцінювання роботи колег є професійність.

На основі аналізу діяльності експериментального професійного навчального закладу виявлено чітку тенденцію – спрямованість на забезпечення його оптимального функціонування, застосовуючи підприємницьку діяльність. Однак, вважаємо, що в умовах постійних змін, суспільних, політичних, економічних трансформацій керівникові варто подбати про те, як перевести заклад з режиму функціонування в режим розвитку. Це потребує змін і в управлінні, упровадження менеджерських підходів до роботи з персоналом, підвищення ролі мотиваційних процесів, розвиток демократичного середовища закладу. А тому з метою розвитку власного стилю управління, який сприяв би ефективному розв'язанню поставлених перед закладом завдань, утверджував би сучасні моделі діяльності керівника-менеджера, підприємця, директорові треба:

- збагачувати індивідуальний стиль управління ефективними демократичними прийомами підприємницької діяльності;
- визначати потреби громадськості й коригувати відповідно до них місію навчального закладу та її ціннісні домінанти;
- бачити сильні і слабкі сторони прийнятих рішень дуальної форми навчання;
- аналізувати наявні ресурси і визначати потреби навчального закладу;
- залучати додаткові ресурси для діяльності закладу;
- збагачувати власну та корпоративну культуру, враховуючи ситуацію демократичного спілкування й управління;
- реалізовувати правові демократичні процедури;
- поглиблювати розуміння проблеми дотримання прав людини й створення атмосфери толерантності в колективі.

Працюючи з колективом, директорові варто навчити інших:

- розуміти соціальну роль сучасного закладу професійної освіти;
- визначати завдання і приймати рішення;
- планувати;
- мобілізувати усіх членів колективу на виконання завдань;
- ефективній комунікації та способів налагодження співпраці;
- дотримуватись правових демократичних процедур;

- бачити загрози збереженню прав людини;
- створювати атмосферу співпраці й соціальної згуртованості;
- об'єктивно оцінювати результати власної діяльності [3, 28–29].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що аналіз підприємницької діяльності ЗП(ПТ)О дає змогу констатувати, що це єдиний злагоджений механізм. У ньому панують корпоративний дух, доброзичлива атмосфера. Заклади відкриті для творчої співпраці з партнерами, дбають про учасників освітнього процесу. Протягом останніх років заклади професійної освіти посідають високі рейтингові позиції, системно презентують динаміку розвитку, що виявляється в учнівських і викладацьких перемогах в олімпіадах, конкурсах, змаганнях, у підвищенні рівня навчальних досягнень учнів й методичної майстерності викладачів та ін.

Отже, проведене опитування практики щодо впровадження стилів управління в підприємницькій діяльності сучасних закладів професійної освіти переконує у тяжінні окремих керівників до демократичних процесів, а відтак до домінування демократичного стилю управління. Однак важливо, щоб у контексті сучасних тенденцій розвитку управлінської діяльності керівника, спрямованих на демократизацію освітнього середовища, стиль управління був орієнтований на розвиток у працівників мотивів самореалізації та самоактуалізації. Варто пам'ятати, що людина самореалізується в добре організованій роботі та її результатах. Потреба бути особистістю, бути значимим – соціальна потреба людини.

Сучасний стиль управління полягає в умінні так побудувати підприємницьку діяльність у закладі освіти, щоб педагогічні працівники бачили в ній можливості власного творчого і професійного зростання, самореалізації і підтвердження власної значущості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демчук В. С. Основи освітнього менеджменту / В. С. Демчук. – К. : Ленвіт, 2007. – 263 с.
2. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника / О. І. Мармаза. – Х. : Основа, 2007. – 448 с.
3. Свистун В. І., Ельникова Г. В. та ін. Інноваційні методи управлінської діяльності керівників ПТНЗ : посібник / В. І. Свистун, Г. В. Ельникова, Л. П. Петренко, Л. Д. Кузьмінська, Ю. С. Палькевич. – К.: ПІТО НАПН України, 2015. – 188 с.

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Валерій БУЛГАКОВ, кандидат політичних наук, голова ГО «Всеукраїнська асоціація ВНЗ I–II рівнів акредитації», директор Київського фахового коледжу архітектури, будівництва та управління, м. Київ

Проаналізовано систему фахової передвищої освіти в контексті Закону України «Про фахову передвищу освіту». Акцентовано увагу на практично орієнтованому характері освіти, зокрема на дуальне навчання як сучасну ефективну форму здобуття освіти. Проаналізовано світовий досвід функціонування закладів доуніверситетської освіти. Окреслено компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері фахової передвищої освіти щодо сприяння співпраці бізнесу та виробництва із закладами освіти, сприяння працевлаштуванню осіб, які здобули фахову передвищу освіту, та аналізу потреб ринку праці.

Ключові слова: фахова передвища освіта, дуальна форма навчання, ринок праці, фаховий коледж.

Valeriy BULGAKOV

THE ROLE AND PLACE OF PROFESSIONAL PRELIMINARY EDUCATION IN THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

The system of professional higher education in the context of the Law of Ukraine "On professional higher education" is analyzed. Emphasis is placed on the practice-oriented nature of this level of education, in particular, on dual education as a modern effective form of education. The world experience of functioning of pre-university education institutions is analyzed. The competence of state bodies and local self-government bodies in the field of professional higher education to promote cooperation of business and production with educational institutions, promotion of employment of persons who have received professional higher education, and analysis of labor market needs is outlined.

Keywords: professional higher education; dual form of education; labor market; vocational college.

Глобальні зміни в економіці, стрімке впровадження інноваційних та інформаційних технологій, процеси євроінтеграції, потреби суспільства, ринку праці та держави загалом висувають нові вимоги до підготовки фахівців. Забезпечення їхньої якісної підготовки для успішної самореалізації в сучасних умовах є одним із пріоритетних завдань освітньої галузі та потребує запровадження нових стандартів, розроблених на компетентнісній основі.

У зв'язку з унормуванням у новому українському законодавстві всіх ланок освіти з метою приведення їх до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) та Національної рамки кваліфікацій (НРК) змін зазнала система підготовки здобувачів за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста. Нині ця важлива ланка в освітній системі має назву «фахова передвища освіта». Після прийняття Закону України «Про фахову передвищу освіту» потребує оновлення вся нормативно-правова база, пов'язана з цим рівнем здобуття освіти.

Проблеми якісної освіти, підготовки кадрів для потреб ринку праці, відповідності компетентностей, яких набули здобувачі освіти, до сучасних вимог роботодавців стають предметом досліджень науковців багатьох галузей. Освіта є рушійною силою для розвитку суспільства, і визначальним чинником у формуванні добробуту країни. Фахова передвища освіта, як новий складник освіти, стала предметом досліджень учених-педагогів, а саме: А. Каленського, Л. Моторної, В. Радкевич, Т. Стойчик. Підготовка кваліфікованих кадрів для підприємств регіону – предмет досліджень учених-економістів: Л. Моторної, В. Савченка, Л. Ільч, В. Супруна. Адміністративно-правові засади організації та функціонування коледжів розглянуто у працях Т. Губанової. Державну політику в галузі освіти загалом і в сфері фахової передвищої освіти зокрема досліджували І. Беззуб, М. Легенький, У. Парпан, І. Хомишин та ін.

Нині світ увійшов у період бурхливих економічних і технологічних змін, тому тільки поодинокі гіганти економіки й традиційні бюджет-

ні сфери можуть бути самостійними великими замовниками підготовки випускників закладів фахової передвищої освіти. Натомість, відчутно зростає питома вага орієнтації студентів на здобуття освіти і професій, актуальних і потрібних малому та середньому бізнесу, місцевим громадам. Варто підтримувати і прагнення підприємливої молоді, яка сама може створювати нові робочі місця. Здобуття освіти для особистісного розвитку та продовження навчання – теж гідний мотив для студентів. Головним же пріоритетом має бути готовність до виходу на ринок праці [4].

Масовість вищої освіти спричинила брак молодих кваліфікованих фахівців середньої ланки на ринку праці. Нова візія фахової передвищої освіти має на меті вивести її на новий якісний рівень, забезпечити ринок праці відповідними фахівцями. Закон України «Про освіту», визначивши фахову передвищу освіту самостійним складником системи освіти, порядок, умови, форми та особливості здобуття якої визначаються спеціальним законом, підтвердив потребу в його прийнятті. В ухваленому 6 червня 2019 року Законі України «Про фахову передвищу освіту» закладено ідеї та концепції, що сприяють здобуттю сучасної та якісної освіти, оновленню цієї освітньої системи та закладів фахової передвищої освіти. Від спільних зусиль держави, бізнесу та колективів закладів освіти залежить, чи стане фаховий молодший бакалавр конкурентоспроможним та затребуваним на ринку праці [6].

Виникнення нових професій багато дослідників пов'язують зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу. Ще кілька десятиліть тому була широко затребувана робоча сила, а сьогодні світовий ринок праці хоче мати справу з інтелектуально розвиненими особистостями. Світові експерти дійшли єдиної думки: найбільш затребуваними спеціальностями стануть ті, які пов'язані з інноваційними та цифровими технологіями. Фахівці, що володіють креативністю, інтелектуальністю, умінням приймати правильні рішення в непередбачених ситуаціях будуть потрібні завжди. Наразі в Україні нараховується 709 коледжів та технікумів, у яких навчається 380 тис. осіб, що становить орієнтовно 440 осіб на один заклад. Потужна система щорічно готує понад 100 тис. фахівців середньої ланки, багато з яких одразу стають до роботи, а чимала части-

на продовжує навчання вже на бакалавраті. Але у рамках реформування освіти саме ця її ланка зазнала тривалих дискусій щодо доцільності виокремлення її в системі освіти та варіантів назви освітнього складника. Проведення системної реформи у цій сфері освіти, спрямоване на задоволення освітніх потреб громадян у здобутті якісної освіти з орієнтацією на практичну діяльність. Головною метою освітньої реформи є не отримання обсягу знань, а оволодіння студентами певним набором компетентностей та наскрізних умінь. Для цього більшість навчального часу відводиться на здобуття практичних знань, які дали б змогу випускнику одразу після завершення навчання не лише влаштуватися на роботу, а й отримувати високу заробітну плату [5].

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що фахова передвища освіта є невід'ємним складником системи освіти і спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

Фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту. Особа, яка здобула ступінь фахової передвищої освіти, може продовжити навчання на рівнях вищої освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки [1]. Тобто, здобувачі цих професійних кваліфікацій, що відповідають п'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій, призначаються на первинні посади в певному виді економічної діяльності й здійснюють керівництво певною ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності [5].

Відповідно до Ліцензійних умов під час ліцензування встановлюється спроможність за-

кладу освіти провадити освітню діяльність у таких сферах: *вищої освіти* – на певному рівні вищої освіти за відповідною спеціальністю; *післядипломної освіти* – за відповідною спеціальністю в межах галузі знань, програмою, галуззю знань, професією, групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання; *фахової передвищої освіти* – за відповідною спеціальністю на рівні фахової передвищої освіти; *професійної (професійно-технічної) освіти* – за окремими професіями або групою споріднених професій, віднесених до одного класу (підкласу, групи) класифікаційного угруповання Національного класифікатора професій ДК 003:2010, на певному рівні професійної (професійно-технічної) освіти [3]. Як бачимо, кожна сфера післяшкільної освіти має відповідати вимогам конкретного рівня освіти. Рівень освіти – завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, які визначені, зазвичай, стандартом освіти та відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій [1].

Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019) визначає порядок, умови, форми та особливості здобуття фахової передвищої освіти та регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері фахової передвищої освіти. Закон встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи фахової передвищої освіти, створює умови для поєднання освіти з виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможних фахівців для забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави [2].

Закон передбачає функціонування фахової передвищої освіти як самостійного складника системи освіти, основу якого становлять фахові коледжі (колишні коледжі та технікуми). Основним результатом діяльності фахових коледжів є підготовка фахового молодшого бакалавра, найважливішою особливістю якої є забезпечення сучасних ґрунтовних теоретичних знань у поєднанні з практичною діяльністю, що визначається потре-

бами суспільства та ринку праці й здійснюється в умовах сучасного виробництва, бізнесу чи сфери послуг. Сучасний світ швидко змінюється і деякі професії стають все менш затребуваними на ринку праці. Тому доросла людина має бути готова до неодноразової зміни фаху і, відповідно, перенавчання. Закон відкриває більше можливостей для безперервної освіти дорослих, яка стає більш гнучкою – людина може отримати кілька професійних освіт за бюджетні кошти протягом життя. Студенти також зможуть вільно вибирати форму навчання, зокрема, є більше можливостей для дуальної освіти [4]. Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, зазвичай, на основі договору [1].

Законом «Про фахову передвищу освіту» визначено основні вимоги до організації ефективного та результативного освітнього процесу, особливості забезпечення доступу до якісної фахової передвищої освіти, окреслено права та обов'язки учасників освітнього процесу, визначено механізми, що спрямовані на розвиток освіти дорослих. Наприклад, вступ до закладів фахової передвищої освіти здійснюється за результатами ЗНО або за результатами випробувань безпосередньо у закладі освіти. Це надає право особам, які давно закінчили школу, безперешкодно вступити до закладу і, навіть отримати за визначеним порядком кілька фахових освіт за бюджетні кошти. Усе це є запорукою професійного розвитку молодих фахівців, а також основою для успіху тих, хто прийшов для здобуття нової спеціальності.

Як показує попередній багаторічний досвід, випускники закладів фахової передвищої освіти успішно працевлаштовуються, мають можливість продовжити навчання у закладах вищої освіти за скороченим терміном підготовки. Популярність коледжів полягає не лише у їх доступності та відкритості для усіх випускників шкіл і закладів професійно-технічної освіти, а й у вартості та терміні навчання. Для молоді з передмість та сільської місцевості коледжі є важливим містком для суспільної адаптації та взаємодії. Забезпеченість гуртожитками, організація практичного навчання на базах підприємств галузі

чи середнього бізнесу, можливість повноцінно працювати в канікулярний період дає змогу в перспективі вирішити питання з працевлаштуванням та мати гарантоване робоче місце після завершення терміну навчання.

Світова практика доводить, що функціонування фахових закладів доуніверситетської освіти має широкий попит з-поміж населення. Наприклад, у США учні паралельно із завершенням школи можуть на 100 % засвоїти й навчальну програму коледжу. Така технологія фахової освіти (так звана подвійна реєстрація) реалізується багатьма коледжами США. Адже у такому випадку за навчання у коледжі сплачує школа, тобто, «гроші ходять за учнем».

У Німеччині дуальна освіта передбачає побудовану на єдиних методологічних засадах узгоджену взаємодію освітньої та виробничої галузей з підготовки спеціалістів певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання; дає змогу долати неузгодженості між виробничою та освітньою сферами у процесі підготовки кадрів. Тобто, у підготовці фахівців беруть участь одразу два заклади – навчальний (коледж) і навчальне підприємство; навчальний процес організований так, що в навчальному закладі студент спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало угоду про співпрацю; на підприємстві студент виконує роботи, пов'язані з обраною спеціальністю, при цьому, його праця оплачується підприємством [4].

Освітній експерт, політолог О. Мусієнко вважає, що необхідно визначитись із реальними потребами регіонів у фахівцях відповідних профілів з урахуванням нових технічних і технологічних тенденцій на найближчі роки та перспектив digital-тенденцій у виробничих процесах, а також із застосуванням досвіду європейських країн [4]. В Україні для залучення юридичних та фізичних осіб до співпраці із закладами освіти, надання їм благодійної допомоги, необхідно задіяти нормативний інструментарій, що дасть можливість зацікавити роботодавців займатися благодійністю, допомагати закладам освіти у створенні належних умов для розвитку навчально-методичної бази, запровадження дуальної освіти, підготовки високоякісних фахівців, які відповідали б реальним вимогам роботодавців [4].

Висновки. Розвиток фахової передвищої освіти зумовлений активним поширенням інноваційних високотехнологічних систем, глобальними економіко-технологічними зрушеннями, євроінтеграційними процесами. Сучасна фахова передвища освіта в Україні має відповідати сучасним вимогам та потребам роботодавців. Заклади фахової передвищої освіти мають бути спроможними провадити освітню діяльність відповідно до встановлених державою вимог, забезпечувати підготовку спеціалістів нового рівня та можливостей, аби вони були здатні до ефективної роботи в умовах активного впровадження новітніх технологій, мали необхідні професійні компетентності для здійснення професійної діяльності в різних галузях економіки. Потребує оновлення нормативно-правова база щодо залучення юридичних та фізичних осіб до співпраці із закладами освіти з метою підготовки високоякісних фахівців, які відповідали б вимогам сучасного ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 р. №2745-VIII. Дата оновлення: 22.05.2021. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 04.06.2021).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30.12.2015 №1187. Дата оновлення: 04.05.2021. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015> (дата звернення: 03.06.2021).
3. Беззуб І. Закон «Про фахову передвищу освіту»: зміст та очікування. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ СІАЗ НЮБ ФПУ. Громадська думка про правотворення. – URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4483:zakon-pro-fakhovu-peredvishchu-osvitu-zmist-ta (дата звернення: 02.06.2021)
4. Каленський А. А. Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів / А. А. Каленський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – Серія: Педагогіка, психологія, філософія. – Київ, 2017. – Вип. 277. – С. 101–105. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_277_19 (дата звернення 02.06.2021)
5. Хомичин І. Ю. Правове регулювання фахової передвищої освіти / І. Ю. Хомичин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Видавництво Львівської політехніки. – Львів, 2019. – Вип. 24. – С.134–139. – URL: http://vlp.com.ua/files/1_2_zmist_vyp_24.pdf (дата звернення 02.06.2021)

УДК 377.064.3:159.9

СПРИЯТЛИВИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ І ЗГУРТОВАНІСТЬ КОЛЕКТИВІВ

Лілія КОРОЛЕНКО, методист психологічної служби Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Вінницькій області, м. Вінниця

Висвітлено досвід практичних психологів та соціальних педагогів ЗП(ПТ)О Вінницької області в системі миробудування, у профілактиці конфліктів та створенні позитивного мікроклімату в колективі. Репрезентуються концептуальні формування дослідницьких умінь і актуалізації дослідницьких здібностей.

Ключові слова: соціально-психологічний мікроклімат, емоційне вигорання, миробудування, інноваційна діяльність, тимбілдинг.

Liliya KOROLENKO

FAVORABLE PSYCHOLOGICAL CLIMATE AND COHERENCE OF TEAMS

The structure of this article describes the work of practical psychologists and social educators of the PA (PA) of Vinnytsia region in the system of peacebuilding, conflict prevention and creating a positive microclimate in the team. Conceptual formations of research skills and actualization of research abilities are represented.

Keywords: socio-psychological microclimate, emotional burnout, peacebuilding, innovative activity, team building.

Спілкування є невід'ємною складовою нашого життя, важливим індикатором людських взаємин та яскраво відображає емоційний світ особистості. Беззаперечно спілкування впливає на формування соціально-психологічного клімату в колективі будь-якого освітнього закладу. У Вінницькій області функціонує 28 закладів П(ПТ)О, у яких склад колективів педагогічних працівників досить неоднорідний, вони об'єднують особистостей різних категорій (що може викликати бар'єри у спілкуванні) – за віком, життєвим досвідом, темпераментом, позицією, свідомістю, рівнем культури та освіти.

Стратегічне завдання психологічної служби ЗП(ПТ)О Вінницької області – сприяння створенню психологічного клімату в колективах закладів освіти, робота над тим, щоб освітній процес не лише був потрібним та дієвим у контексті отримання професійних знань і вмінь, а й конструктивним, цікавим, відкритим, пізнавальним, захоплюючим на засадах співробітництва та доступності для всіх його учасників.

Тому у своїй діяльності ми зосереджуємось на таких основних аспектах, які впливають на якісні показники освітнього процесу, а саме: готовність педагогічного колективу до інноваційної діяльності; формування сприятливого психологічного клімату та рівня згуртованості в педагогічному та учнівському колективах; фор-

© Королєнко Л., 2021

мування психологічного благополуччя педагога (реалізуємо в ЗП(ПТ)О Вінницької області за допомогою тренінгових технологій, інноваційних та психодіагностичних методик, які є апробованими і рекомендованими для використання). Під час досліджень, визначених аспектів у контексті діяльнісного навчання за допомогою структурного моделювання, здійснювався пошук ефективних важелів впливу на учасників освітнього процесу з метою забезпечення якісно сталих результатів. У підсумку, ми отримали: нові підходи в навчанні, нові цінності та орієнтири, нові ідеї, та нові знання і вміння, помножені на зростання зацікавленості здобувачів освіти та кращу дієвість знань. На наше переконання, лише згуртований колектив однодумців, який сміливо впроваджує в професійній діяльності нетрадиційні та інноваційні технології, максимально залучаючи можливості практичної діяльності, зможе досягти значного результату.

Розглянемо аспекти впливу на показники в освітньому процесі більш детально.

Готовність колективу до інноваційної діяльності. Для того, щоб досягти значних успіхів у педагогічній діяльності, в оволодінні обраної здобувачами освіти професії, сучасний педагог ЗП(ПТ)О має використовувати інноваційні технології. Помилкою є навчати сучасну молодь так, як навчали нас. Підтвердженням цього є слова Конфуція «Не навчайте дітей так, як навчали вас, – вони народилися в інші часи» [11]. Ось чому су-

часний педагог – динамічний, комунікабельний, вольовий, працездатний, упевнений у собі, висококомпетентний, толерантний у своїй професійній діяльності, завжди готовий використовувати інноваційні технології та найрізноманітніший інструментарій впливу на особистість здобувача освіти. Дослідження готовності педагогічних колективів ЗП(ПТ)О Вінницької області до інноваційної діяльності було початковим етапом роботи у цьому напрямі. У дослідженні взяло участь 28 освітніх закладів та 1600 респондентів (педагогічних працівників).

Анкетування «Ставлення педагогічного колективу до нововведень» (лат. *novatio* – зміна, оновлення) показало позитивні результати [7, 32–33]. 87 % педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Вінницької області розуміють необхідність використання інноваційних технологій та практично використовують їх у професійній діяльності. Згідно з результатами опитування переважна більшість педагогічних працівників, які використовують нововведення – досягли кращих результатів (65 %).

Аналізуючи зміни, що відбуваються в діяльності здобувачів освіти на уроках і в повсякденному житті, у результаті упровадження нововведень, можна відзначити, що 39 % опитаних помічали, що здобувачі освіти стають активнішими; 44 % відзначили підвищення рівня пізнавального інтересу та 17 % пізнавальну самостійність учнівського колективу. Позитивним є той чинник, що з-поміж очікувань від своєї професійної діяльності переважають особистісні якості педагога, зокрема 64 % респондентів очікує особистого задоволення від своєї праці; 19 % опитаних – пріоритетного становища в колективі однодумців та лише 17 % – матеріальної вигоди.

Аналіз результатів методики «Вивчення задоволеності своєю професією та роботою» (Н. Журін та Є. Ільїн) дав змогу виокремити педагогічних працівників з низьким рівнем професійної задоволеності, що, також, свідчить про не готовність до інноваційної діяльності та спонукає до побудови нового, осучасненого підходу з удосконалення міжособистісних стосунків як учнівського, так і педагогічного колективів [8, 138–140].

Застосування діагностичної методики «Здібності педагога до творчого саморозвитку» показало перспективні результати [6]. 92 % педагогічного колективу готові використовувати інноваційні методи, оскільки активно працюють над своїм саморозвитком, освоюючи якісно новий рівень професійної компетентності та майстерності. Вхідний компонент та отримані в ньому показники яскраво продемонстрували «коло діяльності», що дало можливість об'єднати зусилля усіх тих, хто зацікавлений в успішному на-

вчанні і повноцінному розвитку здобувачів освіти (НМЦ ПТО у Вінницькій області, адміністрації, педагогічних працівників, практичних психологів та соціальних педагогів). Отже, окресливши цілісний напрям роботи для створення сучасних ЗП(ПТ)О, які сприятимуть підвищенню знань здобувачів освіти та повноцінному становленні їхньої особистості, ми з заповзятістю продовжували працювати.

Формування сприятливого психологічного клімату та рівня згуртованості в педагогічному колективі. Відповідно до об'єктивного аналізу педагогічних колективів ЗП(ПТ)О Вінницької області, як і колективи багатьох інших освітніх закладів, різняться за своєю демографічною структурою. Чимало педагогів працюють у навчальних закладах ще з моменту відкриття та багато тих, хто нещодавно ввійшов до когорти працівників. Різноманітність складу педагогічних колективів допомагає адміністрації закладів освіти оптимально розподіляти роботу, враховуючи індивідуально-психологічні показники кожної особистості.

Усвідомлюючи вплив соціально-психологічного клімату в колективі на особистість здобувача освіти, педагога та його професіоналізм, практичними психологами ЗП(ПТ)О Вінницької області була запропонована діагностична модель, яка дала змогу визначити типи міжособистісних стосунків, які панують у колективах та особливості соціально-психологічного клімату.

Узагальнені результати найбільш виражених чинників вимірювання соціально-психологічного клімату в ЗП(ПТ)О Вінницької області на позитивному та негативному полюсі можна зобразити на діаграмі «Парето», яка дає можливість побачити проранжовані педагогічними колективами чинники, що вимірюють його соціально-психологічний клімат з позитивної та негативної сторони за ступенем вираженості.

Результати досліджень показали необхідність продуктивної роботи саме з формування згуртованості, профілактики конфліктів, корекції та профілактики проявів тривожності з-поміж педагогічних працівників ЗП(ПТ)О області та формування мотиваційного компоненту. Результати діагностичної методики Л. Почебут «Пульсар» дають можливість сміливо стверджувати про достатній рівень соціально-психологічної самоатестації груп як колективів (як зрілий, здатний виконувати поставлені завдання) [10, 227].

Усвідомлюючи потребу в зміні форм та методів, практичні психологи та соціальні педагоги ЗП(ПТ)О Вінницької області почали практикувати психологічні тренінгові заняття, поєднуючи їх із організацією дозвілля учасників освітнього процесу. Один із прикладів використання інноваційних тренінгових технологій – проведення

квесту, у якому активно взяли участь працівники деяких ЗП(ПТ)О області. Учасники підвищували рівень дисциплінованості, вихованості, винахідливості, комунікабельності, працюючи над створенням згуртованої і ефективної команди в системі «педагог – педагог» та навчання старанно працювати не лише заради особистої вигоди, а й на благо спільної справи.

Формування психологічного благополуччя педагога. Неабиякий зв'язок з рівнем засвоєння знань здобувачів освіти має психологічне благополуччя педагога, як основного джерела знань. Ураховуючи те, що людина істота біологічна та й, як і будь-якому живому організмові, властиво відчувати втому в її фізичному та нервово-психічному значенні, працівниками психологічної служби ЗП(ПТ)О Вінницької області розроблено програму профілактики синдрому професійного вигорання. Ця проблема, на нашу думку, потребує уважного ставлення адміністрації освітнього закладу, оскільки може бути «інфекційним захворюванням» та швидкими темпами поширитися як на співробітників, так і на весь заклад. Висунувши гіпотезу взаємозв'язку психологічного благополуччя педагога та рівня підготовки висококваліфікованого робітника, з числа випускників училища з формуванням мотивації, у вигляді не просто отримання оцінки, а й підвищення знань, ми змалювали реальну картину наявності або розвитку фаз та симптомів синдрому емоційного вигорання за допомогою методики «Діагностика емоційного вигорання» В. Бойко [8, 122–124].

За допомогою дослідження було виявлено незначну частину працівників колективів ЗП(ПТ)О, що знаходиться у фазі «напруження». Нами було висунуто припущення, що більшість із педагогів зможе впоратися з негативними проявами, якщо провести психологічну роботу. Від даного припущення ми перейшли до організації роботи в рамках чинної програми профілактики синдрому професійного вигорання, організувавши підтримуючі Т-групи (тренінгові групи), які діють постійно. Під час тренінгових занять використовувалися найрізноманітніші тренінгові прийоми, зокрема: техніки боротьби з негативними думками, рольові ігри, брейн-стормінги, аналіз власного життєвого досвіду, розгляд проблемних ситуацій, елементи музикотерапії, арт-терапії.

«Завдання педагога – не лише передавати знання предмета здобувачам освіти, а через прихильність, емоції, уяву та терпеливість, розбудити нестримне бажання пошуку відповідей, які збагачують його власне життя і надають йому сенсу», – писав Нейтен Пусі [11]. Досягнути такого результату можливо лише з використанням інноваційних методів навчання, що до-

ведено результатами, які ми проаналізували. Враховуючи вимоги сучасності та аналізуючи якість знань наших вихованців, ми припустили, що підвищення якості знань здобувачів освіти більш вірогідніше у викладачів, які вдало використовують нетрадиційні методи роботи, залучаючи при цьому всі свої здібності та таланти. Наше припущення підтвердило проведене інтерв'ю здобувачів освіти ЗП(ПТ)О Вінницької області (вибірку становлять 10112 опитуваних), яким найбільше подобається урок-тренінг (61 %), на їхню думку, він найпродуктивніший; на другому місці креативний урок (24 %) та на останньому місці – урок-діалог (15 %). Урок-лекцію та традиційний урок не обрав жоден вихованець, що знову ж підтверджує наші висновки. Але при цьому треба пам'ятати, що ніколи не потрібно забувати старі методи навчання, оскільки «щось нове це давно забуте старе». Усі типи уроків потрібно вміти вдало поєднувати.

Висновки. Отримані результати – це не просто збіг обставин, це наслідок плідної та тривалої роботи в напрямі модернізації навчально-виховного впливу на учасників освітнього процесу в ЗП(ПТ)О Вінницької області. Логічно простеживши ланцюжок взаємозв'язку готовності педагогічного колективу до інноваційної діяльності, соціально-психологічного клімату та рівня згуртованості колективу, психологічного благополуччя педагогів, контрольованій самовіддачі педагогічній справі, можемо стверджувати, що така закономірність сприяє підвищенню рівня знань здобувачів освіти.

Рівень засвоєння знань здобувачів освіти залежить від рівня згуртованості та психологічного клімату, який панує в колективі, тим самим підтвердивши слова А. Барбюса «Особа, зливаючись з колективом, не втрачає себе. Навпаки, вона досягає в колективі вищого рівня свідомості й удосконалення» [12, 3].

На нашу думку, педагогічним колективам доцільно більш активно пропагувати систему створення позитивного мікроклімату та вивчати найкращі методики (зокрема і тренінгові) для реалізації поставлених завдань. Загалом вважаємо, щоб досягти успіху в освітньому процесі, варто дієво використовувати багатогранність методів і методик, як інструмент досягнення необхідного результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Величко Л. Теоретичні основи розвитку пізнавальної активності / Л. Величко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/004170050d255d3aad859>. – Назва з екрану.
2. Вовкова Н. П. Соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі / Н. П. Вовкова. – К.: Академія, 2001. – 460 с.

3. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху: матеріали інформаційно-методичного збірника / Упорядник О. Г. Сиротенко. – Полтава: ПОІПО, 2006. – с. 124.

4. Мацей О. О. Морально-психологічний клімат колективу / О. О. Мацей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2015/mac_mor.htm. – Назва з екрану.

5. Молочко М. Ф. Формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі / М. Ф. Молочко. – К.: 2004. – № 4. – 97 с.

6. Нікішина І. В. Методика «Виявлення здібностей педагога до саморозвитку» / І. В. Нікішина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodika-viavlenna-zdibnostej-pedagoga-dosamorozvitku-198187.html>. – Назва з екрану.

7. Парыгин Б. Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории / Б. Д. Парыгин. – СПб.: ИГУП, 2009. – 592 с.

8. Почебут Л. Г. Организационная социальная психология / Л. Г. Почебут, В. А. Чижер. – СПб: Речь, 2000. – 283 с.

9. Туріщева Л. В. Психологія управління. Психологічний портрет вчителя / Л. В. Туріщева, В. П. Мушинський. – Харків: Основа, 2005. – 155 с.

10. Шакуров Р. Х. Мир человеческих отношений и образование / Р. Х. Шакуров. – Казань: КГТУ, 2006. – 339 с.

11. 60 безсмертних цитат Конфуція. – [Електронний ресурс]. – URL: доступу: <https://tokar.ua/read/7984>. – Назва з екрану.

12. Щёкин Г. В. Психология работы с людьми: советы руководителю / Г. В. Щёкин, Н. Н. Обозов. – К.: МАУП, 2007. – 591 с.

УДК 377.013.43:069

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ПРОФТЕХОСВІТИ

Олег САВЛУК, директор Державного навчального закладу «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості», м. Вінниця

Обґрунтовано важливість формування в молоді громадянської позиції та національної самосвідомості, визначено роль музейної педагогіки у цьому процесі. Представлено роботу та здобутки Історико-краєзнавчого музею Державного навчального закладу «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості».

Ключові слова: музейна педагогіка, громадянська позиція, національна самосвідомість, краєзнавство, гурткова робота, віртуальні екскурсії.

Oleg SAVLYUK

MUSEUM PEDAGOGY IN THE CENTER OF VOCATIONAL EDUCATION

The article emphasizes the need to form a civil position and national consciousness. The role of museum pedagogy in this process is emphasized, the work of the Historical and Local Museum of the State Educational Institution "Vinnytsia Center for Professional and Technical Education of the Processing Industry" is highlighted.

Keywords: museum pedagogic, civic position, national self-consciousness, ethnography, circle work, virtual excursions.

В умовах реформування української освітньої системи постає питання щодо нових підходів до організації і змісту навчально-виховної роботи. Одним із викликів сьогодення є створення сприятливих умов для розвитку інтелектуальної, творчої, морально зрілої особистості, відповідальної перед суспільством і державою, формування громадянської позиції та національної самосвідомості, загальнокультурних цінностей, що є соціально-психологічною передумовою побудови громадянського суспільства, утвер-

дження демократії і збереження незалежності України. Не сформована достатньою мірою національна самосвідомість тягне за собою багато проблем: виникає оманливе відчуття «меншовартості», «другорядності» рідної мови, культури, відсутність почуття власної гідності й гордості.

Одним із найважливіших засобів, завдяки якому можна сприяти розв'язанню цієї проблеми, є робота музею у закладі освіти, спрямована на пізнання етнокультурних особливостей українського народу, формування національної гордості через наповнення змісту професійної підготов-

© Савлук О., 2021

ки національними ідеями і науково-культурними цінностями, ознайомлення з досягненнями і надбаннями українського народу, залучення учнів до творення і збереження національної культури, зокрема через науково-пошукову і мистецьку діяльність, участь у громадсько-політичному житті, шанобливе ставлення до героїчних сторінок минулого та історичних пам'яток, подолання комплексу національної меншовартості [6]. Саме музейна педагогіка є галуззю діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес, займає важливе місце з-поміж перспективних напрямів сучасної педагогіки та орієнтована на вирішення завдань виховання та розвитку особистості [3].

Використання потенціалу музейної педагогіки в освіті цікавить значну кількість науковців, педагогів, музейних працівників та представників громадських об'єднань, що свідчить про актуальність означеної проблеми. Питання розвитку музейної педагогіки висвітлено у працях О. Барецької [1], О. Дудар [2], О. Караманова [4], О. Квас [5] та інших.

Виклики сьогодення вирішуються у ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості» за допомогою Історико-етнографічного музею, створеного спільними зусиллями педагогічних працівників та учнів закладу освіти. Етнографічна експозиція допомагає відчутти своє місце в низці поколінь нашого народу, долаючи з ним шлях від української хати, яку О. Довженко називав «архітектурною праматір'ю пристанища людського», до сучасних урбаністичних пейзажів, заселених співвітчизниками, які зробили свій європейський вибір. Друга частина експозиції поетапно розкриває історію становлення та розвитку навчального закладу з 1955 року до сьогодення, акцентуючи увагу на постатях випускників за допомогою унікальної добірки світлин перших сорока випусків, участі колективу у волонтерській діяльності та численних нагород, здобутих на міжнародних, всеукраїнських, обласних конкурсах та виставках. Загалом експозиція нараховує 210 експонатів.

На базі музею функціонує краєзнавчий гурток, який очолює молода, енергійна викладачка суспільних дисциплін Т. Шевчук. Краєзнавство є невід'ємним складником навчання та виховання молодшої людини, що дає змогу оволодіти знаннями про історичний шлях суспільства, зберегти та примножити культурне надбання

нації. Провідним напрямом роботи є пошуково-дослідницька діяльність учнів, яка спрямована на вивчення історичних пам'яток рідного краю, видатних, але маловідомих широкому загалу постатей. Це досить цікавий і захопливий вид діяльності, який стимулює інтерес здобувачів освіти до вивчення традицій та історичних надбань свого народу.

У процесі історико-краєзнавчої пошукової роботи молодь активно, а головне, самостійно здобуває знання, розвиває пізнавальну діяльність і вольові якості. Основними джерелами краєзнавчої інформації є періодичні видання (газети, журнали, альманахи), наукова та художня література, матеріали статистики та картографічна інформація, фонди музеїв та архівів, твори мистецтва, усні свідчення старожилів. Навчальна історико-краєзнавча пошукова робота ставить завдання всебічного вивчення рідного краю та накопичення матеріалу для функціонування музею.

Члени гуртка використовують різні форми діяльності:

- організація пошукових експедицій;
- збір матеріалів і предметів матеріальної та духовної культури українського народу, світлин, документів, свідчень старожилів, вивчення фольклору;
- зустрічі з учасниками та очевидцями історичних подій, краєзнавцями, етнографами;
- оформлення виставок, творчих робіт, публікацій у місцевій пресі;
- співпраця з громадськими організаціями;
- проведення тематичних виховних заходів, краєзнавчих конференцій;
- проведення майстер-класів;
- проведення квест-екскурсій.

Використовуючи можливості мережі «Internet», члени гуртка виходять на зв'язок з українською діаспорою Канади, Німеччини, Польщі. Так було отримано інформацію про Євдокію Чабаненко, співачку Української республіканської капели під керівництвом Олександра Кошиця.

Зібрані матеріали стають основою для творчих проєктів, краєзнавчих конференцій «Маловідомі сторінки життя та творчості наших земляків», презентацій та робіт, які отримали відзнаку на обласних конкурсах.

Цікавою формою проведення занять є зустрічі з краєзнавцями, науковцями, заслуженими діячами культури. Так, Світлана Творун, кандидат історичних наук, доцент, авторка монографії «Хліби до свята на пошану» дала ґрунтовну етнографічну довідку та разом з майстрами прове-

ла майстер-клас з випікання подільського обрядового хліба весняного циклу. Ця зустріч стала поштовхом до подальших досліджень різновидів хліба, який випікається на свята річного кола.

Захоплюючими є майстер-класи зі створення народної іграшки, з гончарства, петриківського розпису, писанкарства. Новою формою етнографічних досліджень стали краєзнавчі розвідки пошуковців на фольклорно-етнографічну тематику. Вивчаються звичаї весільного обряду, особлива увага приділяється його пісенній частині. Членам гуртка вдалося записати унікальні матеріали від баби-повитухи Ганни Коваль, на основі яких було відтворено обряд, пов'язаний із народженням дитини, у вигляді театралізованого дійства «До витоків Роду».

Значний дослідницький інтерес становить календарна обрядовість. На базі навчального закладу щорічно проводиться свято Калити з дотриманням усієї сакральності звичаю, притаманного саме Подільському регіону; свято Колодія; обласний фестиваль автентичної української культури «Гаївки-фест», у якому беруть участь десятки аматорських та народних колективів, письменники, майстри народно-прикладного мистецтва та заслужені артисти України.

За матеріалами дослідження членів гуртка у Центрі було проведено тематичні виставки «Вічна слава безсмертю хоробрих, які кличуть на подвиг живих», присвячена Дню захисника України, «Голодомор 1932–1933 років на Поділлі», «Вінниччина в роки окупації», «Ми пам'ятаємо. Учасники Другої світової війни: із сімейних архівів учнів та працівників Центру», «1917–1991 рр. – тернистий шлях до омріяної мети», «Герої нашого часу: незламна воля», присвячена учасникам ООС, нумізматичні виставки.

Важливою подією в освітньому закладі стало розгортання виставок плакатів: «Нескорені. Історія УПА» та «Донбас: переПРОчитання образу», розроблених Українським інститутом національної пам'яті. Задля просвітницької діяльності широко налагоджено співпрацю з громадськими організаціями, архівними установами, ветеранами Центру. У музеї працює група екскурсиводів із числа здобувачів освіти Центру, які ознайомлюють відвідувачів з експонатами музею, їх історією, постійно ведуть облік експозиційних предметів. Тут викладачі проводять уроки з громадянської освіти, історії, літератури, захисту України.

Усе більшої популярності в музеї набувають квест-екскурсії: учасники вирішують задачі на логіку, розгадують загадки і складають пазли, грають в ігри, які були популярні в минулому, здійснюють пошук необхідної інформації і використовують її для виконання завдань, вчаться працювати з інформаційними ресурсами. Нині, під час пандемії, традиційні форми роботи замінюють на інноваційні – віртуальні екскурсії, зокрема із використанням фейсбуку, подкастів на ютубі, що допомагає збільшити зацікавленість відвідувачів; онлайн-подорожі світовими та українськими національними музеями, залучення аудиторії в соціальних мережах шляхом створення хештегів для обговорення певних тем. У музеї розміщуються QR-коди, через які учні можуть отримати додаткову інформацію про окремі експонати та експозиції [7].

Отже, музейна педагогіка відіграє важливу роль у вихованні відповідальних громадян України, які усвідомлюють цінності громадянського суспільства, поважають культурне, духовне й історичне надбання українського народу. Робота, яка проводиться на базі Історико-етнографічного музею ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості», позитивно впливає на розвиток національної гідності, самосвідомості, спонукає здобувачів освіти та інших відвідувачів музею пишатись своєю історією та відроджувати традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барецька О. Музейна педагогіка: теоретичні засади створення технології / О. Барецька // Завуч. – 2017. – № 14. – С. 9–14.
2. Дудар О. Актуальність і перспективи музейної педагогіки / О. Дудар // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки і мистецтв: щоквартальний науковий журнал. – 2010. – № 1. – С. 53–57.
3. Ісаєнко О. Створення та діяльність новітніх інтерактивних науково-освітніх просторів в Україні / О. Ісаєнко; за наук. ред. С. О. Довгого // Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції – Київ, 2020. – 310 с.
4. Караманов О. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні / О. Караманов // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 8–11.
5. Квас О. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору / О. Квас // Молодь і ринок. – 2019. – № 5(172). – С. 12–16.
6. Кононенко П. Національна педагогіка в реформованій освіті / П. Кононенко // Освіта і управління. – 1997. – № 3. – С. 19–30.
7. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку / Р. Маньковська // Краєзнавство. – Київ: ПП «ПФ «Фоліант», 2019. – № 3. – С. 238–252.

УДК 377.3:316.354

МЕДІАЦІЯ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ

Валентина НАВРОЦЬКА, практичний психолог Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг», м. Вінниця

Висвітлено зміст медіації як альтернативного способу врегулювання конфліктів. Обґрунтовано доцільність медіації під час розв'язання конфліктів між здобувачами освіти. Проаналізовано переваги, випадки застосування та етапи проведення процедури медіації за допомогою впровадження освітніх програм. Розглянуто досвід застосування медіації вітчизняними фахівцями. Обґрунтовано актуальність правового унормування медіації.

Ключові слова: медіація, медіатор, конфлікти.

Valentina NAVROTSKA MEDIATION IN CONFLICT RESOLUTION

The article describes mediation as an alternative way of settling conflicts. The need for mediation in resolving conflicts between students is justified. The advantages, cases of application and stages of the mediation procedure through the implementation of educational programs are considered. The experience of using mediation by national specialists has been studied. The importance of implementing of educational programs "Conflicts resolution by peaceful way. Basic skills of mediation" is justified.

Keywords: mediation, mediator, conflicts.

Створення мирного середовища як умови встановлення демократичних цінностей є орієнтиром у розбудові держави. Враховуючи сучасний етап соціокультурного розвитку України, необхідно констатувати зміну уявлень про шляхи вирішення конфліктів. Надзвичайно гострою є проблема мирного врегулювання конфліктів в аспекті реформування системи освіти. Заклади освіти ставлять за мету всебічний розвиток молоді, створення умов для засвоєння ефективних моделей поведінки з ровесниками, проте часті явища цькування, булінгу та високий рівень конфліктності з-поміж однолітків унеможливує повною мірою досягти поставлених цілей. Тому значних змін потребує система загальної, середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної освіти, які мають забезпечити дотримання загальнолюдських прав; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; створити атмосферу безпеки в дитячому та молодіжному колективі, забезпечити процес конструктивної комунікації з учнівською молоддю [2, 56].

Розв'язання цих проблем актуалізує питання побудови безпечного, мирного освітнього простору, що передбачає впровадження в систему освіти технології вирішення конфліктів шляхом співробітництва. Важливими кроками в цьому напрямі є: формування в здобувачів освіти здат-

ності протистояти булінгу та навичок ненасильницької поведінки, побудова конструктивного діалогу, розуміння поняття «мир», усвідомлення власної значущості у миробудуванні, усвідомлення конфлікту як важливої та невід'ємної частини життя, створення особистої мирної стратегії поведінки в конфлікті [2].

Розбудова миру, миробудування, профілактика різноманітних конфліктів починається у свідомості кожної конкретної особистості і перетворюється на суспільну тенденцію тільки тоді, коли ці ідеї набувають масовості, стають громадським рухом, практикою суспільної поведінки, громадською думкою. Етичні засади професійної діяльності практичного психолога не тільки передбачають, а й виступають необхідною умовою, вихідним принципом мирного розв'язання конфліктів на рівні «людина – людина», «особистість – суспільство», «соціальна група». Ненасильницька взаємодія між людьми є основою гуманістичної психології і ґрунтується на повазі до іншого, розумінні та безумовному прийнятті своєрідності життєвої позиції іншої особи. Саме на таких засадах здійснюють свої професійні функції працівники психологічної служби системи освіти – практичні психологи й соціальні педагоги [3, 69].

Вагомим кроком у побудові мирного освітнього простору та зменшенні рівня конфліктності в учнівському середовищі можна вважати розроблення і впровадження освітньої Програми «Базові навички медіатора в навчальному закладі та

громаді». Вона успішно апробується з 2015 року. За цією програмою фахівці ГО «Ла Страда-Україна» у співпраці з Міністерством освіти і науки України підготували понад 200 педагогів-медіаторів та медіаторок [2].

Упровадження програми гуртка «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» передбачено завданнями виконання Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 32145-19 (ст. 6, 12), Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 230-р, Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071, наказу МОН України від 08.08.2017 № 1127 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2020 року». Її розроблено відповідно до частини другої статті 16 Закону України «Про позашкільну освіту» та наказу Міністерства освіти і науки України від 22.07.2008 р. № 676 «Про затвердження «Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України» та методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти (Додаток до листа Інституту інноваційних технологій і змісту освіти 05.06.2013 р. № 14.1/10-1685) [1, 2, 3].

Мета Програми – створення умов для формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів освіти, що передбачає виявлення ними конфліктологічної компетентності, умінь і навичок вирішення конфліктних ситуацій мирним шляхом, ненасильницької поведінки та громадянської позиції [4, 12].

Завдання Програми:

- надати базові теоретичні знання з конфліктології, ознайомити з основними засадами миробудування;
- опанувати ненасильницьку модель поведінки;
- відпрацювати практичні навички протидії булінгу;
- сформувати розуміння гендерної рівності;
- сформувати навички вирішення конфліктів мирним шляхом;
- ознайомити з цінностями та принципами медіації як інструменту вирішення конфліктів, що базується на врахуванні інтересів усіх сторін;
- опрацювати етичні вимоги до медіатора служби порозуміння;
- сформувати навички проведення відновлювальної практики «Коло»;
- сформувати навички відновлювальної комунікації;
- ознайомити з механізмом діяльності служби порозуміння закладу освіти;
- сформувати розуміння безпечного освітнього середовища;

- сформувати розуміння важливості участі учнівської молоді у миробудуванні та вирішенні конфліктів мирним шляхом.

Основні ідеї Програми: формування у здобувачів освіти вміння ефективно вирішувати конфлікти, бути толерантними до думки інших, протистояти насильству, булінгу, дискримінації в колективі, брати відповідальність за побудову миру, дотримуватися рівних прав чоловіків / хлопців та жінок / дівчат [2, 45].

Медіація – це конфіденційна добровільна процедура вирішення конфлікту за допомогою третьої нейтральної сторони (медіатора), під час якої створюються такі умови, щоб кожна сторона мала можливість висловити своє бачення ситуації, почуття, зрозуміти свої потреби та почуття і потреби іншої сторони [3, 63]. Через те, що рішення приймається сторонами конфлікту добровільно та виробляється ними самими, підвищується ймовірність його виконання. Крім того, пройшовши процедуру медіації, сторони отримують новий досвід поведінки в конфліктній ситуації. Медіатор – це особа, завданням якої є надання допомоги сторонам для досягнення ними примирення [3, 67].

Головна мета медіації – це орієнтування на досягнення згоди, прийняття спільного рішення, яке буде задовольняти обидві сторони конфлікту [3, 65].

Алгоритм створення служби порозуміння (СП) має певні особливості, розглянемо його:

Перший крок – зрозуміти необхідність створення СП. На це має бути бажання і реальна, не декларативна підтримка адміністрації закладу та переважної більшості педагогічного колективу. Необхідне інформування та згода батьків. Цей крок супроводжується певними процедурами документального оформлення: видання наказу про створення, розроблення Положення та порядку роботи СП [3, 34].

Другий крок – вибір приміщення, де буде розташовано службу. Найкраще, коли це просторий кабінет, який обладнано столом (бажано круглої форми), стільцями. Також у кабінеті мають бути наочні та методичні матеріали, бланки для проведення процедур медіації, канцтовари [3, 35].

Крок третій – відбір кандидатів у медіатори. Для здобувачів освіти 1-го – 3-го курсів проводиться презентація медіації, як засобу розв'язання конфліктів, та можливості діяльності служби порозуміння. Далі проводиться анкетування та інтерв'ю, за результатами якого відбирають медіаторів [3, 35].

Упровадження Програми було розпочато у жовтні 2020 року. Служба «Порозуміння» – це команда підготовлених медіаторів (здобувачів освіти 1-го – 3-го курсів) та сертифікованого координатора (практичного психолога учлища В. Навроцької). Їх завдання – допомагати розв'язувати конфлікти мирним шляхом, використовуючи в роботі медіацію, «коло прийняття рішень», «тематичні кола».

Діяльність служби розв'язання конфліктів «Порозуміння» базується на принципах відновлювального підходу, який передбачає:

- повагу до особистості, віру в її здатність вирішувати конфлікти у найкращий для себе спосіб. Учасники конфлікту активно залучаються до процесу обговорення та самостійно приймають рішення щодо подальших дій, тому медіатор – це не суддя, не порадник, а «той, хто допомагає спілкуватися»;

- відповідальність у стосунках. Процес переговорів побудовано так, щоб учасники конфлікту мали можливість зрозуміти один одного, усвідомити свої вчинки та їх наслідки, тобто власну відповідальність. Атмосфера довіри і поваги сприяє тому, що учасники конфлікту беруть на себе зобов'язання щодо виправлення ситуації або відновлення стосунків;

- віру в кожную особистість та її здатність змінюватися – вирішення конфлікту за участю медіатора побудовано як процес переговорів партнерів, а не суперників, що сприяє засвоєнню учнями такої конструктивної моделі розв'язання конфліктів, яку вони можуть використовувати в майбутньому.

Найбільшу користь від такої діяльності отримують самі учні-медіатори. Вони зазначають, що розуміють відповідальність, яку на них покладено. Багато з них вважає, що робота медіатора допомагає їм самим у вирішенні повсякденних проблем і є профілактикою щодо помилок, подібних до тих, які вони допомагають вирішувати.

У цих заходах взяли участь 102 учні 1-го та 2-го курсу навчання, 56 педагогічних працівників, 18 представників правових гуртків. Тренінгові заняття викликали у здобувачів освіти різнопланові думки та дискусії, сприяли самовизначенню кожної молодої людини щодо деструктивної моделі поведінки під час ведення конфлікту на психологічний стан, соціальне становище, особистість опонентів.

Під час проведення заходів відбувався корекційний вплив на особистість, поведінку та звички учнів, який виявився у зміні поведінкових форм значної кількості юнаків та дівчат. Деякі учні під час проведення та після закінчення заходів брали активну участь в обговоренні проблем як на теоретичному, так і на практичному з-поміж однолітків, друзів, знайомих [5, 56].

У результаті введення в практику освітнього процесу ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» інноваційних методів вирішення конфліктних ситуацій було виявлено збільшення конструктивних моментів ведення конфліктів між одногрупниками, між здобувачами освіти, педагогами та батьками, що вплинуло на вибір більш ефективних рішень без негативних агресивних проявів. Звернення конфліктуючих сторін до медіатора і проведення медіації спонукало до шанобливого і коректного спілкування учнів між собою, з педагогами, з батьками; у групах спостерігається позитив-

ний соціально-психологічний клімат, групи 1-го та 2-го курсу стали більш згуртованими і комунікативними, з переважанням дружнього тону спілкування. Здобувачі освіти стверджують, що медіація ефективно впливає на сприйняття партнера, допомагає побачити конфлікт очима свого опонента, зрозуміти його інтереси і позицію та з урахуванням загальних потреб побудувати спілкування так, щоб задоволеними залишалися обидві сторони. Медіація, зі слів учнів, зберігає повагу один до одного у майбутньому, що впливає на подальше відкрите і доброзичливе спілкування без почуття провини і сорому, яке відбувалося під час деструктивного агресивного ведення конфлікту.

Висновки. Процес медіації є інноваційним методом, який упроваджується в ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг». Цей метод продемонстрував позитивні результати, які вплинули на взаємодію учасників освітнього процесу, їх соціально-психологічний стан і поведінку, у соціальному оточенні, у сім'ї, з друзями. Позитивні результати також помітні у підвищенні соціально-психологічного клімату в групі, що відобразилося на поведінці здобувачів освіти. Відбулися зміни у стилі спілкування між учнями та педагогами. Необхідно також наголосити на поліпшенні мікроклімату в сім'ях учнів, де відбуваються позитивні зрушення у формі обговорення проблемних ситуацій та прийняття рішень з урахуванням інтересів усіх сторін.

Спостерігається більш відкрите і демократичне спілкування між учнями і майстрами виробничого навчання, педагогами, яке проявляється у доброзичливому і коректному ставленні один до одного. З боку педагогів – посилення уваги до дітей, які перебувають у важких життєвих ситуаціях, взаємодія відповідно до рівня виявленої проблеми, її обговорення і знаходження найефективнішого рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів / О. В. Белінська // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1(5). – С. 158–172. – URL:http://vru.gov.ua/Docs/visnik05_12.pdf.
2. Андреевкова В. Л. та ін. Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків. Навчально-методичний посібник / В. Л. Андреевкова, К. Б. Левченко, М. М. Матвійчук, О. В. Дацко. – К.: ФОП Нічога С. О. – 2020. – 200 с.
3. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації». – К. – 2018. – 140 с.
4. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально педагогічний аспект // Навч.-метод. посібник. – К.: ФОП Стеценко В. В. – 2016. – 192 с.
5. Медіація: ефективне вирішення конфліктів. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.voas.gov.ua/work/med-ats-ya/med-ats-yaefektivne-vir-shennya-konfl-kt-vrk/med-ats-ya/med-ats-yaefektivne-vir-shennya-konfl-kt-v>.

СИСТЕМНА СПІВПРАЦЯ З ПІДПРИЄМСТВАМИ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Світлана РОМАНЕНКО, заступник директора з навчальної роботи ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти», м. Одеса

Розкрито актуальність, переваги і перспективність навчально-практичних центрів. Висвітлено досвід освітнього закладу в рамках соціального партнерства і перспективи створення на цій основі навчально-практичних центрів. Автор наголошує на ефективності діяльності навчально-практичних центрів у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: професійна освіта, навчально-практичні центри, кваліфіковані робітники, якість професійних знань, сучасні технології навчання, виробниче навчання, компетенції, конкурентність, соціальне партнерство, навчання, підвищення кваліфікації, курсова підготовка, професія.

Svetlana ROMANENKO

SYSTEM COOPERATION WITH ENTERPRISES – GUARANTEE OF QUALITY TRAINING OF WORKERS

The urgency, prospects and advantages of educational and practical centers are revealed. The experience of the educational institution in the framework of social partnership and the prospect of creating educational and practical centers on this basis are highlighted. The author pays particular attention to the effectiveness of the teaching and practice centers in preparing future skilled workers.

Keywords: vocational education, training and practical centers, skilled workers, quality of professional knowledge, vocational training of students, modern training technologies, industrial training, competencies, competitiveness, social partnership, training, course training, profession.

Основне завдання ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» (далі – ДНЗ ОЦПТО) – підготувати висококваліфікованих робітників, які володітимуть сучасними технологіями та устаткуванням. ДНЗ ОЦПТО здійснює підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації за різними напрямками. Загальний контингент здобувачів освіти (надалі – учні) закладу становить понад 1000 осіб, які отримують робітничу кваліфікацію із 32 інтегрованих робітничих професій, а саме:

- будівельний напрям (штукатур, лицювальник-плиточник, маляр; муляр, монтажник сталевих залізобетонних конструкцій, електрозварник ручного зварювання; монтажник санітарно-технічних систем і устаткування, монтажник гіпсокартонних конструкцій);
- автомобільний транспорт (слюсар з ремонту колісних транспортних засобів);
- сфера обслуговування (перукар (перукар-модельєр);
- громадське харчування (кухар, кондитер);
- економічний напрям (оператор з обробки інформації та програмного забезпечення; офісний службовець (бухгалтерія), секретар керівника (організацій); машиніст холодильних установок, електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування);

- сільське господарство (тракторист-машиніст сільсько-господарського виробництва (категорії «A1», «A2»); слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування; водій автотранспортних засобів (категорія «C1») та ін.

Одним із шляхів змін в організації професійно-технічної освіти є оновлення та модернізація матеріально-технічної бази навчальних закладів шляхом створення сучасних навчально-практичних центрів. Навчально-практичний центр (далі – НПЦ) – є важливою платформою для підготовки учнів, де вони вчаться працювати із сучасними матеріалами, обладнанням та технологіями. Це інвестиція в якість підготовки робітничих кадрів, що задовольнить потреби працедавців у висококваліфікованих працівниках.

Створення таких центрів забезпечує впровадження в освітній процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів; підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Сьогодні новітні технології визначають високу якість професійної освіти. З цією метою ДНЗ ОЦПТО спільно з соціальними партнерами та роботодавцями створюють на базі освітнього закладу мережу НПЦ за галузевим спрямуванням, які мають концентрувати найсучасніші досягнення інноваційних виробничих, технологічних та педагогічних технологій для впровадження їх у процес підготовки кваліфікованих кадрів та підвищення їх кваліфікації.

НПЦ мають сучасну навчально-матеріальну базу, що охоплює кабінети професійно-теоретичної підготовки, майстерні та лабораторії, оснащені новим обладнанням, комп'ютерною та мультимедійною технікою. Професійну підготовку в НПЦ здійснюють кваліфіковані педагогічні кадри, які мають найвищий, з-поміж своїх колег, рівень професійної компетентності та кваліфікацію. Головною метою діяльності НПЦ є реалізація завдань щодо вдосконалення практичної підготовки кваліфікованих робітників, можливість упровадження в освітній процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів, надання можливості педагогічним працівникам ЗП(ПТ)О проходити підвищення кваліфікації та стажування на цьому обладнанні. Заклад освіти матиме можливість розширювати співпрацю та взаємодію із замовниками робітничих кадрів, центрами зайнятості, отримуючи справді конкурентоздатного кваліфікованого робітника. Центри підіймають престижність робітничої професії, адже готуватимуть якісних фахівців, які матимуть попит на ринку праці.

Ефективна діяльність кожного центру розпочинається з планування роботи, конкретних завдань. У плані роботи передбачається проведення заходів, спрямованих на вдосконалення організаційно-педагогічних умов функціонування НПЦ, зокрема:

- підвищення рівня підготовки кваліфікованих робітників для окремої галузі;
- забезпечення підготовки кваліфікованих робітників для підприємств, підвищення кваліфікації робітників підприємства;
- організацію співробітництва з виробничими підприємствами з питань вивчення інновацій у виробництві, розроблення інформаційно-методичного супроводу;
  - створення банку даних, технічної документації інноваційних виробничих технологій;
  - розроблення методичних матеріалів та впровадження в практику сучасних освітніх технологій у професійну підготовку учнів;
  - підвищення фахової кваліфікації педагогічних працівників, проведення стажування, перепідготовки;
  - надання консультативної, практичної, методичної допомоги педагогічним працівникам;
  - надання виробничих послуг населенню, підприємствам, організаціям за домовленістю.

Діяльність НПЦ організовано за такими напрямками:

- організаційна робота (організаційні заходи щодо укладення угод про співробітництво, стажування, професійно-технічне навчання, підвищення кваліфікації, проведення цільових курсів тощо);
- науково-методична робота (розроблення програм, дидактично-методичних матеріалів, проведення семінарів-практикумів тощо);

- практико-орієнтована діяльність (проведення технологічних нарад, тижнів, майстер-класів для педагогічних працівників, реалізація проєктів, проведення конкурсів, надання консультативної допомоги, проведення профорієнтаційної роботи тощо);

- упровадження інноваційних технологій в освітній процес (інноваційні технології та їх упровадження в освітній процес);

- моніторингові дослідження (проведення аналізу якості надання освітніх послуг, ефективності використання інноваційних технологій, формування пропозицій щодо вдосконалення робочих навчальних програм).

На базі ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» створені та успішно функціонують дев'ять навчально-практичних центрів: Регіональний навчально-практичний будівельний центр «Хенкель Баутехнік (Україна)»; між-регіональний НПЦ для підготовки монтажників санітарно-технічних систем та устаткування; навчально-практичний будівельний центр з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «КНАУФ»; навчально-практичний будівельний майданчик з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Тріора»; НПЦ професійної підготовки «Агротехнології»; навчально-практичний будівельний центр професійної підготовки опоряджувальників з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Фомальгаут-Полімін»; навчально-практичний центр ІТ-технологій; НПЦ зварювання, НПЦ «Śnieżka».

Педагогічний колектив ДНЗ ОЦПТО проводить постійну роботу з налагодження співпраці із сучасними виробниками, які володіють новітніми технологіями у виробництві, та з роботодавцями, яким украй необхідні кваліфіковані робітники різних професій. Таке співробітництво відбувається на засадах державно-приватного партнерства. Співпраця навчального закладу з роботодавцями – це насамперед довіра; це впевненість у завтрашньому дні, це професійні, висококваліфіковані робітничі кадри та якісне формування пропозиції державного замовлення, а налагодження конструктивного, взаємовигідного партнерства з роботодавцями надасть додаткові ресурси для розвитку освітнього закладу.

Важливим кроком у цьому є налагодження активної співпраці ДНЗ ОЦПТО з Федерацією роботодавців України, з провідними компаніями такими як «Henkel Bautechnik (UKRAINE)», «Geberit», «Knauf», «Triora», «Eskaro», «Śnieżka», «Polimin» тощо, участь у міжнародних проєктах «Професійна освіта для українського будівельного сектору» (Німеччина), «Державно-приватне партнерство для поліпшення санітарно-технічної освіти в Україні» (Швейцарія), що надає можливості впроваджувати в освітній простір сучасні інноваційні методики виробництва. Першим, на базі ДНЗ ОЦПТО, у 2007 році було створено навчаль-

но-практичний будівельний центр (далі – НПБЦ), який працює за технологіями і матеріалами компанії «Хенкель Баутехнік (Україна)», використовуючи новітні будівельні технології та матеріали ТМ CERESIT, ТМ Metylan, ТМ Момент. Висококваліфіковані фахівці-майстри проводять навчання за такими напрямками:

- Гідроізоляція приміщень та споруд;
- Плиткове облицювання;
- Системи утеплення фасадів за методом скріпленої теплоізоляції;
- Плиткове облицювання підлоги;
- Декоративне опорядження поверхонь.

Запропоновані навчальні програми освітнього проекту «Хенкель-Академія» дали змогу суттєво змінити уявлення про зміст будівельних робіт як традиційно незмінних за методами і матеріалами, що використовуються. Вони спрямовані на формування високого рівня технологічної дисципліни під час роботи з професійними будівельними матеріалами.

У рамках спільного українсько-швейцарського проекту «Державно-приватне партнерство для поліпшення санітарно-технічної освіти в Україні» було відкрито міжрегіональний навчально-практичний центр професійної підготовки монтажників санітарно-технічних систем та устаткування. Завдяки співпраці та створенню НПЦ зріс попит абітурієнтів на отримання професії «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування». Упровадження в ОЦПТО інклюзивної освіти дає можливість підготувати на базі навчально-практичного центру професіоналів-сантехніків із числа учнів із порушеннями слуху.

Під час проведення на базі ДНЗ ОЦПТО Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток професійної освіти Одеської області – запорука зростання економіки регіону», відбулась особливо урочиста і важлива подія, у співпраці навчального закладу з компанією «Кнауф Гіпс Україна» – відкриття на базі ДНЗ ОЦПТО навчально-практичного будівельного центру з вивчення сучасних будівельних технологій компанії «Кнауф». Це перший в Україні центр, у якому навчаються спеціалісти зі зведення будинків методом легкого каркасно-обшивного будівництва.

Одночасно, за підтримки промислового підприємства «ЗІП», відбулося відкриття навчально-практичного будівельного майданчика з професії «Маляр» за сучасними будівельними технологіями торгової марки «ТРІОРА». ПП «ЗІП» – це один із соціальних партнерів, із яким навчальний заклад має взаємовигідні зв'язки відповідно до укладеного Договору про співпрацю. Навчально-практичний центр з професії «Маляр» створено з метою забезпечення можливості учням здобувати професію за новітніми технологіями та з використанням сучасних матеріалів торгової марки «Тріора», він є зразком взаємовигідних партнерських стосунків навчального закладу з виробництвом.

На базі нашого центру професійно-технічної освіти 20 листопада 2018 р. було відкрито НПЦ «Агротехнології», що співпрацює з такими компаніями аграрного напрямку: ТОВ «Агрофірма Південна», м. Татарбунари (директор В. Левицький), ТДВ «Чорноморець», ПП «Ніконій Плюс», ТОВ «Україна-2010». Нині в Центрі навчається 75 здобувачів освіти за професією «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва; слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування; водій автотранспортних засобів». Попередній випуск відбувся в минулому році й усі випускники успішно працевлаштовані.

Для гарного навчання та якісного опанування професією тракториста створено всі умови: розширено матеріально-технічну базу новою та сучасною технікою, впроваджуються елементи дуальної освіти, відпрацьовуються практичні навички на навчальному господарстві. 30 листопада 2018 р. уперше в Одеському регіоні, підписано меморандум між Одеською обласною державною адміністрацією та ТОВ «Фомальгаут-Полімін» про співпрацю з питань професійної (професійно-технічної) освіти.

Навчально-практичний центр, відкритий за підтримки ТОВ «Фомальгаут-Полімін», забезпечує вдосконалення практичної підготовки здобувачів освіти, слухачів закладу освіти із будівничих професій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів. 7 лютого 2019 року на базі ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» за участю обласної державної адміністрації відбулося урочисте відкриття першого в Одеській області сучасного навчально-практичного Центру ІТ-технологій.

Оснащення Центру вражає: інтерактивна дошка, ДОС-сканер, електронні мікроскопи, комп'ютери, ноутбуки, планшети, робототехніка. ІТ-центр надає можливість здобувачам освіти озброїтись навичками роботи зі встановлення та налагодження операційних систем; навчитись розробляти, розміщувати і супроводжувати веб-сайти; тестувати вузли обладнання або окремих елементів персонального комп'ютера та периферійного обладнання, офісного та комунікаційного обладнання; перевіряти мікросхеми за допомогою мікроскопів; працювати з робототехнікою.

У листопаді 2019 р., за кошти обласного бюджету та за підтримки ТОВ «Фроніус Україна», було відкрито навчально-практичний центр зварювальних технологій. Комп'ютеризований тренажер дає можливість початківцям вивчати зварювальні процеси за допомогою індивідуальних вправ, щоб поступово розвинути технічні навички правильного вибору параметрів. На тренажері практично можна змоделювати будь-яку ситуацію, досконало вивчити зварювальний процес без жодних захисних пристроїв або зварювального обладнання. Зварювальний тренажер моделює зварювальний шов, що дає змогу здобувачам освіти, які прохо-

дять навчання, візуально оцінювати результати процесу. За його допомогою початківці-зварювальники швидко засвоять всі базові правила і принципи роботи роботизованої техніки, виробничого обладнання. Така система може бути встановлена у звичайній лабораторії або аудиторії. У процесі навчання здобувачі освіти мають можливість зберегти свої дані для перегляду і подальшого аналізу.

Одеський центр професійно-технічної освіти, прагнучи підвищувати якість професійної підготовки здобувачів освіти, здійснювати перепідготовку незайнятого населення, проводити навчання за модульними програмами, працює у тандемі з виробниками. Яскравим прикладом такого тандему є співпраця ДНЗ ОЦПТО з виробником фарб – компанією «Снежжа-Україна». ТЗОВ «Снежжа-Україна» – це сучасний завод з виробництва водоемульсійних фарб, акрилових емалей,

шпаклювальних мас, захисних та ґрунтувальних засобів, клеїв.

Відкриття навчально-практичного Центру «Śnieżka» надає можливість здобувачам освіти не лише теоретично ознайомитись із сучасними матеріалами та новітніми технологіями, а й на практиці опанувати їх у виробничих майстернях під час виконання різних практичних завдань. Новостворений навчально-практичний центр відкриває нові перспективи й можливості для плідної співпраці із соціальними партнерами у сфері підготовки висококваліфікованих фахівців будівельної справи.

Отже, успішне майбутнє закладів професійної (професійно-технічної) освіти зможуть забезпечити: тісна співпраця із замовниками робітничих кадрів у підготовці кваліфікованих робітників для конкретних потреб підприємств регіону.

ДІЄВА ПРОФОРІЄНТАЦІЯ В ІНДУСТРІЇ МОДИ

Голда ВІНОГРАДСЬКА, голова Національного галузевого партнерства в легкій промисловості України «Fashion Globus Ukraine», організатор проєкту «Професія творити моду», м. Київ

Брак кадрів у галузі виникає тоді, коли професії не цікавлять майбутніх абітурієнтів, немає комплексної фахової підготовки, а є тільки жорсткі вимоги роботодавців і, як наслідок, – професії не поважають, а їх продукт не цінується. Саме тому потрібні співпраця освітан та бізнесу в створенні проєктів, які давали б можливість творчій молоді розширювати свої горизонти, надавали інформацію про нові технології та перспективи.

Ключові слова: профорієнтація, Всеукраїнський конкурс професійної майстерності «Прорив легкої промисловості», мода, легка промисловість, здобувачі освіти професій «Швачка», «Кравець», «Закрійник».

Golda VYNOGRADSKAYA **EFFECTIVE PROFESSIONAL TRAINING IN THE FASHION INDUSTRY**

Lack of staff in the industry occurs when professions are not of interest to future entrants, there is no comprehensive professional training, but there are only strict requirements of employers and as a result, professions are not respected, and their fruit is not valued. That is why we need cooperation between educators and business in creating projects that would allow creative youth to expand their horizons, provide information about new technologies and prospects.

Keywords: career guidance, Ukrainian professional skills competition «BREAKTHROUGH OF FASHION INDUSTRY», fashion, textile industry, students of professions «Seamstress», «Tailor», «Cutter».

Поняття «культура» об'єднує в собі побут та світогляд людей, мистецтво та мораль, технологію та освіту. Гармонійність цих понять стосується всіх верств населення, а особливо важливим є для виховання молоді, реалізації її потенціалу в різних контекстах, це стратегічне

культурне завдання будь-якої країни. Надважливими є процеси допомоги генерації молодих людей знайти свій майбутній щасливий професійний шлях. Ніхто не може з упевненістю сказати, яким буде ринок праці навіть через п'ять-десять років. Деякі звичні професії відмирають,

інші трансформуються під впливом технологій, до того ж постійно виникають нові професії. Ми не можемо вказати учневі, ким конкретно йому стати. Але ми можемо допомогти йому усвідомити, які виклики сучасного світу, які компетенції та особисті якості потрібно розвивати, щоб бути затребуваним на ринку праці, який постійно змінюється.

Саме для цього і необхідна якісна профорієнтація. Вона допомагає учневі дізнатися більше про цікаву професію, а відтак у виборі закладу професійної (професійно-технічної) освіти чи ЗВО і плануванні кар'єри. Профорієнтація може сформувати важливі компетенції, такі як дисциплінованість, комунікативність, адаптивність, усвідомленість і відповідальність. Нині понад 75 % учнів не мають уявлення про те, чим вони збираються займатися в житті. І лише 5 % опитаних визначилися з професією. Ці цифри говорять про системну проблему, яка має вирішуватися на різних рівнях: держави, ринку, суспільства і сім'ї. Профорієнтація послідовно розвиває усвідомлений підхід до вибору професії, знайомлячи підлітка з фахівцями, що відбулися і професіями, де можна застосувати свої знання та вміння. Також про відсутність профорієнтації свідчать такі цифри, що тільки 27 % відсотків населення нашої країни працюють за фахом. А це шалені втрати часу людей на навчання, яке не використовується та грошей держави. Як же допомогти підлітку вибрати майбутню професію? І як зрозуміти, які знання і навички будуть актуальні до моменту, коли він почне працювати?

Розкриття психологічних і фізіологічних особливостей, що висуває професія до людини, зростаюча складність техніки привели до підвищення вимог до швидкості реакції, розподілу й переключення уваги, пам'яті, мислення, точності координації рухів і до інших психофізіологічних якостей і властивостей особистості. Будь-яка галузь має розвиватися системно – від освіти – до просування продуктів виробництва. Брак кадрів у галузі виникає коли професії не цікавлять майбутніх абітурієнтів, відсутня комплексна фахова підготовка, а є тільки жорсткі вимоги роботодавців і як результат – професії та професійні навички з цих професій знецінюються.

Упродовж 6 років співпраці Національного галузевого партнерства України «Фешн Глобус

Юкрейн» із професійно-технічною системою підготовки кадрів у легкій промисловості України та багатьма вітчизняними виробництвами у проєктах, пов'язаних із освітою, економікою та культурою фешн індустрії, дають нам право стверджувати вищевикладені факти.

Наші спостереження за системою підготовки кадрів у легкій промисловості – майбутніх фахівців, роботодавці бачать винятково, як виконавців певних технологічних операцій, за рахунок вузької подачі матеріалу, це не дає можливості розвиватися студентам і бути зацікавленими професійно зростати. Дуже модно бути дизайнером, але мало хто готовий вчитись на швачку. Але ж без знання практичних основ швейної справи, неможливо стати професіоналом у фешн індустрії. Саме тому співпраця освітян та бізнесу в створенні проєктів, які допомагали творчій молоді розширювати свої горизонти, давали інформацію про нові технології та перспективи – це завдання, яке поставили для себе «Фешн Глобус Юкрейн» та Асоціація швейних училищ України. Таким проєктом став Всеукраїнський конкурс професійної майстерності «Прорив легкої промисловості». Цей проєкт передбачає передусім креативну профорієнтацію з-поміж молоді швейних спеціальностей та популяризацію закладів освіти швейного профілю України.

На конкурс «Прорив», який відбувся онлайн у квітні цього року, було подано рекордну кількість заявок – 66 закладів освіти з усіх регіонів України. Формат та завдання конкурсу роблять його цікавим для широкої цільової аудиторії, а це означає спільними зусиллями бізнесу та освіти змінюється стереотипне усвідомлення того, з чого складається професії тих, хто створює моду. Завданням конкурсу було створити колекцію одягу з 3–5 образів на тему «Fashion візитівка». Через цю колекцію заклади освіти представили свій край та творчі колективи. Джерелом натхнення були історико-культурні традиції та географіч-

**В РАМКАХ
V ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ
«ПРОРИВ»**

**СЕМІНАР
«НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В FASHION ІНДУСТРІЇ»**

**16 квітня 2021р
11:00-13:00**

Голда ВІНОГРАДСЬКА
Голова національного галузевого партнерства в легкій промисловості України «Fashion Globus Ukraine», Голова конкурсу «Прорив легкої промисловості України»

**МОДЕРАТОР
СЕМІНАРУ**

Марія ІВАСЕНКО
к.т.н., доцент кафедри «Конструювання та технології виробів зі шкіри» Київського національного університету технологій та дизайну, голова ЦК Дизайн Київського фахового коледжу прикладних наук.

ТЕМА ВИСТУПУ:
-ЗМІСТ І ФОРМА В КОНТЕКСТІ РОЗРОБКИ ТВОРЧИХ КОЛЕКЦІЙ: ВІД УКРАЇНСЬКОГО ДНК ДО СВІТОВИХ ТРЕНДІВ-

Ліана БІЛЯКОВИЧ
Професор кафедри дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка, дизайнер одягу, експерт міжнародного класу в галузі текстильних матеріалів, аналітик та прогнозує моди, фундатор Наукової школи Прогнозування моди в Україні та Східній Європі.

ТЕМА ВИСТУПУ:
КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ МОДИ ЯК БАЗОВИЙ АЛГОРИТМ НОВОГО ОСВІТЬОГО НАПРЯМКУ В УКРАЇНІ

Ірина ПЕТРЕНКО
Засновниця та керівниця школи кравецької майстерності та дизайну «Tailors School», Керівник ГО Fashion.UA, Куратор проекту Sustainability UA.

ТЕМА ВИСТУПУ:
-ШВИДКІСТНІ МЕТОДИКИ КОНСТРУЮВАННЯ ВИРОБІВ. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД-

Олена КИЗИМЧУК
Доктор технічних наук, професор, професор кафедри Технологій та дизайну тонкошвейних матеріалів КНУДТ.

ТЕМА ВИСТУПУ:
-ІННОВАЦІЙНІ ТЕКСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ-

ні особливості регіону, історія закладу. Студентський креатив, майстерно виконані та презентовані колекції учасників стали переконливим аргументом для абітурієнтів цього року – майбутньому контингенту закладів професійної (професійно-технічної освіти України швейного профілю. Переможцями конкурсу в номінації «STREET STYLE» став Криворізький навчально-виробничий центр, у номінації «ЕТНО» – Вище професійне училище № 3 м. Чернівці із колоритною гуцульською колекцією, у номінації «ФЕНТЕЗІ» – «Подільський центр ПТО».

Переможці трьох номінацій за перші місця були нагороджені компанією «Softorg» – комп'ютеризованими швейними машинами Jack A4E-Q. Це високопродуктивна машина човникового стібка з автоматичними функціями, за допомогою якої молоді дизайнери зможуть повністю розкрити свій потенціал та зробити революційний крок у розвиток fashion-індустрії України.

Конкурс «ПРОРИВ» це не тільки змагання колективів, а й підвищення кваліфікації – для викладачів та майстрів було проведено семінар з теми «СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ FASHION – Індустрії»

А тепер трохи статистики: Всеукраїнський конкурс «Прорив легкої промисловості України», відбувався онлайн на сайті <https://fashionglobusukraine.com/konkurs/>, де було виставлено роботи 66 закладів освіти. За два

тижні сайт зібрав 197 тис. відвідувачів із різних регіонів України та інших країн. Під час проекту на сторінці у фейсбук <https://www.facebook.com/fashionglobusukraine> була представлена інформація про учасників конкурсу. Весь матеріал був виставлений на платну рекламу. У результаті загальний обсяг аудиторії (згідно з інструментами фейсбук) становив майже 300 тис. осіб. Так потужно заявила про себе професійна (професійно-технічна) освіта в галузі швейного профілю. Оцінювало роботи фахове журі, представлене експертами в моді та легкій промисловості, викладачами відомих українських ЗВО. Публічне голосування за приз глядацьких симпатій відбувалось на сайті проекту. Неочікуваним продовженням конкурсу стало створення онлайн-магазину, де можна придбати речі, створені закладами освіти, що дало змогу зробити конкурс не тільки прикладним, а й дієвим інструментом просування професійної світи.

Почуття приналежності до конкретного соціально-професійного співтовариства у сучасній молоді формується в умовах інформатизації суспільства, характерною особливістю якого є стрімке проникнення символічних обмінів у процесі соціалізації особистості. Сучасна освіта має бути більш пристосована до специфіки міленіумів, бути більш наочною та переконливою, бо майбутнє країни в освіченій і творчій нації!

УДК 377.3:001.895

ТВОРЧІ ПОШУКИ В ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ

Тетяна ДРУМ, директор ВПУ № 41 м. Тульчина, Вінницька область

Висвітлено досвід підготовки конкурентоспроможних фахівців. Схарактеризовано організацію спільно з роботодавцями якісного виробничого навчання та практики учнів, упровадження дуальної форми навчання, диджиталізації освітнього процесу та наведено приклади використання елементів STEM-освіти.

Ключові слова: самореалізація особистості, соціальне партнерство, дуальна освіта, центр професійної досконалості, диджиталізація, STEM-освіта.

Tatiana DRUM

CREATIVE SEARCH IN TRAINING COMPETITIVE PROFESSIONALS

The article contains a description of the areas of work of the staff of the Higher Vocational School № 41 of Tulchyn on creating pedagogical conditions to solve the problem of competitiveness of students. The issues of organization together with employers of quality industrial training and practice of students, the introduction of dual forms of education, digitalization of the educational process and examples of the use of elements of STEM-education are covered.

Keywords: self-realization of individual, social partnership, dual education, center of professional excellence, digitalization, STEM-education.

У сучасних умовах, коли в Україні відбувається системна модернізація професійної освіти, важливим чинником підвищення конкурентоспроможності економіки країни є професійне зростання та самореалізація особистості майбутніх кваліфікованих робітників. Колектив Вищого професійного училища № 41 м. Тульчина це розуміє і тому спрямовує свою діяльність на: забезпечення якісної професійної підготовки молоді з метою працевлаштування за фахом та подальшого закріплення випускників на робочих місцях у аграрних підприємствах або започаткування власної справи; формування нового змісту професійної підготовки, модернізацію освітнього середовища, залучення до навчального процесу працівників виробництв; створення педагогічних умов для розв'язання проблеми конкурентоспроможності здобувачів освіти, розвитку критичного та креативного мислення, саморозвитку; упровадження дуальної системи навчання; розширення співпраці училища з агропідприємствами району та районними центрами зайнятості.

Підготовка кваліфікованих робітників в училищі здійснюється за 10 інтегрованими робітничими професіями, а на третьому ступені здійснюється підготовка фахових молодших ба-

© Друм Т., 2021

калаврів зі спеціальностей: 208 «Агроінженерія», та 071 «Облік і оподаткування». І, звичайно, нас хвилює подальша доля наших випускників. Чи будуть вони конкурентоспроможними на ринку праці? Як вони адаптуються на новому робочому місці? Як розвиватиметься їхня професійна кар'єра? Щоб допомогти їм у розв'язанні цих проблем в училищі створено центр кар'єри, основна мета якого – надання допомоги учням та випускникам училища у працевлаштуванні, і який є ресурсом системної підтримки випускників у становленні їх як молодих фахівців. Менеджери центру проводять консультування здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з питань побудови та розвитку професійної кар'єри, інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо питань правового регулювання відносин у сфері зайнятості та трудового законодавства, сприяють розвитку підприємницької ініціативи учнів, формуванню активної соціальної та громадянської позиції.

Так взаємодія з потенційними роботодавцями є одним із найважливіших напрямів у підготовці кваліфікованих робітників. Тому училище уклало двосторонню угоду на підготовку фахівців до 2023 року з Державним підприємством «Тульчинське лісомисливське господарство», а також трьохсторонні договори на кожного учня з під-

приємствами і господарствами Тульчинського, Тростянецького, Ямпільського, Томашпільського та Немирівського районів. Проходження практики на сучасних агропромислових підприємствах розширює теоретичні знання учнів, удосконалює практичні навички, що робить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Для успішної взаємодії між підприємствами-замовниками та ВПУ № 41 м. Тульчина педагогічний колектив училища визначив шляхи соціального партнерства, ключовою частиною якого стала організація спільно з роботодавцями якісного виробничого навчання та практики учнів, стажування та підвищення кваліфікації педагогів в умовах виробництва. Два роки поспіль частина учнів училища навчається за дуальною формою. Тобто, більшість часу опановують практичну частину в умовах виробництва, а теорію засвоюють із викладачами.

Дуальна освіта впроваджується в навчальний процес з професій «Лісник» та «Робітник фермерського господарства». Основними базовими підприємствами є державні підприємства Вінницького обласного управління лісового та лісомисливського господарства, дочірні підприємства Вінницького обласного комунального спеціалізованого лісгосподарського підприємства «Віноблагроліс», а також фермерські господарства району. Зокрема, ФГ «Господар», ФГ «Огородник С.», ПСП «Україна», ПСП «Зоря». Для здобувачів освіти, які навчаються за дуальною формою навчання, складається індивідуальний графік теоретичного навчання. Вони працюють посезонно, якісно проходять виробниче навчання та навчально-виробничу практику, а після випуску мають гарантоване працевлаштування.

Для нашого регіону аграрна галузь традиційно є затребуваною. До того ж останніми роками вона інтенсивно розвивається, а тому потребує дедалі більше робітників. Зі свого боку ми контролюємо якість підготовки здобувачів освіти, шукаємо бізнес-партнерів, готових працювати за дуальною формою або надавати рекомендації для оновлення навчальних планів відповідно до вимог роботодавців. Для того, щоб підготовка учнів, які опановують практику в закладі з майстром, не відрізнялася від тієї, яку отримують під час дуального навчання, викладачі постійно оновлюють навчальні програми. На власному господарстві, площа якого майже 210 гектарів, проводять оранку, висадку та обробку культур, збирають врожай. У 2020 році, завдяки такій діяльності, училище заробило понад 3,1 млн грн. Ці гроші використано на придбання нової сіль-

сько-господарської техніки, навчальних матеріалів для учнів, а також на створення комфортного освітнього середовища.

У 2019 році училище № 41 м. Тульчина стало одним із закладів-учасників Програми ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» і увійшло до переліку закладів, відібраних для створення Центрів професійної досконалості, де будуть застосовуватися найсучасніші прогресивні технології та освітні практики. У рамках Програми EU4Skills ми працюємо за фінським проектом «Дій як інноватор», який зосереджений на розвитку управлінських та лідерських компетенцій: налагодженні співпраці з місцевими та регіональними стейкхолдерами, підтримці мотивації педагогів та учнів тощо. Він містить управлінські курси для директорів та їх заступників, відповідні матеріали для підвищення кваліфікації, а також передбачає реалізацію власного інноваційного проекту. У квітні вже відбулися стартові семінари з питань підготовки керівників та педпрацівників освітніх закладів та семінар «Європейські поняття, що посилюють компетентнісний та модульний підхід до розроблення безпосередньо навчання кваліфікацій».

Відомо, що одним із провідних принципів педагогіки визнано принцип зв'язку навчання та виховання з життям, теорії з практикою. Тому ми постійно шукаємо нові форми організації навчального процесу, які сприяли б підвищенню рівня його результативності. Так як значна частина наших учнів опановують слюсарну справу, у грудні 2019 року на базі училища було відкрито Навчально-практичний центр з професій «Слюсар-ремонтник» та «Слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування». Головною метою діяльності Центру є вдосконалення практичної підготовки учнів, упровадження в навчальний процес технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів та матеріалів. На створення навчально-практичного центру використано – 481,7 тис. грн, у тому числі 266 тис. грн коштів державного бюджету, 169,7 тис. грн спецфонду училища та 46 тис. грн – кошти загального фонду обласного бюджету.

Діяльність НПЦ спрямована на власні потреби. На уроках виробничого навчання учні, використовуючи сучасне обладнання, виготовляють запасні частини для ремонту училищної сільськогосподарської техніки та обладнання. Не менш важливим є і диджиталізація освітнього процесу. Наразі будь-який спеціаліст цінується, якщо він володіє високим рівнем знань, технічними засобами та інформаційними технологіями, твор-

чо мислить і здатний до постійного оновлення знань. Як стверджує Всесвітній економічний форум, через 10 років 9 з 10 професій потребуватимуть цифрових навичок, половину робочих місць автоматизують, а 5 % – взагалі зникнуть. Цифрова трансформація – не тимчасове явище, це глобальна тенденція.

Училище забезпечене необхідною для навчального процесу комп'ютерною технікою. Обладнано два типових комп'ютерних кабінети «15+1». Додатково встановлено в окремих навчальних кабінетах, лабораторіях, кабінетах адмінперсоналу та бібліотеці 75 комп'ютерів. Усі вони об'єднані в локальну мережу і мають вихід до глобальної мережі «Internet». У кожному навчальному кабінеті та лабораторії на робочому місці викладача є мультимедійний комплекс: інтерактивна дошка + відео проектор, або телевізор + комп'ютер.

У рамках програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» в грудні 2020 р. 57 педагогічних працівників училища пройшли онлайн-курс «Удосконалення цифрових умінь викладачів та управлінського персоналу закладів ЗП(ПТО)» та успішно застосовують цифрові компетентності в умовах дистанційного та змішаного навчання. Ще одним з актуальних напрямів модернізації та інноваційного розвитку професійної освіти виступає STEM-освіта, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до подальшої освіти, вимагає технічно складніших навичок, зокрема із застосуванням природничо-математичних знань.

Особливою формою STEM-навчання є інтегровані уроки, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду. Викладачі училища активно практикують проведення таких уроків. Наприклад, у цьому навчальному році проведено інтегровані STEM-уроки: з експлуатації машин та обладнання; виробничого навчання і інформатики; з математики та лісової таксації; з географії та основ лісівництва; з біології та інформаційних технологій.

Однією із складових STEM-технологій є вивчення предмета з використанням прикладних задач. Так, при вивченні графіків тригонометричних функцій викладач Т. Петрова поєднала матеріал із предметом «Електротехніка» в групі, що навчається за професією «Електромонтер». Вивчаючи тему «Кути в просторі», Тетяна Василівна проводить бінарний урок з викладачем предмета «Сільськогосподарські машини». Учні використовують поняття «кут атаки» дис-

ків борони, від якого залежить глибина оранки. Викладач математики закріплює поняття кута між площинами, а викладач предмета «Сільськогосподарські машини» проводить практичну частину уроку. Учні на навчальному полі визначають глибину оранки під кутом атаки 15°–20°. Розглядаючи цю ж тему в групі електриків викладач звертається до правил встановлення сонячних батарей, використання фотоелектричного ефекту. Учні разом із викладачем електротехніки визначають оптимальний кут нахилу панелі, щоб отримати максимальне перетворення сонячної енергії на електричний струм.

А ще є таке важливе завдання як формування активної життєвої позиції, моральних якостей випускника. Знання, професійні навички, життєві компетентності – все це важливо, але, щоб жити в злагоді із самим собою та навколишнім світом, наші учні повинні розуміти інших людей, співчувати, допомагати у разі потреби. Тому навчальний процес тісно пов'язаний із вихованням, формуванням високої моральної позиції: патріотизму, духовності та доброчинності. Учні активно залучаються до благодійних акцій, зокрема, «Від серця до серця», «Подільський кошик – захиснику Вітчизни». Учні добровільно зібрали кошти на придбання предметів першої необхідності для Тульчинського будинку дитини, дитячого відділення районної лікарні, Тульчинського реабілітаційного центру для осіб з інвалідністю та обмеженими можливостями «Промінь надії», допомагали ветеранам та хворим людям похилого віку. Було зібрано кошти (понад 80 тис. грн) на лікування онкохворих дітей, на допомогу воїнам ООС та на подарунки для інвалідів. Мотивація учнів до участі в соціально-доброчинних акціях має велике значення. Тому ця робота проводиться системно, планово, добираються дієві форми роботи, які відповідають інтересам учнів, пробуджують їх внутрішнє прагнення творити добро, співпереживати.

Піклуючись про конкурентоспроможність своїх випускників, ми прагнемо створити освітнє середовище, що сприяло б саморозвитку та професійному зростанню здобувачів освіти. Вивчення навчальних дисциплін відбувається у тісному зв'язку з майбутньою професійною діяльністю. Забезпечується формування особистісних якостей та творчих здібностей, мобільності та здатності адаптуватись до будь-яких умов ринку праці. Звичайно, ця робота багатогранна і ще потребує вдосконалення, тому ми продовжуємо над цим працювати.

УДК 377:7]001.83-027.543

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Марина ПИЛЯВЕЦЬ, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заступник директора з навчально-методичної роботи Вищого художнього професійно-технічного училища № 5, м. Вінниця;

Дмитро НІКОЛІН, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заступник директора з навчально-виробничої роботи Вищого художнього професійно-технічного училища № 5, м. Вінниця

Проаналізовано основні напрями міжнародної співпраці Вищого художнього професійно-технічного училища № 5 міста Вінниці (далі – ВХПТУ № 5 м. Вінниця) та Фонду імені Ебергарда Шьока (Німеччина, місто Баден-Баден). Зазначено важливість розвитку соціального партнерства та проблем, що виникають в процесі реалізації такої взаємодії. Розглянуто проблематику адаптації Державних стандартів МОН України з професій «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» та «Столяр будівельний, виробник художніх виробів з дерева» до європейських вимог, особливості застосування модульної підготовки в українській системі професійно-технічної освіти.

Ключові слова: міжнародна співпраця, Фонд імені Ебергарда Шьока, Вище художнє професійно-технічне училище № 5 міста Вінниця (ВХПТУ № 5 м. Вінниця), навчально-практичний центр, професія «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр», «Столяр будівельний, виробник художніх виробів з дерева».

Marina PILYAVETS, Dmytro NIKOLIN

INTERNATIONAL COOPERATION AS A PRIORITY DIRECTION OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION AS THE EXAMPLE OF HIGHER ARTISTIC PROFESSIONAL PROFESSION

The article considers the main directions of international cooperation of the Higher Art Vocational School №5 of Vinnytsia (hereinafter - VHPTU №5 Vinnytsia) and the Ebergard Schock Foundation (Germany, Baden-Baden). In addition, the issue of adaptation of the State Standards of the Ministry of Education and Science of Ukraine in the relevant professions «a restorer of decorative and artistic paintings, a painter» and «a carpenter, a manufacturer of wood products» to European requirements. Features of the modular training system in the Ukrainian system of vocational education; and there are also features of functional of educational and practical centres with the modernized educational material base are described.

Keywords: international cooperation, Ebergard Shock Foundation, Higher Art Vocational School № 5 of Vinnytsia (VHPTU № 5 Vinnytsia), educational and practical centre, profession "a restorer of decorative and artistic paintings, a painter", "a construction carpenter, a manufacturer of artistic wood products".

Активний процес глобалізації сучасного світу зумовлює неминучі зміни в системі професійної (професійно-технічної) освіти та спонукає заклади шукати нові, інноваційні підходи зокрема в напрямі міжнародної співпраці. Стан українського ринку праці підтверджує, що кваліфікація робітничих кадрів не задовольняє потреб роботодавців. Одна з причин – відсутність налагодженої схеми партнерських зв'язків між стейкхолдерами та ЗП(ПТ)О. Підготовка кваліфікованих робітників потребує суттєвої модернізації змістовного компоненту та навчально-матеріальної бази, зміни загальних навчально-методичних підходів до організації освітнього процесу. Для забезпечення конкурентної здатності сучасного випускника, формування «глобалістської» людини необхідно вирішити чимало завдань: від забезпечення відповідної професійної підготовки молоді до навчання іноземних мов, окрім того, формування системи цінностей, передусім таких, як: патріотизм, почуття національної єдності, посідає у цьому процесі особливе місце.

© Пилиявець М., Ніколін Д., 2021

Міжнародна співпраця допомагає вирішити такі завдання: планування спільних програм міжнародного співробітництва з іноземними закладами освіти, виробничими установами, благодійними фондами, організаціями та іншими асоціаціями в галузі науки та освіти; організація заходів в рамках програми міжнародного обміну, стажування та практики викладачів, майстрів виробничого навчання та учнів ВХПТУ № 5 м. Вінниця; проведення відповідної організаційної та методичної роботи (адаптація держстандартів, освітніх планів та програм до німецьких вимог); здійснення інформаційної та рекламної роботи з метою пошуку нових партнерів та розширення географії міжнародних зв'язків, популяризація робітничих професій ВХПТУ № 5 м. Вінниця; оновлення навчально-матеріальної бази, створення навчально-практичних центрів з відповідних робітничих професій.

Для закладу професійної (професійно-технічної) освіти важливим є розв'язання ключових проблем від адаптації Держстандартів до створення належних педагогічних умов ефективної співпраці із зарубіжними установами. Отже, гло-

балізація змінює світ, а інтернаціоналізація – вимір освіти, і в основних напрямках розвитку професійно-технічної освіти в Україні всі вищезазначені проблеми мають бути враховані [1, 3]. Для Вищого художнього професійно-технічного училища № 5 м. Вінниці важливе значення мала реалізація міжнародного співробітництва в рамках підписаного у 2014 році Меморандуму про співпрацю між Фондом Ебергарда Шьока (Федеративна Республіка Німеччина) та Міністерством освіти і науки України, що реалізується завдяки представникам німецької сторони: П. Мьоллер, Т. Вайзе, А. Тобіас, Г. Блессінг, а з українського боку – директорами ЗП(ПТ)О у містах Львів, Вінниця, Київ, Харків.

Педагогіка праці та професійна педагогіка обґрунтовують такі принципи професійної освіти, як: випереджальний характер професійної підготовки, неперервність, фундаменталізація; інтеграція професійної освіти, науки і виробництва; рівний доступ до здобуття якісної професійної освіти різними категоріями населення; гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки і зайнятості населення, розвитком різних форм власності; диверсифікація; регіоналізація професійної освіти; поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки; єдність професійного навчання і виховання, екологізація, варіативність, індивідуалізація і диференціація [5, 49].

Досвід Німеччини свідчить про доцільність запозичення та упровадження в Україні процесів вдосконалення взаємодії центру і регіонів з питань функціонування й розвитку системи професійної освіти й організації їх діяльності шляхом перерозподілу повноважень і функцій; розширення спектру повноважень управлінь освітою при обласних державних адміністраціях і створення такого механізму управління, який мотивував би роботодавців та місцеву владу щодо її розвитку. Вартий упровадження прогресивний досвід Німеччини щодо фінансування професійної підготовки, необхідність розробки і впровадження механізму багатоканального та різнорівневого фінансування державних закладів професійно-технічної освіти, методики розрахунку вартості підготовки кваліфікованих робітників з урахуванням складності професій, базової моделі розрахунку нормативу бюджетного фінансування на одного учня; розширення спектру повноважень місцевих органів влади та роботодавців щодо фінансування. Досвід Німеччини свідчить про доцільність залучення до фінансування виробничої підготовки підприємств, на базі яких здійснюється професійне навчання учнів. Також заслуговує на увагу окремі елементи досвіду Німеччини стосовно професійної підготовки за зразком дуальної системи, суть якої полягає у взаємодії державних професійних шкіл та приватних підприємств, яка регулюється на законодавчому рівні. Дуальна система освіти у сучасній Німеччині функціонує в усіх галузях народного господарства країни [3, 134].

У досягненні високого рівня якості підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців виняткове значення мають державні стандарти професійної освіти. Значення компетентнісного підґрунтя змісту професійної освіти полягає в тому, що воно передбачає не тільки формування в майбутніх кваліфікованих фахівців високого рівня професіоналізму, під яким розуміють володіння особою конкретними технологічними процесами (професійні вміння, навички, досвід практичної діяльності, знання технологічних процесів), а й розвиток у них професійно важливих якостей (професійна «Я концепція», професійна культура, самостійність, здатність приймати відповідальні рішення, доводити до кінця почату справу, творчий підхід до професійної діяльності, гнучкість, неординарність мислення, комунікабельність, здатність до професійного навчання й підвищення кваліфікації, уміння вести діалог, творчо взаємодіяти у професійному середовищі тощо) [7, 8].

У контексті досвіду діяльності української системи професійно-технічної освіти та результатів реалізації деяких міжнародних програм у зазначеній сфері доцільно звернути увагу на те, що в межах участі в міжнародних проектах основна увага зосереджена на розробленні освітніх планів і програм для нових спеціальностей, орієнтованих на сучасний ринок праці відповідно до особливостей соціально-економічного розвитку країни. При цьому зроблено акцент на розвитку в молоді не лише професійних навичок, а й підприємницького духу, досвіду роботи в ринкових умовах [2, 128].

Охопити всі зазначені напрями досить складно, але розглянемо розвиток міжнародної співпраці на прикладі Вищого художнього професійно-технічного училища № 5 м. Вінниці, який має понад шість років досвіду взаємодії з Фондом імені Ебергарда Шьока. Підґрунтям для міжнародної співпраці стало підписання тристороннього договору у м. Львів між представниками Департаменту освіти і науки Вінницької обласної адміністрації, Фонду імені Ебергарда Шьока та Вищого художнього професійно-технічного училища № 5 міста Вінниці восени 2014 року, в результаті чого була започаткована модернізація професії «Маляр» на основі підписаного Міністерством освіти і науки Меморандуму про співпрацю [4, 3].

Розпочалася робота над адаптацією Державних стандартів з відповідної професії «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» до європейських вимог. Повне виконання умов змістовного компоненту навчання передбачає реалізацію дванадцяти модулів за вимогами німецької сторони. Причому 10 перших модулів – це підготовка кваліфікованих робітників, а ось 11–12 модулів передбачають підготовку майстрів більш високого рівня, здатних до самостійної підприємницької діяльності. Педагоги-практики ВХПТУ № 5 м. Вінниці вбачають аналогічний рівень у здобувачів фахової передвищої освіти у галузі знань 92 «Архітектура та будівництво» за спеціальністю 192 «Будівництво та цивільна ін-

женерія», оскільки ВХПТУ № 5 м. Вінниці має можливість готувати фахівців за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра.

Наступним кроком співпраці стало оновлення навчально-матеріальної бази, у результаті чого було створено два навчально-практичних центри з професії «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр», які мають кабінет, оснащений стаціонарними комп'ютерами, проектор, де здійснюється теоретична підготовка та навчально-виробничу майстерню, яка оснащена стендами, що імітують стіни будівель, де відбувається виробниче навчання. Особливе місце займають створені робочі місця майстра виробничого навчання та викладача, які є спільними та побудовані так, що вони можуть спостерігати за роботою учнів як під час теоретичної, так і в процесі практичної підготовки.

Ще один навчально-виробничий центр з професії «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр», що створений за сприяння представників Фонду Герхарда та Гізели Блессінгів, охоплює комплекс із трьох кабінетів: один оснащений ноутбуками, проектором для проведення занять із професійно-теоретичної підготовки, другий – має проектор, ноутбук, мольберти та допоміжне приладдя для реалізації підготовки з художнього напрямку. Третій – забезпечений кабінетами, що імітують стіни будинків для здійснення професійно-практичної підготовки учнів з опоряджувальних робіт. Також важливим є застосування інноваційних виробничих технологій, підготовка учнів під час виробничого навчання здійснюється завдяки використанню сучасних виробничих технологій у малярних та реставраційних роботах із застосуванням німецьких інструментів фірм «Storch», «Bosch», «Metabo» та фарб фірм «Caparol», «Knauf» тощо.

Перший набір абітурієнтів на зазначену професію відбувся у 2015 році, а випуск, відповідно, – 2018. Учні, крім дипломів кваліфікованого робітника, одержали сертифікати німецького зразка, які засвідчують рівень оволодіння професією та дають можливість випускникам реалізувати себе у Німеччині як висококваліфікованих майстрів своєї справи. Шлях до кінцевого результату – довготривала, кропітка робота всього педагогічного колективу та представників Фонду. Німецькою стороною неодноразово проводилися майстер-класи з підвищення кваліфікації педагогічного складу у містах Львів та Вінниця. Представники Фонду П. Мьоллер та Т. Вайзе систематично здійснюють візити до ВХПТУ № 5 м. Вінниці та контролюють виконання умов договору.

Успішна реалізація співпраці сприяла її розширенню, а 04.12.2017 року відбулося підписання договору між Департаментом освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації, Фондом імені Ебергарда Шьока та Вищим художнім професійно-технічним училищем № 5 міста Вінниця щодо підготовки кваліфікованих робітників із професії «Столяр будівельний, виробник

художніх виробів з дерева» [7,14–15]. Кваліфіковані педагогічні кадри адаптували робочі освітні плани та програми до європейських вимог і постійно займаються самовдосконаленням, знаходячись у пошуку та вивченні кращого досвіду роботи як українських колег, так і фахівців провідних європейських країн. Саме з цією метою вони пройшли стажування в м. Лейпцигу (Німеччина) у 2019 році.

У 2018 році було встановлено нові верстати для обробки деревини німецького виробництва – фугувальний, фрезерний, рейсмусовий, а також компресор на 240 літрів. За сприянням Фонду імені Ебергарда Шьока створено навчально-практичний центр сучасних деревообробних технологій, відкриття якого відбулося у 2019 році. У межах реалізації проекту проведено капітальну реконструкцію та ремонт приміщень (заміна підлоги, систем електропостачання та освітлення, теплопостачання, вентиляції приміщень майстерень ручної та механічної обробки деревини), покращено санітарно-гігієнічні умови для учасників освітнього процесу, обладнано системою припливно-витяжної вентиляції приміщення для виконання фарбувальних робіт. Навчально-виробничі приміщення обладнано системою автоматичної пожежної сигналізації. Придбано та встановлено частину сучасного обладнання для ручної та механізованої обробки деревини та виконання опоряджувальних робіт. У 2020 році для дооснащення центру придбано верстатне обладнання, ручний електроінструмент провідних європейських виробників, верстатний інструмент, технічні засоби навчання, матеріали для навчальних цілей, спецодяг. Всього використано коштів субвенції 1 016 200 грн, коштів співфінансування 611 829 грн. Співфінансування проекту складало 37%. Узгоджена робота ВХПТУ № 5 м. Вінниці та Фонду імені Ебергарда Шьока, – суттєвий внесок у розвиток міжнародної співпраці державних структур, запорука успішного розвитку закладу професійно-технічної освіти та професій будівельного профілю.

Висновки. Узагальнюючи різні аспекти реалізованої співпраці між ВХПТУ № 5 міста Вінниці та Фондом Ебергарда Шьока, що проаналізовані у статті та, враховуючи прогнозовані результати їх упровадження, підсумуємо: для формування професійної компетентності майбутнього висококваліфікованого робітника, конкурентоспроможного на європейському ринку як всебічно розвиненої, творчої особистості, здатної навчатися протягом життя, не можна обмежуватися однобачним підходом до навчання. Інтегрований результат може дати лише цілісна система, що передбачає адаптацію українських державних стандартів професійно-технічної освіти до європейських вимог, компонентами якої є сукупність прогресивних інноваційних освітніх та виробничих технологій, сучасних технічних засобів навчання, оновленої навчально-матеріальної бази; які спрямовані на розвиток особистості та постійне удосконалення професійної майстер-

ності майбутніх випускників. Підвищення кваліфікації педагогів – також важливий аспект. Саме під час проведення майстер-класів викладачі та майстри виробничого навчання поглиблюють знання щодо виробничих технологій, які є прогресивними у Європі й дають змогу підвищити якість виконання певних видів будівельних робіт (в опорядженні чи столярній справі).

Майбутнім висококваліфікованим робітникам важливо вивчати і українську мову, і мову країни-партнера; історію розвитку європейської та української державності й низку інших навчальних предметів, які забезпечують належні умови формування ключових та профільних компетентностей учнів. За роки співпраці рівень успішності з загальнотехнічних та професійних предметів не був нижчим, ніж 100 %, а кількість учнів, що досягли третього та четвертого рівня навчальних досягнень не була меншою, ніж 80 %. Це свідчить про високий якісний показник підготовки випускників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Knight J. Updating the Definition of Internationalization / J. Knight // International Higher Education. – 2003. – № 33. – Р.1–3

2. Авшенюк Н. М., Креденець Н. Я. Професійна освіта у вимірах соціального партнерства в Австрії і Німеччині: монографія; за заг. ред. Н. М. Авшенюк/ Н. М. Авшенюк, Н. Я. Креденець. – Львів : «Растр-7», 2019 – 252 с.

3. Козак Т. Упровадження прогресивних ідей професійної підготовки старшокласників в освітньому просторі України / Т. Б. Козак // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 30. – С. 131–138.

4. Меморандум про взаєморозуміння щодо сприяння співробітництву у сфері науки, технологій та інновацій між Міністерством освіти і науки України та Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень Федеративної Республіки Німеччина від 23.11.2009 р.

5. Ничкало Н. Професійна педагогіка і психопедагогіка праці у діалектичному взаємозв'язку / Н. Ничкало // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 2. – С. 42–53.

6. Радкевич В. Теоретичні та методичні засади розвитку професійної освіти і навчання: результати, проблеми, перспективи / В. Радкевич // Наук. вісн. Ін-ту проф.-техн. освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. пр. / Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України ; [редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – Київ, 2016. – Вип. 11. – С. 5–22.

7. Річний звіт 2019 Фонду Ебергарда Шьока. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <https://eberhard-schoeck-stiftung.de> (дата звернення 30.03.2021) – Назва з екран.

УДК 377.37.014.6.005.6

ПАРТНЕРСТВО ЯК УМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Маргарита МІСЬКОВА, заступник директора з методичної роботи Державного професійно-технічного навчального закладу «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту», м. Козятин

Розкрито особливості реалізації різних видів партнерських зв'язків закладом професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) на прикладі ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту». Зокрема, окреслено особливості започаткування, розширення та вдосконалення партнерських зв'язків із Асоціацією державних ЗП(ПТ)О України залізничного профілю та міжнародною асоціацією «Освіта без кордонів».

Ключові слова: партнерство, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, міжнародна співпраця, освітній процес, міжнародні конкурси, змагання, виставки.

MARGARITA MISKOVA

PARTNERSHIP AS A CONDITION FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT

At this article describe the peculiarities of realization of different types of partnerships by the institution of professional (vocational) education (hereinafter – IP(V)E) at the example of Koziatyn Interregional Higher Professional School of Railway Transport. In particular, describe the peculiarities of establishing, expanding and improving of partnerships with the Association of State Institutions of Vocational Education of Ukraine of Railway Profile and the International Association "Education without Borders".

Keywords: partnership, institution of professional (vocational) education, international cooperation, educational process, international competitions, contests, exhibitions.

© Миськова М., 2021

Ступінь розвитку кожної країни, рівень її економіки, місце у світовому співробітництві певною мірою зумовлюється загальним освітнім рівнем. У всіх країнах світу державні діячі усвідомлюють той факт, що у XXI столітті радикально змінюються економіка і суспільство, прискорюються соціальні зміни, відбувається революція в інформаційних і комунікаційних технологіях. Це зумовлює необхідність глобальних змін у професійній (професійно-технічній) освіті на всіх рівнях і спонукає до вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців. ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту (далі – Козятинське МВПУЗТ) прагне працювати ефективно, оперативно та гнучко реагувати на практичні та швидкозмінні потреби населення у навчанні, а роботодавців – у кваліфікованих робітниках. Одним зі стратегічних напрямів для досягнення цієї мети є партнерство різних рівнів.

У жовтні 2008 р. на базі Козятинського МВПУЗТ була зареєстрована Асоціація державних ЗП(ПТ)О України залізничного профілю. Головою Асоціації було обрано директора училища А. Стецюка. Мета створення Асоціації: сприяння розвитку національної професійної (професійно-технічної) освіти, задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках; інтеграція на світовий ринок праці за допомогою IES-стандартів, що дає рівні можливості випускникам освітніх закладів залізничного профілю на міжнародному ринку праці. До складу Асоціації входить 14 закладів професійної (професійно-технічної) освіти України, які мають відповідну матеріально-технічну базу, широко впроваджують в освітній процес інформаційні та інноваційні технології, гнучко реагують на потреби ринку робітничих кадрів українських залізниць.

Заклади освіти беруть участь у галузевих конкурсах професійної майстерності, спільно працюють над розробкою державних стандартів П(ПТ)О, створюють навчальні посібники та програмні засоби. Так, у 2014 році електронний засіб навчального призначення «Будова та ремонт тепловоза», розроблений і апробований творчою групою Асоціації, отримав гриф Міністерства освіти і науки України. Нині триває співпраця між викладачами спецпредметів щодо впровадження елементів STEM-навчання в процес вивчення дисциплін, а також організації дистанційного та змішаного навчання.

Відпрацьованою системою стала робота творчих груп над спільними проектами, які щороку представляються на Міжнародних виставках «Іноватика в освіті» та «Сучасні заклади освіти» й отримують високі конкурсні нагороди: гран-прі рейтингових конкурсів «Лідер міжнародної діяльності» та «Лідер професійної (професійно-технічної) освіти, золоті медалі та дипломи організаторів виставки».

Тридцятирічна дружба пов'язує ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту» та Тренчинське

залізничне училище (нині – Доправну академію) Словаччини. Процеси, що відбувалися в нашій країні, частково призвели до втрати співпраці. Але весь цей час колективи обох училищ працювали на перспективу: вводили нові технології, розробляли нові методики навчання, випробовували та вивчали нове обладнання. Завдяки зусиллям директорів училищ А. Стецюка та Я. Ліпгака, були поновлені міжнародні зв'язки. 25 жовтня 2002 р. була пролонгована угода між професійно-технічним залізничним училищем м. Тренчин (Словаччина) та Козятинським МВПУЗТ, завдяки якій освітній заклад став членом міжнародної Асоціації «Освіта без кордонів», участь в якій беруть училища та коледжі з 15-ти країн світу. Україну представляє лише Козятинське МВПУЗТ.

Закладом освіти укладені угоди про співпрацю також з Вільнюським училищем залізничного транспорту та комерційних послуг (Литва), Технікумом зв'язку ім. І. Сегельського м. Познань (Польща), Технічним коледжем залізничного транспорту м. Бельци (Молдова), загальноосвітньою школою «Оранті» (Грузія), Центром професійної освіти «Даугавпілський технікум» (Латвія), Талліннським політехнічним технікумом (Естонія), Бакинським державним коледжем зв'язку та транспорту (Азербайджан).

Завдячуючи плідній співпраці з європейськими освітніми закладами, педагогічні працівники училища щороку запрошуються на засідання Германської секції Європейської Асоціації педагогів (EBB/AEDE) в м. Ортенбург, де діляться своїм досвідом та вивчають європейський підхід до навчання та виховання. У семінарі беруть участь науковці з Німеччини, Франції, Румунії, Угорщини, Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Словаччини, Чехії, Люксембургу, Італії, Австрії, Литви та Латвії. 02 червня 2017 р. директор училища А. Стецюк відвідав Міжнародну конференцію на тему «Підвищення якості освіти професійно-технічних навчальних закладів за рахунок залучення роботодавців в процес адаптації професійної підготовки до ринку праці», яка проводилась у рамках польсько-німецького проекту та проходила в залі засідань Великопольського воєводства м. Познань (Польща). Під час конференції розглядалися основні шляхи розв'язання проблеми підвищення якості освіти професійно-технічних навчальних закладів за рахунок залучення роботодавців.

Наприкінці вересня 2018 р. на базі школи «Орнаті» (Грузія) відбулося засідання керівників партнерських закладів освіти із Грузії, України, Словаччини, Молдови, Латвії, Польщі, Азербайджану та Вірменії. А. Стецюк та Л. Осіпчук, заступник директора з виховної роботи, представляли Україну. Метою зустрічі було ознайомлення із системою освіти Грузії. У жовтні 2019 року ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне професійно-технічне училище залізничного транспорту» став майданчиком для історичної зустрічі здобувачів освіти – представників Молодіжних

Рад закладів освіти 5 країн Європи: Словаччини, Польщі, Латвії, Литви, Молдови та 16 закладів освіти України. Учасники підбили підсумки впровадження в Укрзалізницю елементів дуальної форми навчання у підготовку кадрів, обговорили шляхи подальшої співпраці. Цікаву та живу дискусію «Чому я вирішив стати залізничником?» провів у другій секції А. Абашидзе, де разом з юними залізничниками Київської дитячої залізниці розповів про власні мотиви у виборі професії. Тренінг «Сходінка у доросле життя», проведений працівником Освітнього Хабу (EduHub.in.ua) С. Тараненком, де всі присутні були лідерами, націленими на результат 100 %.

У рамках обміну досвідом, відповідно до угод, здобувачі освіти разом із своїми наставниками брали участь у міжнародних спортивних змаганнях, олімпіадах, конкурсах професійної майстерності та мали відповідні досягнення:

- травень 2019 р. – участь в Міжнародному конкурсі з географії європейських країн (Доправна академія м. Тренчин (Словаччина)) – диплом за зайняте III місце (здобувачка освіти гр. № 316 Токар Л.) та сертифікат за зайняте IV загальнокомандне місце;

- грудень 2019 р. – участь у Міжнародних змаганнях з волейболу серед студентської молоді в м. Даугавпілс (Латвія) – II місце;

- жовтень 2020 р. – участь у міжнародному онлайн-конкурсі студентських презентацій на тему «Молодь навчанням переможе пандемію» серед здобувачів освіти навчальних закладів-партнерів Познанської угоди. У заході взяли участь учні з України, Грузії, Молдови, Польщі, Литви, Латвії, Словаччини та Азербайджану. Конкурс проводився англійською мовою, учасникам видавалися сертифікати.

З метою пропаганди творчих досягнень педагогічних та учнівських колективів у інноваційному розвитку освіти України в училищі працюють творчі групи, які регулярно представляють роботи на виставках різних рівнів. Наше училище є постійним учасником всеукраїнських та міжнародних виставок «Сучасна освіта в Україні» та «Інноватика в освіті».

Як самостійні проектні роботи Козятинського МВПУЗТ, так і спільні проекти із закладами освіти – членами міжнародної Асоціації «Освіта без кордонів неодноразово були відзначені журі конкурсу:

- березень 2018 р. – Дев'ята Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти – 2018» та Шостий Міжнародній виставці освіти за кордоном «WorldEdu» спільний проект Козятинського МВПУЗТ із членами міжнародної асоціації з тематичної номінації «Упровадження сучасних засобів навчання, проектів, програм і технологій для вдосконалення та підвищення ефективності навчально-виховного процесу» нагороджений Золотою медаллю та Почесним Дипломом;

- березень 2019 р. спільний проект Козятинського училища та міжнародної Асоціації «Освіта без кордонів», а саме: Технікума зв'язку та ко-

мунікацій ім. І. Сегельського м. Познань (Польща), Вільнюського училища залізничного транспорту та комерційних послуг (Литва), Бельцького Технічного коледжу залізничного транспорту (Молдова), загальноосвітньої школи «Оранті» (Грузія), Центра професійної освіти «Даугавпілський технікум» (Латвія), Талліннського політехнічного технікуму (Естонія), Доправної академії м. Тренчин (Словаччина) у тематичній номінації «Формування інформаційно-цифрової компетентності як найважливішої складової розвитку сучасної особистості» на Десятій міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти» та Дев'ятій міжнародній виставці освіти за кордоном «WorldEdu» нагороджений Золотою медаллю та Почесним Дипломом;

- жовтень 2019 р. – Одинадцята міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті» та Десятій міжнародній виставці освіти за кордоном «WorldEdu» конкурсну роботу з теми «Особливості підготовки конкурентоздатних кваліфікованих робітників у професійному (професійно-технічному) навчальному закладі в умовах ринку праці» була високо оцінено журі. Навчальний заклад отримав почесне звання «Лідер інновацій в освіті»;

- серпень 2020 р. (традиційне проведення у березні було перенесено у зв'язку із встановленим карантинном з метою запобігання поширенню хвороби COVID-19);

- Одинадцята міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти» та Міжнародна виставка освіти за кордоном «WorldEdu» – проектна робота в номінації «Міжнародне співробітництво як важливий чинник конкурентоспроможності української освітньої системи» була нагороджена Золотою медаллю.

Двічі (у 2013 й у 2016 р.) організаторами виставки в рамках рейтингового конкурсу Козятинське МВПУЗТ було удостоєне звання «Лідер міжнародної діяльності». 30–31 жовтня 2017 року педагогічні працівники училища брали участь у Міжнародній науково-методичній конференції «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи». Проведення конференції в такому широкому форматі стало можливим завдяки спільному проекту Саксонського центру дидактики вищої школи і Громадської організації «Європейська освіта і наука в Україні», до складу якої входять педагоги з усієї України. У конференції взяли участь 38 педагогів залізничних навчальних закладів, з яких – 21 працівник Козятинського училища. Проект фінансувався Міністерством закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини. Його мета: підтримка та розвиток в українських закладах освіти системи навчання, орієнтованого на учнів і розвиток їхніх компетентностей. Німецькі та українські педагоги мали можливість започаткувати нові зв'язки, обмінятися досвідом та підвищити кваліфікацію.

Родзинкою конференції був майстер-клас на тему «Місце професійно-технічної освіти в реформованій системі освіти України порівняно з дуаль-

ною системою Німеччини», який провели С. Іваненко професор, доктор філологічних наук НПУ імені М. П. Драгоманова, голова Громадської організації «Європейська освіта і наука в Україні» та А. Стецюк як голова Асоціації державних закладів професійної(професійно-технічної) освіти України залізничного профілю, голова «Об'єднання педагогів залізничних навчальних закладів України».

24 квітня 2019 року делегація від Козятинського МВПУЗТ брала участь у засіданні круглого столу «Дуальна освіта – досвід європейських країн», який проходив у Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова разом із Об'єднанням педагогів залізничного профілю національної секції педагогів України. На цьому заході відбулася зустріч членів творчого об'єднання та національної секції ГО «Європейська освіта і наука в Україні» з Президентом Асоціації педагогів Європи (AEDE) професором Сільвано Марселья, який розповів про дуальну систему освіти в Італії та в інших європейських країнах. Директор училища А. Стецюк є членом організації педагогів Європи AED. Нині 32 педагогічні працівники училища є членами громадської організації «Європейська освіта і наука в Україні» і активно впроваджують здобутки європейської освіти в освітній процес.

У серпні 2008 року ДПТНЗ «Козятинське міжрегіональне вище професійне училище залізничного транспорту» пройшло процедуру сертифікації компанією Education Society (London) у

Міжнародному центрі сертифікації з 12 професій: електромонтер контактної мережі; «Монтер колії»; «Муляр»; «Маляр»; «Лицювальник-плиточник»; «штукатур»; «Столяр будівельний»; «Тесляр»; «Оператор комп'ютерного набору»; «Перукар»; «Кухар»; «Кондитер». Цей Сертифікат можна отримати 14 іноземними мовами відповідно до обраної для працевлаштування країни. І це забезпечило вагоме місце освітнього закладу на міжнародному ринку праці за дванадцятибальною IES шкалою.

У липні 2014 року для Козятинського МВПУЗТ було підтверджено наявний рейтинг ССС. Нині проводиться аналіз роботи училища за останні два роки щодо підтвердження дійсного рейтингу нашого закладу серед навчальних закладів Міжнародної освітянської спільноти (International Education Society, IES). За період 2008–2020 рр. 138 випускників Козятинського МВПУЗТ отримали сертифікат IES, що збільшило їх конкурентоспроможність на сучасному ринку праці. Училище має великі перспективи розвитку. А що може забезпечити реалізацію планів та проєктів? На нашу думку, це соціальне та міжнародне партнерство, стратегічне планування та інвестиції за рахунок партнерів, роботодавців і власної позабюджетної діяльності. Така співпраця дає можливість задовольняти потреби здобувачів освіти в інтелектуальному, культурному й моральному розвитку, в отриманні професійної освіти та кваліфікації в обраній сфері професійної діяльності, в можливості реалізувати власні життєві наміри.

УДК 377.35

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Валентина БАЛИЦЬКА, директор Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг», м. Вінниця

Розкрито особливості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з огляду на європейські орієнтири. Висвітлено досвід упровадження європейських проєктів в освітню практику Вінницького вищого професійного училища сфери послуг. Окреслено шляхи підвищення якості професійної освіти.

Ключові слова: професійна освіта, якість освіти, європейський досвід, проєкт.

Valentyna BALYTSKA

EUROPEAN GUIDELINES IN THE TRAINING OF FUTURE SKILLED WORKERS

The peculiarities of training of future skilled workers according to European directions are revealed. The experience of implementation of European projects in the educational practice of Vinnytsia High Vocational School of Public Service is described. The ways of improvement of vocational education quality are outlined.

Keywords: vocational education, quality of education, European experience, project.

Загальновідомо, що професійна освіта України наразі перебуває у процесі реформування, основна мета якого – підвищення

якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. У Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року

© Балицька В, 2021

з-поміж основних проблем галузі виділяється невідповідність якості підготовки здобувачів П(П)О вимогам роботодавців й наводяться результати дослідження Світового банку «Навички для сучасної України», а саме:

- майже 70 % опитаних керівників фірм стверджують, що випускники ЗП(П)О не володіють належними теоретичними знаннями й практичними вміннями;
- понад 58 % респондентів відзначають відсутність у випускників ЗП(П)О типів та рівнів навичок, необхідних роботодавцям;
- 55 % – відсутність актуальних знань [2].

З огляду на ці та інші факти, стратегічною метою колективу ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» є створення нового типу закладу професійної освіти з орієнтацією на європейські стандарти. Тому перед педагогічними працівниками училища постає завдання пошуку новітніх підходів щодо удосконалення системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. У цьому сенсі є цінним вивчення й упровадження зарубіжного досвіду.

Нами виокремлено особливості професійної підготовки за європейською моделлю. Ними є: вивчення потреб регіонального ринку праці, інтегрування окремих професій, компетентнісний підхід у підготовці кадрів, залучення практиків до освітнього процесу, реалізація концепції навчання впродовж життя, навчання за дуальною формою, впровадження методики проблемно-орієнтованого навчання. Наразі Вінницьке вище професійне училище сфери послуг – потужний заклад на ринку освітніх послуг, провідна роль у якому відводиться забезпеченню якості підготовки робітничих кадрів. За роки діяльності освітнім закладом підготовлено понад 14 тисяч кваліфікованих робітників для м. Вінниці та Вінницької області. Нині у закладі здійснюється підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації з 12 інтегрованих професій, затребуваних на ринку праці.

Одним із чинників забезпечення якості професійної підготовки у ЗП(П)О є реалізація компетентнісного підходу. Про актуальність такого підходу в наукових джерелах зазначено таке: «З метою наближення вітчизняної освіти до європейських стандартів ПТНЗ сфери послуг мають створювати сприятливий освітній простір для розвитку компетентностей, а навчальні програми – охоплювати теми, після освоєння яких учні зможуть продемонструвати своє оволодіння компетентностями» [1, 56].

Освітній процес Вінницького вищого професійного училища сфери послуг забезпечує висококваліфікований педагогічний колектив, життєвим кредо якого стала реалізація концепції «Компетентний педагог – компетентний здобувач освіти – компетентний випускник». Розвиток професійної майстерності, самоосвіта, навчання впродовж життя – основні тренди, що втілюються кожним

педагогом під час освітньої діяльності. Досвідченість колективу підтверджується і якісними показниками, зокрема з-поміж викладачів частка осіб з кваліфікаційною категорією «спеціаліст вищої категорії» становить 63 %, педагогічним званням «викладач-методист» – 28 %, «старший викладач» – 13 %. Відповідно серед майстрів виробничого навчання 30 % мають педагогічне звання «майстер виробничого навчання I категорії», 13 % – «майстер виробничого навчання II категорії».

Педагогічні працівники училища є постійними учасниками семінарів, тренінгів, майстер-класів та інших заходів, спрямованих на підвищення професійного рівня, розвиток професійних компетентностей. Особлива увага у закладі приділяється розвитку цифрової компетентності, яка входить до переліку ключових компетентностей для навчання впродовж життя [3]. Лише за останній рік (з березня 2020 р. по лютий 2021 р.) педагогами училища отримано 539 сертифікатів з підвищення кваліфікації та успішного завершення професійних курсів (більшість з яких – саме з питань цифровізації освітнього процесу). Крім того, освітній заклад має багатий досвід співпраці з закордонними партнерами, що є запорукою реалізації європейських освітніх напрямів.

Важливе значення у формуванні професійної компетентності має проходження виробничої практики. Майбутні кваліфіковані робітники – здобувачі освіти Вінницького вищого професійного училища сфери послуг, які навчаються за професіями «Кухар», «Кондитер», «Майстер ресторанного обслуговування», мають можливість удосконалювати теоретичні знання й практичні навички через проходження виробничої практики у готельно-ресторанних комплексах Сонячного берега Болгарії, а саме: «Явор-палас», «Колізей», «Планета», у Міжнародному молодіжному центрі відпочинку Болгарії. Під час практики майбутні випускники ознайомлюються з європейськими стандартами обслуговування, сучасними новинками європейської кухні, і при цьому суттєво підвищують рівень професійної компетентності. Практика такого рівня уможливорює формування навичок обслуговування за «шведською лінією», ознайомлення з іноземною професійною літературою, вивчення національних традицій гостинності, відпрацювання навичок роботи бармена в готельно-ресторанному комплексі з використанням інноваційного устаткування, впровадження технології Cook and Chill, ознайомлення з бригадним методом обслуговування офіціантами в залі ресторану. Після завершення виробничої практики в Болгарії здобувачі освіти Вінницького вищого професійного училища сфери послуг та їх наставники отримують сертифікати та дипломи Міжнародної академії ресторанів, готелів та туризму (м. Софія) за професією «Менеджер ресторану».

Крім того, у здобувачів освіти Вінницького вищого професійного училища сфери послуг є мож-

ливість проходити стажування у Греції, зокрема, після конкурсного відбору учнів запрошують на навчання в Академію туризму (м. Волос, Греція) та стажування у готелі Atl. Marmari Beachin Kos (Греція, Південні Егейські острови, Кос о. Мармарі). Стажування передбачає два складники: освітню програму і роботу в кращих готельних комплексах грецьких островів. Учасники програми, які успішно опановують навчальний курс, отримують міжнародний сертифікат за програмою «Сервіс та управління технологіями взаємин із споживачем», після чого приступають до практичної частини – стажування в готелях. Під час стажування вивчають нові тенденції розвитку туризму такі як:

- використання новітніх інформаційних та комунікаційних технологій у галузі туристичних послуг;
- підвищення якості середовища основних напрямів туристичних послуг;
- використання місцевих складових туристичного потенціалу.

Ця програма – одна із складових перспективного і багатогранного співробітництва з міжнародними партнерами. У рамках договору між Вінницьким вищим професійним училищем сфери послуг та Академією туризму Греції передбачено обмін освітніми програмами, розвиток спільних туристичних програм, проведення конференцій та майстер-класів.

Як показує практика, важливим елементом підвищення якості професійної освіти є участь у міжнародних проектах. Колектив ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» систематично залучається до реалізації таких проектів.

Одним із них став проєкт з підприємницької діяльності “Entrepreneurial EAST Entrepreneurship Activities – Strategic Training”. Мета проєкту: вивчення можливостей виходу на ринок праці та способів започаткування підприємницької діяльності. Результат: формування знань та навичок командної роботи, креативності, уміння ставити цілі, оцінювати ризики, вирішувати конфлікти та будувати ефективні комунікації, використовуючи методи неформальної освіти, а також генерувати та впроваджувати ідеї для молодіжного підприємництва.

У Вінницькому вищому професійному училищі сфери послуг також реалізовувалися проєкти у рамках співпраці з Фолькуніверситетом Швеції. Це проєкти “Baltic Network for prevention of Early School Leaving” (SEE-ME – I, SEE-ME – II), IGMA-3. Проєкт SEE-ME – I орієнтований на ознайомлення з сучасною методологією проблемно-орієнтованого навчання. Його результат – упровадження в освітній процес методології проблемно-орієнтованого навчання, формування навичок розв’язання проблемних ситуацій, логічного та критичного мислення.

Метою проєкту IGMA-3 є скорочення відстані до ринку праці для молодих людей з ризиком

безробіття та соціальної ізоляції, а результатом – підвищення професійного рівня робітників, які працюють у сфері освіти дорослого населення та мають справу з консультуванням з питань професійної діяльності та працевлаштуванням молоді, удосконалення якості освіти для безробітної молоді, надання консультацій з питань розвитку кар’єри та працевлаштування.

З 2019 року ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» – учасник програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» – спільної програми ЄС та його держав-членів (Німеччини, Фінляндії, Польщі й Естонії) для підтримки реформи професійно-технічної освіти в Україні [4]. Третій компонент програми «Модернізація інфраструктури та обладнання» перегукується з однією зі стратегічних цілей Вінницького вищого професійного училища сфери послуг. У рамках програми EU4Skills в освітньому закладі передбачається реалізація проєктів зі створення: інтерактивного хабу – навчально-тренувального простору для підготовки кухарів, кондитерів, майстрів ресторанного обслуговування; тренувального готельно-туристичного простору; SMART-центру з підготовки кваліфікованих робітників за професією «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів»; STEM-лабораторії цифрового розвитку.

Висновки. Як бачимо, дієвим механізмом оновлення якості професійного навчання є співпраця з зарубіжними партнерами, участь у міжнародних проєктах, вивчення зарубіжного досвіду з підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. Відповідно організація освітнього процесу у ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» відбувається з урахуванням європейських, регіональних та галузевих особливостей. Викладачі та майстри виробничого навчання розробляють і впроваджують інноваційні методики професійної підготовки здобувачів освіти, що максимально підвищує їх конкурентоздатність на ринку праці, а результатом організації освітнього процесу стає активна комунікація з можливістю застосовувати набуті знання, уміння й навички в реальному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями: посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев’яно, О. Г. Оліферчук. Київ: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 152 с.
2. Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року : рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 21.12.2020 р. № 12/2-3. – URL <https://cutt.ly/bcXxWf4>.
3. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. – URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.
4. Міністерство освіти і науки України. EU4SKILLS. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/eu4skills>.

ПОКЛИКАННЯ ВАЛЕНТИНИ РАДКЕВИЧ – СЛУЖІННЯ ПРОФТЕХОСВІТІ

Цього літа святкує славний ювілей **Валентина Олександрівна РАДКЕВИЧ**, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, заслужений працівник освіти України, іноземний член Академії педагогічних наук Республіки Казахстан, член Президії Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти, директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Валентина Радкевич автор понад 250 наукових праць. Нагороджена орденом княгині Ольги III та II ступенів, медаллю «Трудова слава» II ступеня, нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України», «За наукові досягнення», «Василь Сухомлинський», відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни», медаллю НАПН України «Ушинський К. Д.» тощо.

Жодного дня – без праці. Подекуди важкої. Часом виснажливої. Часто буденної і не зовсім романтичної. Але завжди – життєво необхідної. Ця потреба постійного руху – самоаналізу, самоконтролю, саморозвитку й самовдосконалення – стала основою особистісного та професійного успіху Валентини Олександрівни Радкевич – директора Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Шлях від випускниці Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. О. Галана за спеціальністю «Загальнотехнічні дисципліни і праця» (1985) до дійсного члена (академіка) Національної академії педагогічних наук України (2016) – це роки міцного сплетіння педагогічної і наукової діяльності, підготовки кандидатських і докторських досліджень, керівництва закладами освіти, експериментами всеукраїнського рівня, законотворчої, експертної, консультативної й дорадчої діяльності. Великі перемоги ставали результатом невпинного додання труднощів, постійного аналізу невдач, гартування міцної волі й життєвого оптимізму.

Під науковим керівництвом і за наукового консультування Валентини Радкевич захи-

щено 19 кандидатських та 7 докторських дисертацій. В. Радкевич ініціювала видання п'яти збірників наукових праць: «Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України», «Модернізація професійної освіти і навчання: перспективи, проблеми, пошуки», «Професійна освіта: проблеми і перспективи», «Професійне навчання на виробництві», «Професійно-художня освіта», «Дидактика професійної школи», наукового електронного видання «Теорія і методика професійної освіти». Валентина Радкевич заступник головного редактора науково-методичного журналу «Професійна освіта», член редакційних колегій фахових та інших науково-педагогічних видань.

Успішний приклад професійного шляху цілком закономірно надихає інших. Нині Валентина Олександрівна очолює провідну наукову установу зі згуртованим колективом висококваліфікованих наукових і науково-педагогічних працівників, які готують кадри вищої кваліфікації для вітчизняної системи освіти, здійснюють науково-методичний супровід її модернізації, керують інноваційною освітньою діяльністю закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, беруть участь у розробленні освітніх і професійних стандартів, виступають експертами численних законопроектів та інших освітніх документів всеукраїнського та регіонального рівнів.

Попереду – безліч вершин, що неодмінно будуть подолані, якщо за справу береться віддана справі Людина. З роси і води Вам, шановна Валентино Олександрівно!

*Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти*

ВІД ТОКАРЯ – ДО ІННОВАЦІЙНОГО ДИРЕКТОРА

До ювілею Петра Качаловського

Вся спільнота української профтехосвіти вітає **Петра Івановича Качаловського** зі славним Ювілеєм.

Петро Іванович народився в селі Велика Чернявка Житомирської області, та все його життя і професійна діяльність пов'язані з Києвом.

Майже півстоліття ювіляр присвятив служінню учням і професійно-технічній освіті, підготовці і вихованню кваліфікованих робітників. Петро Іванович почав працювати у 1971 р. токарем 4-го розряду у професійно-технічному училищі № 4 м. Києва. Педагог за покликанням, досвідчений організатор, мудрий і творчий керівник пройшов шлях від учня профтехучилища до директора Київського вищого професійного училища будівництва і архітектури.

Як талановитий менеджер освіти Петро Іванович активно працює над удосконаленням системи столичної профтехосвіти, впровадженням новітніх форм і методів професійного навчання, інформаційно-комунікаційних технологій у практику роботи ЗП(ПТ)О. Багатий досвід його управлінської та педагогічної діяльності, вимогливість до себе і колег, принципова життєва позиція, перспективне бачення розвитку професійної освіти здобули широке визнання й авторитет серед працівників П(ПТ)О столиці України.

За наполегливу й самовіддану працю, творчий потенціал, високий професіоналізм ювіляр нагороджений орденом «Знак Пошани», нагрудними знаками «Відмінник освіти України», «Антон Макаренко», медаллю НАПН України «Ушинський К. Д.», «Відмінник столичної освіти», «Майстер – Золоті руки». Відзначений Подякою мера столиці України, голови Святошинської районної в м. Києві державної адміністрації.

Шановний Петре Івановичу! Від глибини наших сердець бажаємо Вам козацького здоров'я, сили, життєвих гараздів, творчої

насаги, креативних ідей та продуктивних рішень.

Нехай цей ювілей буде визнанням Ваших здобутків, вдячністю за невтомну працю, мудрість і далекоглядність і стане запорукою добрих справ і нових успіхів у благородній справі – підготовці кваліфікованих робітників для професійної освіти столиці України.

*Відділення професійної освіти і освіти
дорослих НАПН України
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України
Всеукраїнська асоціація працівників
професійно-технічної освіти
Голова Ради ветеранів профтехосвіти м. Києва*

“

УВАГА!

Відкрито онлайн-архів видань «Педагогічної преси»!
Шановні освітяни!

В умовах протидії пандемії COVID-19 пропонуємо для педагогічних працівників,
методистів та студентів зручний онлайн-інструмент – доступ 24/7
до бібліотеки електронних журналів та газет
www.pedpresa.ua

Перелік наших видань:

Газети:
«Освіта України», «Педагогічна газета України», Спецвипуск газети «Освіта України»,
«Інформаційний збірник для освітян»;

Науково-методичні журнали:
«Українська мова і література в школах України», «Всесвітня література в школах України»,
«Географія та економіка в рідній школі», «Історія в рідній школі», «Математика в рідній школі»,
«Іноземні мови в школах України», «Біологія і хімія в рідній школі», «Вища освіта України»,
«Фізика та астрономія в рідній школі», «Фізичне виховання в рідній школі», «Професійна освіта»
«Трудова підготовка в рідній школі», «Особлива дитина: навчання і виховання»

**З повагою,
колектив видавництва «Педагогічна преса»**

”

ВИДАВНИЦТВО ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО

ПЕРЕДПЛАТА-2022 на I півріччя

ВСТИГНІТЬ ПЕРЕДПЛАТИТИ!

ЗА ПІВРІЧЧЯ – 450 ГРН

ЗА ПІВРІЧЧЯ – 400 ГРН

ЗА ПІВРІЧЧЯ – 200 ГРН

ЗА ПІВРІЧЧЯ – 2 400 ГРН

PEDPRESA.UA

**ДЕРЖАВНЕ
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ
ПІДПРИЄМСТВО ВИДАВНИЦТВО
«ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»**

В. о. директора видавництва
Костянтин КОРНІЄНКО

**Головний редактор
редакції журналів**
Ніна БЕРІЗКО

Адреса редакції журналу:

Фактична адреса:
02094, м. Київ, вул. Попудренка, 54
Юридична адреса:
01135, м. Київ, пр. Перемоги, 10

+38 (044) 498-10-28
+38 (044) 498-10-29
office@pedpresa.ua

Над номером працювали:

*Олександр СІРОЗАЙЦЕВ
Світлана РАДІОНОВА*

На с. 1 обкладинки: Президент України
Володимир Зеленський вручає орден князя
Ярослава Мудрого III ступеня президенту
НАПН України Василю Кременю

Листи й матеріали для публікації мож-
на надсилати електронною поштою:
2345255@ukr.net з поміткою
«Професійна освіта»

Підписано до друку 20.09.2021 р.
Формат 60x84 1/8. Папір газетний. Друк
офсет. Умов.-друк. арк. 6,5.
Зам. № 22498

Видруковано
ТОВ «Принтстор Груп» 03190,
м. Київ, вул. Данила Щербаківського, 4

Державний комітет зв'язку та інформації України ф.СП-1

ПВ	місце	літер.
----	-------	--------

ДОСТАВНА КАРТКА — ДОРУЧЕННЯ

На газету
журнал

48764

«ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА»

найменування видання

Вартість	передплата	кількість комплектів	1
	переадресування		

на 2022 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	x			x			x			x	

поштовий
індекс _____

місто _____

код вулиці

буд.	корп.	кв.

село _____

область _____

район _____

вулиця _____

прізвище, ініціали _____

**Читайте
в наступному номері**

✓ У Міністерстві освіти і науки
України

***

✓ У Національній академії
педагогічних наук України

***

✓ Експериментальна робота

***

✓ З досвіду роботи

***

✓ Мала академія наук України
і професійна освіта